

Вовед во подготвеност при катастрофи

Обука за подготвеност при катастрофи

Вовед

Овој модул е еден од деветте модули кои се подготвени од страна на Одделот за подготвеност при катастрофи на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина во Женева. Овој модул може да се користи како независна студија, како упатство на темата и за обезбедување на обука за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи.

Целта на овој документ е да го користат планери и професионалци од сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи и итни состојби во Федерацијата и во националните друштва. Овие модули може да бидат исто така интересни и за невладини организации заинтересирани за подготвеност и дејствување при катастрофи, владини агенции за справување со кризни состојби, локални комисии за подготвеност при катастрофи и единици за обука на тема цивилна заштита.

Материјалот може да се користи како:

- Општ референтен материјал за подготвеност и дејствување при катастрофи
- За обука на обучувачи и за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како алатка за спроведување ориентациска обука за делегати и службеници за подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како упатство за процена или планирање на способности и вештини за подготвеност и дејствување при катастрофи.

Овој материјал се заснова на пристапот за проучување на различни опасности и катастрофи, и пред се има за цел да се примени во сферата на подобрување на подготвеноста при секакви кризни опасни ситуации. Меѓутоа, ве секоја земја може да има различни специфични контексти па заради тоа различни делови од модулите треба да се применуваат според специфичниот контекст и ситуацијата во дадената ситуација.

Модулите и белешките за обучувачите се наменети да се користат при спроведување на обуки и семинари за подготвеност и дејствување при катастрофи но обучувачите се поттикнуваат да го користат и адаптираат материјалот согласно со локалните потреби во нивните држави.

Деветте модули кој го сочинуваат овој прирачник се следниве:

1. Вовед во подготвеност при катастрофи
2. Планирање на активности за подготвеност при катастрофи
3. Намалување на ризици
4. Подигање на свеста за катастрофите во заедниците
5. Процена на итни потреби при катастрофи
6. Информирање и известување во катастрофи

7. Подобрување на координација
8. Подобрување на основни вештини за обука
9. Планирање на проекти

Вовед во подготвеност при катастрофи

Цел и целна група

Овој модул претставува заедничка почетна точка во однос на тоа како да ги разбереме и дискутираме катастрофите, менаџирањето на катастрофите и подготвеноста при катастрофи како дел од мисијата на националните друштва. Тука исто така се дискутира и потенцијалниот опсег на мерките за подготвеност при катастрофи.

Овој модул е соодветен за секого кој има генерални одговорности поврзани со менаџирање на катастрофи и програмска имплементација. Останатиот персонал кој е заинтересиран за стекнување на дополнителни вештини и знаења во однос на активностите за подготвеност и дејствување при катастрофи исто така може да има голема корист од овој документ.

Главни аспекти

- Подготвеноста и дејствувањето при катастрофи во рамки на активностите на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина и националните друштва;
- Целите на активностите за подготвеност при катастрофи;
- Дефиниции за термини како што се опасности, катастрофи и ранливост;
- Идентификација на различни видови на катастрофи;
- Опсег на мерките за подготвеност при катастрофи;
- Концептот на подготвеност при катастрофи на ниво на локални заедници

Општо претставување на подготвеност при катастрофи

1.1 Подготвеност при катастрофи и Движењето на Црвен крст и Црвена полумесечина

Главната цел на работата на Меѓународното Движење на Црвен крст и Црвена полумесечина, согласно со она што е нагласено во статутот и во принципот на хуманост е да се спречи и намали страдањето на луѓето во сите сфери на животот, заштита на животот и здравјето и почитување на дигнитетот на луѓето. Ова е една од суштинските определби и во Стратегијата 2020.

Многу луѓе и агенции учествуваат во операции за одговор на итни состојби преку активности во локални организации, цивилна заштита, агенции за кризен менаџмент, национални друштва на Црвен крст/Црвена полумесечина меѓународни организации и др. Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина и националните друштва се свесни дека подготвеноста при катастрофи, посебно одговорот по случувањето на катастрофата е примарна одговорност на владите но националните друштва, како извршители на помошна улога на властите во државата, може исто така да дадат важен придонес.

Заради тоа, националните друштва треба да ги комуницираат и координираат нивните планови со плановите на владините агенции и невладините организации вклучени во активности на планот на дејствување и одговор при катастрофи. Ова ќе го подобри планирањето, ќе го намали дуплирањето на напори и ресурси, ќе ги направи плановите пореални и ќе ја зголеми целокупната ефикасност на националните друштва на планот на спроведување а активности во сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи.

1.2 Цели на подготвеноста при катастрофи

Подготвеност при катастрофи се однесува на мерки кои се преземаат за намалување на ефектите од катастрофите. Тука се подразбира, нивно предвидување - кога тоа е можно, спречување на катастрофите, и ублажување на ефектите од катастрофите на ранливото население, и обезбедување на ефективен одговор за справување со последиците од катастрофите.

Подготвеноста при катастрофи најдобро може да се следи од поширока перспектива и на неа најдобро е да се гледа како на цел, наместо специјализиран програм или фаза која претходи на одговорот при катастрофи.

Подготвеноста при катастрофи е континуиран и интегриран процес кој резултира со широк спектар на активности и ресурси и не е нешто посебно само за себе. Подготвеноста при катастрофи инкорпорира широк спектар на обуки и логистика, и аспекти поврзани со здравствената грижа и институционалниот развој. Гледано од оваа поширока перспектива, подготвеноста при катастрофи има за цел:

- Да ја зголеми ефикасноста, ефективноста и импактот на механизмите за итен одговор при катастрофи во заедниците, на национално и меѓународно ниво. Тука подразбираме:
  - Подготовка и редовно тестирање на системи за предупредување (поврзано со системите за метеорологија) и планови за евакуација или други мерки кои треба да се преземат за време на периодот на предупредување за катастрофа со цел да се минимализираат потенцијалните загуби на човечки животи и имот
  - Едукација и обука на служби и ризично население

- Обука за тимови по прва помош и тимови за одговор при катастрофи
- Донесување на политики и стандарди за одговор при катастрофи како и организациски договори и оперативни планови кои треба да се следат откако ќе се случи одредена катастрофа.
- Зајакнување на подготвеноста при катастрофи во локалните заедници преку програми за развој на националното друштво или преку директна поддршка на активностите на локалните заедници. Тоа може да биде во форма на едукација, подготовка и поддршка на локалното население и заедниците во нивните секојдневни напори за намалување на ризици и подготовка на сопствени локални механизми за одговор за адресирање на итни ситуации при катастрофи во нивното опкружување.
- Подготовка на активности кои се корисни за адресирање на секојдневните ризици со кои се соочуваат заедниците и подготовка на соодветен одговор на катастрофа — на пример, здравствени програми, програми по прва помош и социјални програми кои имаат компоненти кои се корисни за намалување на последиците и обезбедување на ефективен одговор при катастрофи.

2. Опасности, катастрофи и ранливост

Следниве термини и нивните дефиниции се важни за да се разбере подготвеноста при катастрофи.

Катастрофа е екстремно нарушување на функционалноста на општеството што предизвикува големи човечки, материјални загуби и последици по животната средина кои ги надминуваат капацитетите на погодената општествена заедница да се справи со нив со свои сопствени ресурси. Настаните како што се земјотреси, поплави и циклони, сами по себе не се сметаат за катастрофи. Тие стануваат катастрофи кога неповолно и сериозно влијаат на животот на луѓето, нивниот имот и стока

Подготвеноста при катастрофи, има за цел да направи подготовки за справување со катастрофите и намалување на овие неповолни ефекти.

Опасноста, од друга страна, се однесува на потенцијална појава, во определен временски период и одредена географска област, на природна појава која може неповолно да влијае на животот на луѓето, имотот или активната во однос на обемот кој може да доведе до катастрофа. А опасноста (на пример земјотрес, поплава или циклон) станува катастрофа ако таа резултира со повреди, загуба на човечки животи, раселување и губење на домовите и уништување/штета на инфраструктурата и имотот.

Циклон кој ќе погоди ненаселен остров не е катастрофа, меѓутоа циклонот се категоризира како катастрофа ако го погоди на пример брегот на Бангладеш и предизвика големи загуби на човечки животи и материјална штета.

Структурална и физичка ранливост е степенот до кој одредена структура може да се оштети или поремети како резултат на одреден опасен настан. На пример, одредена куќа со дрвена конструкција со големи железни клинови и сигурносни завртки за прикачување кон основата и со солидни темели многу е поверојатно дека ќе биде помалку оштетена од циклон споредено со слична куќа по изглед која нема такви структурални сигурносни поединости.

Човечката ранливост може да се дефинира како релативен недостаток на капацитет на лице или заедница да предвиди, да се справи, да има отпорност и да се опорави од влијанието на опасноста. Факторите кои ја зголемуваат човековата ранливост на катастрофи се брзата урбанизација, пораст на бројот на население, недостаток на знаења за ефективен одговор на ефектите од катастрофите и сиромаштијата. Сите овие фактори, а сиромаштијата веројатно главната причина за ранливоста на луѓето, придонесуваат за зголемување на нивото на ранливост од одредена опасност.

Геохазардс Интернешнл, непрофитна организација која работи на планот на намалување на смртноста и повреди предизвикани од катастрофи во најранливите заедници во светот, пресметала дека во 20 век, четири од 5 смртни случаи предизвикани од земјотрес се случиле во земјите во развој.

Земјотресот во Ерменија во 1988 година и земјотресот во Лома Приета во Северна Калифорнија во 1989 година не се еквивалентни со нивната магнитуда споредена со бројот на луѓе во погодените региони,. На пример во Калифорнија бројот на загинати е 63 луѓе додека во Ерменија бројот на загинати луѓе е 25,000. Ова може да се објасни со високата структурална и човечка ранливост во Ерменија

Извор: *GHI интернет страна <http://www.eohaz.org/ginfo/atperil.htm>*

Човечките капацитети се квалитетите и ресурсите кои може да ги користат или подготват поединците или заедница за предвидување, справување, одбрана и опоравување од влијанието на одредена опасност. Според Рамката за планирање ориентирана на луѓето изготвена од УНХЦР, човечките капацитети вклучуваат материјални ресурси (пр. храна, животни, парични средства, алатки); социјални и организациски капацитети (лидерство, претходно организациско искуство, граѓански организации и мрежи); а капацитети поврзани со верувањата и однесувањето (верување, мотивација, работни вредности, идеи, креативност, ефикасност) (Андерсон 1994). Сите луѓе и заедници имаат ресурси и капацитети и тие се основа за подготвеност и намалување на ризици кои може да ги поддржуваат и надградуваат националните друштва.

3. Класификација на катастрофите

Има различни начини за класификација на катастрофите. Класификациите се важни бидејќи подготвеноста, одговорот и мерките за намалување на ризици како и специјалистичкиот ангажман на агенциите зависи од видот на катастрофата. Катастрофите честопати се класифицираат според нивната причина, и нивната брзината на случување (одеднаш или бавно) и зависно од фактот дали катастрофата е "предизвикана од природна појава" или е "предизвикана од човекот" — класификација која често се оспорува, бидејќи постојат ставови дека всушност човековите акции и постапки им претходат (ги иницираат) природните катастрофи.

3.1 Опасности кои предизвикуваат катастрофи

Катастрофите класифицирани според причината се именуваат според опасноста која резултира со катастрофални социјални и економски последици. Заради тоа, во оваа класификација се содржани земјотреси, поплави, циклони, торнада, лизгање на земјиште, поплави со кал, суши, наезда на штетници и инсекти, хемиски експлозии, и др.

3.2 Брзина на настапување на катастрофата

Брзината на настапувањето на катастрофата е друг начин да се направи разлика помеѓу видот на катастрофите — како и видот на одговори кои можеби ќе бидат потребни за справување со ситуацијата.

Брзо настапување на катастрофа се однесува на настан или опасност кој се случува одеднаш, со многу мал период за предупредување, што резултира со одземање човечки животи и уништување на економски структури и материјални ресурси. Катастрофите кои брзо настануваат може да бидат предизвикани од земјотрес, поплава, бура, ветар, торнадо или течење на кал. Земјотресот кој ја погоди западна Турција во август 1999 година е пример за ваква катастрофа

Земјотрес во Турција

Во втората половина на 1999 година, два големи земјотреси кои се случија во период помал од три месеци ја погодија северо-западна Турција, најгусто населената област и индустриска зона во земјата. Првиот земјотрес се случи на 17 август 1999 во 03 часот и 02 минути по локално време, со интензитет помеѓу 7.4 и 7.8 степени по Рихтеровата скала и траеше 45 секунди. Измит, индустриски град со еден милион жители во западна Турција, беше најблиску до епицентарот.

Официјалниот број на загинати беше над 17,100 луѓе, и над 44,000 повредени лица, со преку 300,000 уништени или оштетени домови, и над 40,000 фирми погодени на сличен начин од катастрофата. На денот на катастрофата, Турската влада прогласи итна состојба и побара меѓународна помош.

По катастрофата следуваа повеќе од 1,300 последователни потреси, со кулминирање на состојбата со втор голем потрес во 18 часот и 57 минути на 12-ти ноември 1999 со интензитет од 7.2 степени според Рихтеровата скала кој ги погоди областите на Дузце и Кајнасли во северо-западната провинција Болу, околу 100 километри источно од Измит. Потресот беше осетен и во Истанбул (260 километри на запад) и во Анкара, главниот град на Турција, 300 километри на исток. Според последните податоци најмалку 845 лица го изгубија животот и речиси 5,000 луѓе се повредени во катастрофата.

Извор: Меѓународна Федерација, Турција: Земјотреси, Ситуациски извештај бр.37, 14 февруари 2000.

Бавно настапување на катастрофа се однесува на настан или опасност кој полека го погодува општеството и капацитетот на населението да се одбрани од ефектите на опасноста или заканата. Опасностите кои ги предизвикуваат овие катастрофални состојби може да бидат суши, глад, деградација на животната средина, неконтролирано сечење на шумите и наезда на штетници. Појавата Ел Нињо е пример на ваква катастрофа,

1997-1998 Ел Нињо

Климатската појава Ел Нињо која се случи во 1997-1998 имаше сериозни ефекти на неколку земји, пред се значително влијание Азија и Централна /Јужна Америка уште од април 1997 година. Поплавите погодија 41 земја, а дополнителни 22 земји беа погодени од суша а две земји беа погодени од шумски пожари. Ел Нињо имаше големи последици на производството на житарки, на состојбата со храна, добиток и риба, и шуми и природна вегетација во неколку делови на светот, според г-дин Абдур Рашид, Шеф на Глобалниот информативен систем и систем за рано предупредување на ФАО. Покрај загубата на добиток како резултат на големите врнежи од дожд и поплавите кои резултираа од Ел Нињо во источна Африка, беа создадени и идеални околности за појава на заразни болести кои ги погодија луѓето и животните. На пример, Грозницата од долината Рифт (во Кенија, Сомалија и Етиопија) резултираше со голем број на смртни случаи и болести, и изложеност на голем број на соседни земји на сериозен ризик од појава на епидемии.

Како резултат на тоа имаше сериозни последици по рибарството затоа што Ел Нињо предизвика сериозна штета на рибарските области на запад во Јужна Африка, кој се смета за еден од најбогатите региони со риба во светот. Како резултат на Ел Нињо имаше сериозна закана од пожари во шумите и природната вегетација како резултат на сушата во некои региони.

Извор: Организација за храна и земјоделие (ФАО), 31 јули 1998 година.

3.3 Дело на природата или дело на човек

Катастрофите понекогаш се класифицираат според фактот дали се "природни" катастрофи, или катастрофи "предизвикани од човекот". На пример, катастрофите предизвикани од поплави, суши, високи бранови на плима или потреси на земјиштето генерално се сметаат за "природни катастрофи."

Катастрофи предизвикани од хемиски или индустриски несреќи, загадување на животната околина и политичките немири се класифицираат како катастрофи "предизвикани од човекот" бидејќи тие се директна последица на активности на луѓето.

Меѓутоа посовремените и општествени гледишта во однос на катастрофите сметаат дека категоризацијата на овој начин е вештачка бидејќи повеќето катастрофи резултираат од активности и делување на луѓето и политичките, социјалните и економски структури. Со други зборови, луѓето свесно и недвосмислено создаваат социјални, политички и економски услови кои водат кон одредени катастрофи.

Ова се случува како резултат на начинот на живеење на луѓето кој ја деградира животната средина, развојот и пренаселеноста на урбаните средини, создавањето на економски, политички и социјални системи кои водат кон нееднаквости во однос на пристап до земјиште и ресурси.

Заедниците и популациите се принудени да се населуваат во области подложни на поплави од реките или пак трусно подрачје што ги доведува во ситуација да се многу ранливи како резултат на нивната економска состојба или релативен недостаток на политичка сила.

4. Мерки за подготвеност при катастрофи

Подготвеноста при катастрофи, како што веќе беше напоменато, е поширок концепт кој опишува сет на мерки за минимализирање на различните ефекти на опасностите вклучувајќи загуба на живот и имот или пак уништување на добитокот.

Подготвеноста при катастрофи се реализира преку мерки за подготвеност кои го потпомагаат и поддржуваат одговорот на итната состојба, рехабилитацијата и опоравувањето, кои потоа резултираат со брза, навремена и таргетирана помош.

Подготвеноста при катастрофи исто така се остварува преку различни пристапи кои се потпираат на локалната поддршка и фокус на заедниците и активности за надградба на капацитетите на луѓето и заедниците за да се справат и ги минимализираат ефектите од катастрофата во однос на животот на луѓето.

Заради тоа треба да се заклучи дека одредена сеопфатна стратегија за подготвеност при катастрофи треба да ги содржи следниве елементи:

Процена на опасности, ризици и ранливост	Координација	Мобилизирање на ресурси
Механизми и стратегии за одговор	Информативен менаџмент	Обуки и вежби за едукација и подигање на јавната свест
Планови за подготвеност	Системи за рано предупредување	Подготвеност при катастрофи базирана во локалните заедници

Последниот елемент, "Подготвеност при катастрофи базирана во локалните заедници" не треба да се гледа како мерка која е различна од другите елементи. Напротив, подготвеноста при катастрофи базирана во локалните заедници е процес кој ги опфаќа сите други осум елементи во табелата интегрирани во локална стратегија за подготвеност при катастрофи и намалување на ризици. Во овој дел ќе се дискутираат аспекти на првите осум елементи. Во Дел 5 е претставен аспектот на логиката на подготвеност при катастрофи базирана во локалните заедници.

4.1 процена на опасности, ризици и ранливост

Сите планирања и имплементација на мерки за подготвеност при катастрофи треба да се базираат на процена и на опасностите и ризиците со кои се соочуваат луѓето, како и нивната способност да се справат и да бидат отпорни на ефектите од овие опасности. Оваа процена треба:

- Да ги идентификува карактеристиките, фреквенцијата и потенцијалниот интензитет на опасноста со која се соочува заедницата;
- Да идентификува одредени географски области и заедници кои се поподложни и ранливи на овие опасности;
- Да ги идентификува главните сектори на заедницата (население, инфраструктура, домување, услуги, и др.) кои може да бидат погодени од одреден вид на опасност и да се предвиди на кој начин тие може да бидат погодени од овие опасности;
- Да ја процени способноста на секторите колку може да ги издржат и да се справат со ефектите на овие опасни појави.

4.2 Механизми и стратегии за одговор

Постојат многу механизми и стратегии за подготвеност кои може да ја зајакнат ефективноста на одговорот на итната состојба. Тие може да бидат следниве:

- Подготовка на евакуациски процедури (како и процедурата за дисеминација на овие процедури до јавноста)
- Формирање на тимови за барање и спасување и делување во случај на катастрофа (како и планови за спроведување на обуки за овие лица)
- Формирање на тимови за процена (како и планови за спроведување на обуки за овие лица);
- Подготовка на процес на процена и информативни приоритети за мерки за итен одговор за активирање на специјализирани инсталации, како што се на пример мобилни болници;
- Подготовка на процедури за активирање на дистрибутивни системи;
- Подготовки на приемни центри и засолништа за итни состојби;
- Подготовка на процедури за активирање на итни програми на аеродроми, пристаништа и сувоземен транспорт
- Подготовки за складирање и менаџирање на брзи набавки на стоки и опрема за итни состојби

Модулот "планирање на подготвеност" ги покрива овие мерки и оние кои следуваат во повеќе детали.

4.3 Планирање на подготвеност

Концептот на планирање на подготвеност е многу важен за лицата кои се вклучени во менаџирањето на катастрофи. За време на самата криза, секогаш е потребна брза и ефективна акција. Оваа кација честопати зависи од фактот дали има подготвено и имплементирано планови за подготвеност.

Ако не се преземе соодветна акција или пак ако одговорот се одложи, може да дојде до непотребно губење на човечки животи. Во прелиминарниот план, иако деталите за катастрофата се доста несигурни, може да се идентификуваат локации кои може да се користат за засолништа при итни состојби, може да се подготви и дисеминира план за евакуациски рути, да се идентификуваат извори за вода при итни состојби, да се определи командниот систем и комуникациски процедури, да се обучи персоналот за одговор при катастрофи и да се едуцираат луѓето што да прават во случај на итна состојба.

Сите овие мерки даваат придонес за подобрување на квалитетот, , ефективноста и обезбедување навремен одговор на катастрофата. Планирањето на одговор на катастрофата подразбира идентификување

на организациски ресурси, утврдување на улоги и одговорности. Подготовка на правилници и процедури и планирање на активности за подготвеност при катастрофи наменети за обезбедување на навремена подготвеност за катастрофата и ефективен одговор на итната состојба.

Самиот процес на планирање е прелиминарен по својата природа и е несигурен се додека итната состојба или катастрофа навистина не се случи. Целта на планирањето на активности за подготвеност при катастрофи е да се идентификуваат задачи и специфични активности за да се опфатат потребните организациски и технички прашања за да се обезбеди системот за одговор да функционира успешно во случај на катастрофа.

Крајната цел не е да се напише план туку да се стимулира постојана интеракција помеѓу одговорните чинители, што потоа може да резултира со пишани, корисни договори. Пишаниот план е инструмент но не и главна цел на процесот на планирање. Во Анекс 2 е претставен пример на нацрт план за подготвеност при катастрофи.

4.4 Координација

Плановите на националните друштва во идеални околности би требало да бидат координирани со плановите и интенциите на други организации и агенции. Ефективниот одговор на катастрофите наложува потреба од взаемно разбирање и координација на напори и ресурси помеѓу повеќе агенции и луѓе кои се инволвирани во одговорот на итната состојба — вклучувајќи го и погоденото население и граѓанските организации во локалните заедници, цивилната заштита и владините структури за итни состојби, противпожарната бригада, здравствените оддели, националните друштва на Црвен крст / Црвена полумесечина, меѓународни агенции, невладини организации и други.

Честопати се случува други агенции и организации да имаат сличен мандат на оној на националното друштво. На пример, и национално друштво на Црвен крст, и некоја верска организација и некоја меѓународна организација, може да обезбедуваат прва помош, засолниште и храна за погоденото население од одредена катастрофа. Во тој случај, потребна е јасна координација на активностите со цел да се обезбеди поддршка за максимален број на луѓе во најкраток временски рок и со цел да се избегне непотребно дуплирање на услугите.

По едно лице од секоја агенција треба да има одговорност за секоја поединечна активност за преземање одговор. Преку директна координација, агенциите може јасно да ги поделат одговорностите за различни операции и соодветно на тоа да си ги планираат своите активности.

Претставници од различни агенции кои работат во еден сектор (обезбедување здравствена поддршка, засолниште и храна) може да организираат под-групи или системи. Работата на полето на планирање на

подготвеност при катастрофи пред да се случи катастрофата им помага на вклучените агенции подобро меѓусебно да ги разберат своите цели и капацитети.

Ваквите знаења и комуникацијата резултираат со покоординиран пристап и работа, и помага во избегнување на дуплирање на помош и идентификување на недостатоци и слабости во различни сфери на делување за време на операцијата на обезбедување на одговор на итната состојба.

Меморандумите за соработка, институционалните политики, и заедничкото планирање на напори за обезбедување на подготвеност при катастрофи може да послужи како основа за подобра координација. Националните друштва треба да се запознати со националната легислатива или политики со цел да се информирани за правата и обврските и односите помеѓу јавните и приватните институции и можноста за пристап до владини ресурси.

Покрај вклученоста во национални и локални тела за кризен менаџмент, националните друштва треба постојано да работат на унапредување на односите и соработката со соодветните владини министерства и агенции. (Видете го текстот подолу).

Црвен крст на Уганда Координација со влада

Многу е важно работата на планот на подготвеност при катастрофи на Црвен крст на Уганда да биде во насока на обезбедување поддршка на владините напори (менаџирање на катастрофи). Ова значи дека Црвениот крст на Уганда мора да има воспоставено врски со соодветните институции со цел да се обезбеди работата да биде координирана и да биде во рамките на плановите на владата со цел да не се дуплираат напорите на владините институции.

Координацијата ќе се одвива преку генералниот секретар на Црвен крст на Уганда. Дневната координација може да се делегира на раководителот на програмот за подготвеност и дејствување при катастрофи доколку така смета генералниот секретар. Црвениот крст на Уганда презема иницијатива да закаже состаноци два пати годишно со министерството за труд и социјална политика, со невладини организации и други владини агенции кои се активни на полето на подготвеност и дејствување при катастрофи.

Извор: Црвен крст на Уганда: Политика за подготвеност при катастрофи.

4.5 Информативен менаџмент

Подготвеноста и одговорот при катастрофи зависат од собирање, анализа и делување врз база на навремено собрани информации пред катастрофите (информации за опасности и рано предупредување), за време на катастрофите (процена на потреби) и по случувањето на катастрофите (опоравување од катастрофи).

За оваа цел потребно е националните друштва да утврдат кои информации им се потребни, како ќе се собираат, кој ќе ги анализира и како ќе се интегрираат во процесот на навремено носење на одлуки.

Доколку националните друштва сакаат да одговорат навремено на катастрофата, потребно е да имаат изготвено процедури и механизми за добивање, анализирање, и одговор на информации поврзани со рано предупредување со детектирање на опасности, предвидување и алармирање за опасности. (види дел 4.6 за системи за рано предупредување).

Штом ќе се случи катастрофата, националното друштво мора да спроведе првична проценка, која треба да биде навремена со цел да се обезбедат информации за институциите кои обезбедуваат одговор и поддршка во однос на суштинските потреби на погоденото население пред се, за да се спасат животи на најзагрозеното население од катастрофата.

Процената на потреби по катастрофата треба да обезбеди слика во однос на тоа каде се луѓето, во каква состојба се наоѓаат, што прават во моментот, кои се нивните потреби и ресурси и кои услуги сеуште им се достапни. По првичната проценка, треба да се преземе подлабока проценка за собирање дополнителни информации за критичните сектори и технички области кои се од посебен интерес.

Двата модули во оваа серија кои се однесуваат повеќе на информациите за катастрофите и проценка и известување се: "Информации за програмот за катастрофи," и "Процена на итни потреби при катастрофи."

4.6 Системи за рано предупредување

Целта на системите за рано предупредување е да се детектираат, предвидат, и кога е неопходно, да се дадат предупредувања поврзани со опасни настани кои непосредно ќе се случат.

Меѓутоа, со цел да се исполни функцијата за намалување на ризици, потребите за рано предупредување треба да се поддржат со информации за актуелните и потенцијалните ризици кои ги наметнува опасноста, како и мерките кои ги преземаат луѓето за подготовка и ублажување на влијанието на опасноста.

Информациите поврзани со раното предупредување треба да се комуницираат на начин кој го потпомага носењето одлуки и навремениот

одговор на организациите кои обезбедуваат одговор во интерес на ранливото население (Маскри1997).

Информациите за рано предупредување доаѓаат од повеќе извори: пр. Метеоролошки канцеларии; министерство за здравство (на пример, појава на заразни болести) министерство за земјоделие (на пример, предвидувања и информации за посевите); локални информативни извори; медиуми и службите за рано предупредување достапни на интернет.

Честопати, оние кои треба да внимаваат на објавите во рамки на раното предупредување имаат многу малку верба во предупредувањата. Ова можеби произлегува како резултат на тенденцијата на луѓето да игнорираат работи кои во моментот им изгледаат неприфатливи, па се до општи недоразбирања поврзани со пораките на системот за предупредување или пак фрустрација како сомнеж на погрешни аларми.

Кога се подготвуваат јавни системи за рано предупредување, планерите мора да сметаат на перципирањето на јавноста во однос на предупредувањата, нивните искуства поврзани со реагирањето на луѓето на предупредувања во минатото, и општи верувања кај јавноста како и ставови поврзани со катастрофите и рано предупредување на јавноста.

Предупредување за циклон, Андра Прадеш, Индија

Владините агенции беа во состојба да имплементираат претходно испланиран програм за евакуација на 600.000 луѓе од патот на циклонот кој требаше да пристигне за 40 часа. Ова беше можно како резултат на метеоролошките прогнози и предупредувањата кои беа комуницирани преку комбинација на напредни и традиционални канали, но луѓето согласно со планот за подготвеност при катастрофа кој беше претходно увежбуван со вежби во локалните заедници.

Бројот на загинати беше помал од една десетина од повеќе од 10.000 луѓе кои загинаа во сличен ваков циклон пред 13 години. Тогаш на истата локација немаше систем за предупредување, комуникации, ниту пак капацитети за одговор при катастрофа (Обединети Нации, 1995 год.).

Иако националните влади ја носат крајната одговорност за издавање на навремени предупредувања на јавноста, националните друштва може да играат важна улога за обезбедување поддршка на овој план. Националните друштва можат да помогнат да се подигне свеста на населението за опасности на кои се изложени заедниците и да им помогне на локалните организации и ранливо население во однос на толкување и разбирање на информации за предупредување и преземање на соодветни и навремени активности за минимализирање на загуби и штета.

Напорите на националните друштва за градење на овие капацитети треба да ги надоместуваат капацитетите и знаењата поврзани со раното предупредување за катастрофи и алармирање на населението.

На пример, во Септември 1994 година, во Папуа Нова Гвинеја, на островот Нова Британија, лидерите во заедницата кои ја имаа преживеано вулканската ерупција од 1937 година, забележаа и презедоа активности кои на некој начин ја одиграа улогата на рано предупредување бидејќи беа слични на настаните кои се случија пред ерупцијата на вулканот во 1937 година.

Она што тие го забележаа беше следново: “земјата се тресеше вертикално наместо хоризонтално, птиците бегаа од гнездата во подножјето на вулканот, кучињата не престануваа да лаат и да ја мирисаат земјата, а морските змии бегаа од водата”. Ова искуство, комбинирано со активностите на подигнување на свест за опасности од вулкани и вежбите за евакуација кои се спроведуваат веќе една деценија несомнено придонесоа за малиот број на загинати луѓе во Септември 1994 година (3000 луѓе загинаа за време на евакуацијата), кога вулканот повторно еруптираше и предизвика штета на градот од пепелта која паѓаше од вулканот.

4.7 Мобилизирање ресурси

Националните друштва треба да подготват стратегии, договори и процедури за мобилизирање на итни фондови, стока и опрема во случај на катастрофа. Во планот за подготвеност треба да се утврдат правилата за обезбедување и располагање со парични средства, користење на опрема и услуги, и стратегии за обезбедување на парични средства за делување во случај на итни состојби.

Уште пред да се случи катастрофата националните друштва треба да имаат процедури за активирање на процесот на упатување апел за барање на финансиска поддршка од Владата и Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина. Меѓународните апели за помош се подготвуваат од страна на Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина.

Овој вид на апели се подготвуваат во согласност со условите наведени во форматот за подготовка на апел, достапен на интернет страната на Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина во делот на апели за итна помош.

4.8 Едукација на јавноста, обуки и вежби

Подготвеноста во случај на катастрофи мора да биде поддржана од кампањи за подигнување на свеста, обуки за тимовите за одговор при катастрофи и вежби преку кои што ќе се увежбуваат различни сценарија за одговор на итни состојби. Суштински дел од планот за подготвеност при

катастрофи е едукација на луѓето чии животи се под закана од одредена катастрофа. Иако телевизијата, радиото и печатените медиуми никогаш не можат да ги заменат директните инструкции, добро подготвените пораки можат да претставуваат корисен додаток на целиот процес.

При подготовката на планот за подготвеност важно е да се увежбуваат главните елементи. Вежбите покажуваат недостатоци кои во нормални околности не може да се забележат. Вежбите се поефективни кога се систематски и кога се ангажираат голем дел од чинителите кои имаат обврски и одговорности на планот на обезбедување на соодветен одговор на катастрофата.

Вежбите исто така овозможуваат плановите да се обновуваат, кога во подолги периоди нема присутни катастрофи. Вежбите може да симулираат операции за потрага и спасување, обезбедување прва помош, процена на потреби, координативни состаноци помеѓу главните организациски чинители и лидери во заедницата, увежбување на транспортни и логистички активности, и многу други аспекти на обезбедување итен одговор на катастрофа.

5. Подготвеност при катастрофи базирана во локалните заедници

Подготвеноста и одговорот при катастрофи не се само работа на експерти и одговорни лица од националните друштва и владини агенции за кризен менаџмент. Локалните волонтери, граѓаните, организации и компании имаат активна и важна улога пред, за време на, и по случувањето на итната состојба и катастрофата. Заради тоа, како што беше претходно кажано, подготвеноста при катастрофи во локалните заедници е процес кој наложува подготовка и имплементација на локална стратегија за подготвеност при катастрофи и намалување на ризици.

Локалното население во областите погодени од катастрофи е првото кое обезбедува одговор на катастрофата. Населението вообичаено е вклучено во активности за барање и спасување како и обезбедување на итна грижа и хуманитарна помош за нивните семејства, пријатели и соседи.

Националните друштва во партнерство со организации и мрежи од заедницата, може да игра важна улога во подобрување на вештините и знаењата на овие “спонтани” лица кои обезбедуваат одговор на катастрофата преку нивно едуцирање и обучување со основни техники за спасување, прва помош, и други мерки за подготвеност при катастрофи. Следниве 2 примери го илустрираат овој концепт.

Локални партнерства за подготвеност при катастрофи во Јамајка

Црвениот крст на Јамајка е инволвиран во иницијатива со поголем број на хотели и осигурителни компании. Националното друштво врши обука за вработените на хотелите, подготвеност при катастрофи и делување во случај на земјотреси. За возврат, хотелите обезбедуваат донации еднакви

на неделна претплата за хотелска соба – во форма на парична донација за Црвен крст.

Хотелот ќе има корист со тоа што ќе се намалат премиите за осигурување бидејќи нивните вработени се обучени, и теоретски осигурителната компанија ќе има добивка, како резултат на помалите побарувања за надомест на оштетување од хотелот како резултат на оваа иницијатива.

Извор: “Учење од минатото”: нацрт извештај: Евалуации и ревидирање на план за подготвеност при катастрофи подготвен од Џон Мичел – оддел за подготвеност при катастрофи, Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина, Ноември, 1999 година.

Програм за подготвеност при катастрофи во локалните заедници, Бангладеш

Во 1996-та година, Црвената полумесечина на Бангладеш, направи ревизија на организациските приоритети и донесе заклучок дека е потребно од централизирана национална организација да прерасне во проактивна организација за подготвеност и дејствување при катастрофи со силни оперативни капацитети на локално ниво. За оваа цел, со поддршка на Германски Црвен крст, Црвената полумесечина на Бангладеш имплементираше локален програм за подготвеност при катастрофи за да им овозможи на локалните заедници во високо – ранливите области да се справат со влијанието на циклоните, со цел да се намали загубата на животи и имот и да се ублажи страдањето на луѓето.

Преку користење на партиципативниот пристап програмот за подготвеност при катастрофи на црвената полумесечина на Бангладеш формираше селски комитети за подготвеност при катастрофи и спроведе партиципативна процена на потребите во соработка со разни лидери и други стручни лица во секоја заедница. Програмските активности кои беа имплементирани од заедниците беа следниве:

- Мобилизирање и организација на заедница
- Подготовка на соодветни материјали за дисеминација и обука (постери и прирачници за обука) во соработка со заедницата
- Кампања за подигање на свеста на јавноста со користење на аудио визуелни и печатени медиуми, како и лични комуникации
- Обука на населението за подготвеност при катастрофи, прва помош, сигнали за циклонско предупредување
- Едукација за подготвеност при катастрофи на ниво на семејство (зајакнување на куќите за отпорност од циклони, инсталирање на капацитети за пиење вода, засадување на дрва)
- Градење на засолништа за засолнување од циклони и нивно одржување

- Подигање на свеста во заедницата и промовирање на заштита на најранливото население посебно во однос на заштита на децата, жените и старите лица

Извор: Извештај на локалниот програм за подготвеност при катастрофи, Црвена полумесечина на Бангладеш, Германски Црвен крст

6. Интегрирање на подготвеноста при катастрофи со другите активности на националното друштво

Претходно во овој документ беше напоменато дека подготвеноста при катастрофи е цел а не специјализиран програм. Заради тоа, подготвеноста претставува резултат на многу активности кои се имплементираат во различни сектори вклучувајќи одговор на итни состојби, примарна здравствена грижа, институционален развој, прва помош, и надградба на капацитети. Ова значи дека подготвеноста при катастрофи треба да се третира како континуиран и интегриран процес во кој се вклучуваат и развојната компонента и активностите за обезбедување на хуманитарна помош.

Бидејќи подготвеноста при катастрофи зависи од споделени цели и активности од различни сектори, многу е важно концептот да биде интегриран во сите тековни проекти. Во Источна Африка, на пример, се прават напори да се направи врска помеѓу подготвеноста при катастрофи и локалните програми преку прва помош базирана во заедниците. Во други случаи подготвеноста при катастрофи е концептуализирана во рамките на примарната здравствена грижа и иницијативите за обезбедување на нутритивна поддршка.

Ова обезбеди корисна врска помеѓу институционалните структури на локално ниво и тековните активности за обезбедување на услуги. Тимовите на Црвен крст составени од волонтери беа главниот механизам за воведување на активностите за подготвеност при катастрофи во општинските организации.

Анекс 1: Подготвеност и планирање за национални друштва

Многу е важно да се идентификува клучното ниво, каде се случува менаџирањето на подготвеноста при катастрофи. Подготвеноста и ефективното планирање на локално ниво се многу важни, но целокупниот стратешки развој и менаџмент веројатно ќе се одвиваат на рационално ниво во помалите земји и земјите со средна големина, додека во поголемите земји тоа ќе се одвива веројатно на регионално или провинциско ниво. На ова ниво ќе се носат одлуките, контролата, координација и информативниот менаџмент.

На локално ниво

- Воспоставување на информативна база преку утврдување:
  1. Кои опасности можат да ја погодат определената област?
  2. Кој и што ќе бидат изложени на ризик како резултат на дадена ситуација?
  3. Кои се главните причини за нивната ранливост од дадената опасност?
  4. Кои ресурси и капацитети се достапни за обезбедување на ефективни активности за одговор за време на катастрофата?
- Идентификување и имплементација на програми за намалување на ранливост и едукација на јавност и обезбедување обука преку вработените и волонтерите на националното друштво кои делуваат во тесна соработка со ранливото локално население во областите подложни на катастрофи
- Утврдување начини за намалување ризици поврзани со локалните опасности. Честопати ова може да биде комбинација на традиционални и современи методи.
- Запознавање со начинот на кој локалното население се ангажира во подготвеност при катастрофи, а потоа дизајнирање начини за нивна поддршка во тие напори. Направете го истото во однос на обезбедување на ефикасен одговор.
- Мобилизирање и обука на волонтери за обезбедување на ефективни активности за одговор при катастрофи.
- Планирање на брза набавка на помош и опрема за користење во итни состојби. Назначување и обезбедување роба во магацините. Обезбедување и утврдување на патни правци за дистрибуција на хуманитарна помош во тешко пристапни области.
- Воспоставување на сигурна и соодветна комуникација со одговорните локални власти и локални организации како и со централата на националното друштво. Овие комуникациски линии се од суштинско значење за соодветна координација на активностите за одговор при катастрофи.

На регионално ниво

- Во големи земји, регионалното ниво е главна врска помеѓу локалното ниво и централата на националното друштво. Заради тоа важно е да се воспостави комуникациска врска помеѓу локално, регионално и национално ниво за да се обезбеди ефективен одговор на катастрофата.
- За време на катастрофа, може да има ситуација кога претставниците на властите на регионално и локално ниво мора да делуваат автономно/засебно од националните власти. Заради тоа националните власти мора да донесат правила и процедури кои се однесуваат на контролата на активностите поврзани со подготвеност и дејствување во случај на вакви околности.
- Хуманитарна помош и опрема мора да се достапни (или пак мора да има воспоставено систем за брза набавка на роба) на регионално ниво со цел да се овозможи дистрибуција на брза помош во оддалечени локални области.
- Треба да постои регионален план за одговор при катастрофи кој ги има во предвид локалните општински планови. Ова ќе овозможи добра интеракција со локалните власти и можност за поддршка на локалните институции во случај на катастрофи.
- Регионалното ниво исто така треба да има добри комуникација и координација со другите регионални организации. Ова ќе ја потпомогне координацијата на активности во случај на катастрофа.

На национално ниво

- Националното друштво треба да подготви профил за можни катастрофи во земјата. Овој профил треба да содржи листа на минати како и можни катастрофи за земјата и да ги идентификува најверојатните опасности, можни ризици кои може да ги предизвикаат, постојни ранливости на луѓето и заедниците кои најверојатно може да бидат погодени од катастрофата и способностите за одговор при катастрофи. Ваквите информации треба да се базираат на податоци собрани од различни извори вклучувајќи податоци собрани на локално ниво на националното друштво како и податоци од други локални организации, владини институции, и академски институции во земјата и регионот.
- Националното друштво исто така треба да ги земе во предвид можните закани од соседните земји, како што се епидемии, инсекти, деградација на животната средина, контаминација или движење на население.
- Врз база на добиените информации и согласно со улогата, националните друштва треба да подготват свој сопствен програм за подготвеност при катастрофи, кој ќе содржи мерки за ублажување и намалување на ризиците и намалување на ранливоста на населението, како и процена на капацитетот на националното друштво да одговори на катастрофите.

- Подготвеноста при катастрофи мора да се зајакне со споделување на информации помеѓу одделите со слични улоги и цели во земјата како и со аналогни организации во соседните земји.
- Подготвеноста при катастрофи треба да се смета како врска помеѓу развојот и обезбедувањето на хуманитарна поддршка и треба да биде вклучена во другите програми на националното друштво, како што е првата помош, младинскиот програм и здравствените услуги, бидејќи зајакнувањето на постојните структури и системи е поефективно отколку воспоставување на нови структури. Оваа врска треба да се рефлектира во развојниот план на националното друштво.
- Обуката на вработените и волонтерите на национално и локално ниво треба да се смета за приоритет. Општинските организации треба да добијат обука за стекнување вештини која ќе им помогне да работат со локалното население за покривање на ранливи состојби како и за унапредување на вештини за одговор при катастрофи.
- Кога е можно, националните друштва треба да имаат стокови резерви и опрема близу до локации кои може да бидат погодени од катастрофа (или пак треба да имаат воспоставено процедури за брза набавка). Покрај тоа треба да постои национален фонд за итни ситуации како и план за мобилизирање ресурси во овој фонд кој што треба да функционира на постојана основа.
- Активности за мобилизирање фондови и формирање на итен фонд за катастрофи треба да се организира на национално ниво.
- Треба да се воспостават точни процедури кои ќе ги уредуваат одговорностите и донесувањето на одлуки.
- Националното друштво треба да има добри односи со други организации кои работат на полето на подготвеност и одговор при катастрофи на национално и меѓународно ниво.
- Медиумскиот план исто така игра важна одлука во итни ситуации. Националното друштво треба да назначи одговорно лице кое ќе обезбедува информации за националните и меѓународни медиуми.
- Подготвеноста при катастрофи треба да се вежба, по можност преку обуки и симулациски вежби.

Соработка на меѓународно ниво

Националното друштво треба да има добри односи со Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина, Меѓународниот Комитет на Црвен крст и други национални друштва во регионот. Националните друштва мора да бидат подготвени да примат меѓународна помош во случај на катастрофа. Националните друштва имаат важна улога да ја пренесат пораката до населението, медиумите и владите во нивните земји, за обезбедување хуманитарна поддршка за други земји, посебно за соседните земји, како одговор на катастрофите.

Анекс 2

Пример на план за подготвеност при катастрофи на националното друштво

Вовед	Цел на планот за подготвеност при катастрофи. Врска со други планови за подготвеност и организација и развој. Опис на процесот на планирање и луѓето/службите кои ќе бидат вклучени.
Политика за подготвеност при катастрофи на националното друштво	Националното друштво треба да усвои политика која ја уредува рамката за делување на планот на подготвеност при катастрофи на националното друштво.
Улога и цели на подготвеноста при катастрофи на националното друштво	Општи улоги и цели на националното друштво во сферата на подготвеност при катастрофи
Цели	Список на програмски цели кои опишуваат кои се очекувањата и резултатите кои треба да се реализираат на полето на подготвеност при катастрофи
Профил на земјата во однос на катастрофите: историја на катастрофи, видови и ефекти.	Опис на катастрофите кои се разработуваат во планот, како и краток осврт на нивната историја и на географските области и население кои се најранливи од овие катастрофи.
Национална политика за менаџирање на катастрофи	Кратка изјава која ги сумира политиките и плановите на полето на менаџирање на катастрофи во земјата, и улогата на националното друштво во рамките на владината политика или план за подготвеност при катастрофи
Структура за подготвеност при катастрофи на националното друштво	Структура на националното друштво и општинските организации на Црвен крст
Регионална поделба и улоги на полето на подготвеност при катастрофи	Улоги и одговорности на регионалните канцеларии за подготвеност при катастрофи
Координација со Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина и МКЦК.	Договор за координација и комуникација со Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина и МКЦК за време на периоди и ситуации поврзани со итно делување при катастрофи
Координација со влада	Опис на координативни врски и договори со владини министерства и оддели во периодот пред катастрофа, за време на катастрофа и по случувањето на катастрофата.
Координација со невладини	Координација и комуникација со невладини и

и меѓународни организации	меѓународни организации на полето на подготвеност и делување при катастрофи.
Активирање на системот за одговор при катастрофи на националното друштво	Опис на процедури за активирање на планот за одговор при катастрофи и на кој начин тоа ќе се реализира.
Активности и ресурси за одговор при катастрофи на националното друштво	Опис на видови на активности за одговор при катастрофи во кој ќе се вклучи националното друштво и ресурсите и персоналот со кој располага
Систем за рано предупредување	Опис на типот на системот за рано предупредување и процедурите на националното друштво за активирање на одговорот.
Процена на потреби	Политики и оперативни процедури за спроведување и известување на процени на потреби при катастрофи.
Ангажирање и обука на волонтери	Опис како ќе се ангажираат и обучуваат вработени и волонтерите во сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи.
Подигање на свеста на јавноста за катастрофи	Активности и цели за подигање на свеста на јавноста за опасностите од катастрофите кои ќе ги спроведува националното друштво
Набавка, складирање и дистрибуција на хуманитарна помош	Ги опишува начинот на кој се врши набавката, складирањето и дистрибуцијата на хуманитарната помош.
Финансиски аранжмани и сметководствени процедури	Ги опишува процедурите и политиките поврзани со финансиските аранжмани и сметководствени процедури за време на одговорот при катастрофа.
Донации меѓународни апели	Ги опишува политиките и процедурите поврзани со прием на донации, обезбедување на парични средства во државата и упатување на апел.
Процедури за известување	Ги опишува правилата и процедурите за поднесување извештаи за итни операции за хуманитарна помош, од теренско ниво, од магацини и депоа, од централата и известување за локални донатори.
Работа со медиуми	Ги опишува политиките, процедурите и персоналот кој ќе работи со медиумите пред, за време на и по катастрофата.
Имплементација на планот и одржливост	Опишува на кој начин ќе се мобилизираат ресурсите, планови за обука и вежби за подготвеност, и процедури за ревидирање и обновување на планот.
Подготвеност при катастрофи базиран во локалните заедници	Ги опишува политиките и целите за поддршка на подготвеноста при катастрофи на локално ниво.
Анекси	Мапи, буџети, ресурси, роба, стокови резерви, опрема.

Модул за планирање на подготвеност при катастрофи

Вовед

Овој модул е еден од деветте модули кои се подготвени од страна на Одделот за подготвеност при катастрофи на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина во Женева. Овој модул може да се користи како независна студија, како упатство на темата и за обезбедување на обука за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи.

Целта на овој документ е да го користат планери и професионалци од сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи и итни состојби во Федерацијата и во националните друштва. Овие модули може да бидат исто така интересни и за невладини организации заинтересирани за подготвеност и дејствување при катастрофи, владини агенции за справување со кризни состојби, локални комисии за подготвеност при катастрофи и единици за обука на тема цивилна заштита.

Материјалот може да се користи како:

- Општ референтен материјал за подготвеност и дејствување при катастрофи
- За обука на обучувачи и за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како алатка за спроведување ориентациска обука за делегати и службеници за подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како упатство за процена или планирање на способности и вештини за подготвеност и дејствување при катастрофи.

Овој материјал се заснова на пристапот за проучување на различни опасности и катастрофи, и пред се има за цел да се примени во сферата на подобрување на подготвеноста при секакви кризни опасни ситуации. Меѓутоа, ве секоја земја може да има различни специфични контексти па заради тоа различни делови од модулите треба да се применуваат според специфичниот контекст и ситуацијата во дадената ситуација.

Модулите и белешките за обучувачите се наменети да се користат при спроведување на обуки и семинари за подготвеност и дејствување при катастрофи но обучувачите се поттикнуваат да го користат и адаптираат материјалот согласно со локалните потреби во нивните држави.

Деветте модули кој го сочинуваат овој прирачник се следниве:

1. Вовед во подготвеност при катастрофи
2. Планирање на активности за подготвеност при катастрофи
3. Намалување на ризици
4. Подигање на свеста за катастрофите во заедниците

5. Процена на итни потреби при катастрофи
6. Информирање и известување во катастрофи
7. Подобрување на координација
8. Подобрување на основни вештини за обука
9. Планирање на проекти

Цел и целна група

Овој модул обезбедува преглед на причините и принципите за подготовка на планови за подготвеност при катастрофи и ги дискутира главните елементи кои треба да се опфатат со овие планови. Овој модул одговара на потребите на делегатите на Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина и персоналот на националните друштва кои се заинтересирани и одговорни за подготовка на планови за делување во случај на итни состојби и катастрофи на националните друштва.

Главни точки

- Планирањето како процес
- Комуникација и координација на планови
- Елементи и приоритети на планот
- Активности за имплементација на планот
- Пример на план за подготвеност при катастрофи на националното друштво
- Пример на локален план за подготвеност и дејствување при катастрофи

1. Краток осврт на процесот на планирање на активности за подготвеност при катастрофи

Планирањето на процесот за подготвеност при катастрофи подразбира идентификување на организациски ресурси, утврдување на улоги и одговорности, подготовка на политики и процедури и планирање на активности со цел да се постигне одредено ниво на подготвеност за да се обезбеди навремен и ефикасен одговор на можна катастрофа. Процесот на планирање е прелиминарен по природа и се врши во услови кога работите сеуште не се јасни односно пред случувањето на итната состојба или катастрофа. Откако катастрофата ќе се случи, планот мора да се адаптира согласно со актуелната ситуација.

Информациите кои се нудат во овој модул треба да служат како упатство наместо нешто што дефинитивно мора да се направи со цел да се обезбеди добро планирање на активностите за подготвеност при катастрофи. Приоритетите во планот се различни зависно од специфичната организација и организациското ниво на кое се подготвува планот.

Планот за подготвеност најдобро е да се подготвува во консултација и соработка со оние кои што ќе го имплементираат или одобруваат. Националните друштва треба да имаат одредени нивоа на подготвеност со соодветно ниво на планирање.

Агенциите со различни ресурси може да изберат какво ќе им биде планирањето зависно од нивните потреби. На општинско ниво, Црвениот крст може да игра корисна улога во обезбедување на поддршка за организирање на комитети за подготвеност при катастрофи кои ќе бидат одговорни за подготовка на локални планови за подготвеност при катастрофи.

Анексите во овој модул претставуваат примери на локални планови за подготвеност при катастрофи кои можат да се модифицираат со цел да се користат на национално и локално ниво како и алатки кои може да се користат при подготовката на планот.

2. Потреба за процес на планирање на подготвеност при катастрофи

Концептот на планирање на подготвеност при катастрофи е многу важен за лицата кои се вклучени во менаџирањето на катастрофи. За време на итната состојба, потребна е брза и ефективна акција. Меѓутоа, оваа акција честопати зависи од фактот дали има подготвено соодветни планови пред да се случи катастрофата. Ако нема преземено соодветни активности или доколку одговорот на катастрофата се пролонгира, непотребно ќе се изгубат многу животи.

Во прелиминарниот план иако деталите за катастрофата остануваат нејасни, може да идентификувате локации за засолнување на населението, да се подготви план со евакуациски патишта кој ќе се дисеминира до јавноста, да се идентификуваат извори на вода во случај на итна состојба, да се утврди системот на командување и комуникациски процедури, да се обезбеди обука на персоналот и да се едуцираат луѓето што треба да прават во случај на итна состојба. Сите овие мерки придонесуваат за подобрување на квалитетот, и навремениот и ефикасен одговор на катастрофата.

Планирањето на активностите за подготвеност при катастрофи е потешко отколку планирање на итна операција за одговор на катастрофа која веќе се случила. Потешкотиите се следниве:

- Одбивност кон планирање бидејќи го одвраќа вниманието и ги одзема ресурсите од тековната работа за да се планира настан кој можеби нема да се случи.
- Политички притисок на лицата кои носат одлуки да не адресираат или признаат постоење на можни сценарија за катастрофа.

Ваквата одбивност може да се надмине преку промовирање на значењето и воспоставување на процесот на планирање за подготвеност при катастрофи како тековен континуиран процес, дури и во време кога состојбите се релативно нормални.

Најдобар начин да се промовира подготовката или ревидирање на ваков план е по случување на поголема катастрофа во земјата или во друг дел на светот каде одговорот бил слаб или не ефективен што резултирало со висок број на смртни случаи и страдање кои не морале да се случат – доколку имало соодветни активности за подготвеност.

3. Процес на планирање

Планирањето на активности за итни состојби е процес. Ова не е нешто што се прави само еднаш. Иако во планот се наведуваат специфични цели и активности за подготвеност, тие треба да се коригираат и унапредуваат за време на итната состојба.

Планирањето може да биде не ефективно ако сите засегнати страни не се вклучени во процесот. Оние кои што се задолжени за имплементација на активности за подготвеност и итно делување подобро ќе ги почитуваат процедурите доколку нивните гледишта и ставови се инкорпорирани во процесот на планирање.

Искуствата покажуваат дека плановите кои што се создадени од надворешно лице или изолиран поединец или агенција вообичаено не се вреднуваат и користат. Заради тоа пожелен е тимски пристап. Тимскиот пристап овозможува согледување на различни гледишта кои се споделуваат во текот на планирачката фаза.

4. Комуникација и координација на планови

Во процесот на формулирање и обновување на специфичните цели, националните друштва треба да ги комуницираат и координираат нивните планови со оние на владините агенции и невладини организации вклучени во обезбедување на одговор при катастрофи. На овој начин ќе се подобри планирањето, ќе се намали дуплирањето на напори, плановите ќе бидат пореални и ќе се зголеми целокупната ефикасност на одговорот при катастрофи.

Преку директна координација, агенциите јасно може да ги поделат одговорностите за различни операции и соодветно да ги испланираат нивните активности. Слично на тоа претставниците на различни агенции кои работат во една иста област (пример: здравство, засолниште и дистрибуција на храна), може да организираат подгрупи за планирање. Заедничката подготовка и обновување на плановите за подготвеност може да служат како основа за координација помеѓу агенциите.

Покрај Црвениот крст/Црвена полумесечина, агенциите кои можат да бидат вклучени во операции за подготвеност и дејствување при катастрофи се следниве:

- Министерства и агенции за кризен менаџмент и цивилна заштита
- Противпожарни служби
- Здравствени служби, министерства или агенции
- Полиција
- Меѓународни агенции (за поголеми катастрофи)
- Локални власти и погодено население

Во рамките на националното друштво, многу е важно националното друштво и општинските организации на Црвениот крст да имаат направено јасна распределба на улоги и одговорности на планот на подготвеност и дејствување при катастрофи со воспоставен комуникациски и координациски механизам на различни нивоа.

Планот мора да биде жив документ и планерите треба да поттикнуваат негово повторно ревидирање, критики и дискусии со цел да се обновува на редовна основа. Планот треба на широко да се десиминира и комуницира до членовите на извршниот одбор, стручните соработници и оддели во централата, општинските организации на Црвен крст, волонтерите, и релевантни, надворешни агенции или организации. Планот кој што ќе остане напишан и ќе стои на полиците е план кој што е подобро да не бил напишан.

5. Елементи на планот

5.1 Менаџмент, организација и координација

Многу агенции учествуваат во операции за одговор при итни состојби: цивилна заштита, кризен менаџмент, противпожарни служби, друштво на Црвен крст и Црвена полумесечина, меѓународни агенции и други. Можно е неколку агенции да извршуваат иста задача. На пример Црвениот крст, верска организација и меѓународна организација, сите тие можат да обезбедуваат прва помош или пак активности за засолнување на населението или пак обезбедување на храна. Во овој случај потребна е јасна координација за да се осигури дека ќе бидат опфатени и потпомогнати максимален број на луѓе во најкраток можен период и за да се избегне непотребно дуплирање на услуги.

Планот за подготвеност треба да содржи имиња, одговорности за време на итна состојба, и контакт броеви и адреси на лицата одговорни за координирање на одговорот при итната состојба, како и на членовите на тимовите на секое оперативно ниво и луѓето одговорни за:

- Активирање на службите за одговор
- Комуникации со централата

- Менаџирање на надворешна соработка и апели за помош од други извори, вклучувајќи владини, меѓународни и јавни фондови
- Комуникација со медиуми, координација и односи со други агенции и служби
- Менаџирање на административна работа

Кога се подготвува план за подготвеност при катастрофи секоја агенција треба да идентификува активности кои ќе подлежат под нејзина одговорност како и предвиденото ниво на вклучување во настанот при итната состојба. Агенцијата исто така треба да утврди кој е одговорен за секоја од функциите во рамките на агенцијата.

Ако 2 групи извршуваат слични функции важно е да се појасни нивната улога за да не се дуплираат напорите. На пример, противпожарната служба и цивилната заштита се одговорни за операции за потрага и спасување, додека Црвен крст врши помошна улога. Анекс 3 ги претставува организациските улоги и одговорности. Во вашиот дијаграм може да ги вклучите следниве ентитети:

- Цивилна заштита и структури за кризен менаџмент
- Противпожарна служба
- Здравствен сектор
- Полиција
- Црвен крст
- Јавни агенции
- Локално население

5.2 Процена на веројатни потреби

Друг аспект на планирањето за подготвеност е планирањето на веројатни потреби за време на итната состојба. Врз база на претходни катастрофи, планерите треба да состават список на веројатни потреби и достапни ресурси. Ако планерите предвидат одредена празнина во однос на потребите и достапните ресурси, треба однапред да предвидат начини како тоа да се надомести.

5.3 Активирање на систем за нотификација на населението за итна состојба и систем за одговор при катастрофи

Планот треба да дефинира начини за обезбедување на систем за предупредување на населението и за луѓето кои се одговорни за оваа функција. Агенциите треба да идентификуваат стручен соработник (да не биде тоа стручниот соработник за информирање) кој ќе биде одговорен за размена на информации со медиумите. Лицето треба да биде искусно и да има добри контакти со владата, корпоративниот сектор и општественото опкружување. Стручниот соработник за информирање треба да обезбеди

појаснување на кои лица им е дозволено да ги комуницираат податоците за итната состојба со медиумите.

Другите членови на тимот за одговор, за сите други прашања поврзани со комуникации и односи со јавност, заинтересираните треба да ги упатуваат до овој стручен соработник.

Покрај обезбедување на известување на јавноста за непосредната катастрофа, мора да постои и систем за иницирање на одговор при катастрофи во случај на итна состојба. Кој и како се следи и се комуницираат пораки во однос на раното известување?

Планот исто така треба да осигури начини за вклучување на волонтери и вработени во операцијата. Ако вашата агенција е водечка агенција, планот треба да содржи инструкции кои структури ќе бидат известени и кој е одговорен за комуникации во случај на итна состојба.

5.4 Процена на потреби при итна состојба

Невозможно е да се има ефективни операции за одговор без точна процена на итната состојба или на катастрофата како и без темелна евалуација на потребната хуманитарна и друга помош. За да биде ефективна процената треба да биде добро испланирана и организирана пред да се спроведе. Во повеќето случаи процената на потреби треба да се спроведе веднаш по случувањето на итната состојба и потоа информациите треба постојано да се обновуваат. Во нормални околности луѓето кои ги проценуваат итните потреби и штета треба да имаат поминато соодветна обука и да се согласни во однос на стандардите кои ќе ги користат. (За повеќе информации на оваа тема погледнете го модулот “Процена на потреби при итни состојби и катастрофи”).

Кога планирате процена на итни потреби, утврдете го следново:

- Кој и кога (пример: веднаш, после 3 дена, после 2 недели, и др.) е одговорен за процената. Нормално процената треба да се спроведе од повеќе функционални и секторски тимови.
- Кои информации се потребни во секоја фаза од итната состојба
- Како и каде ќе се формираат и обучуваат тимови за истражување
- Кои стандарди се користат за утврдување на сериозноста на итната состојба

Минимум хуманитарните стандарди за одговор при катастрофи дефинирани во Проектот Сфера може да ви помогнат во приоритетизирање на собирањето на информации во однос на утврдување на потребите и планирање на соодветен одговор. Сфера проектот подразбира систематизирање на информации во следниве сектори:

- Снабдување со вода и санитација

- Исхрана
- Помош во храна
- Засолниште и планирање на локации за засолнување
- Здравствени услуги

5.5 Мобилизирање и алокација на ресурси

За да се одговори на итната состојба и да се имплементира планот за подготвеност, потребни се ресурси. Заради тоа планот за подготвеност треба да ги разработи следниве елементи:

- Кои ресурси се веќе достапни и во кои количини?
- Кои вработени и волонтери може да се преземат од други програми за време на итна состојба?
- Кои ресурси ќе бидат потребни, а ги немаме?
- План за набавка на ресурси кои не се моментално достапни

5.6 Комуникација помеѓу агенции

Споделувањето и размената на информации помеѓу претставници на различни агенции е од суштинско значење за време на итни состојби. За да се осигурат јасни и ефективни комуникации во одредена итна состојба, планот треба да дефинира како ќе се одвиваат комуникациите и преку кои медиуми (пример: е-маил, радио, телефон, лично, и др.).

Ако се користат радио комуникации, важно е да се определи радио фреквенција во планот за подготвеност. Ова ќе овозможи агенциите кои обезбедуваат одговор да користат точни радио фреквенции во случај на итна состојба. Планот исто така треба да презентира кој ќе ја има и одржува опремата и кој ќе има пристап до радио системот.

5.7 Секторски компоненти

5.7.1 Спасување и медицинска помош за погодено население

Поголемите итни состојби и катастрофи честопати резултираат со смртни случаи и повреди на луѓето. Планот за подготвеност при катастрофи треба да дефинира:

- Кој ќе биде одговорен за организирање на операции за барање и спасување на луѓе?
- Како ќе се постапува со телата на загинатите?
- Кој ќе обезбедува прва помош?
- Кои системи за дистрибуција и регистрација ќе се користат?
- Кој ќе биде одговорен за медицинска евакуација и хоспитализација?

5.7.2 Вода и санитација

Честопати при итни состојби, има недостаток на безбедна вода за пиење, што може да предизвика сериозни здравствени проблеми. Бидејќи луѓето можат да живеат без храна подолго отколку без вода, обезбедувањето на чиста вода за пиење претставува една од приоритетните работи при итна состојба. Санитацијата подразбира обезбедување на безбедна вода, отстранување на фекалии на луѓето, постапување со отпадната вода, отстранување на нечистата вода и отпадоците, контрола на инсекти и штетници, постапување со безбедна храна и обезбедување на канализација на локацијата. Планот исто така треба да содржи одредби за вода и санитација за време на итна состојба.

За вода треба да бидат нагласени следниве работи:

- Правилник за користење на ресурси на вода. Кои инфраструктурни и технички капацитети постојат? Кој е одговорен за водоводниот систем?
- Дали има воспоставен систем за водоснабдување?
- Мерки кои треба да се преземат во зима, во лето или во случај на контаминација на вода.
- Опрема која е потребна и дали се потребни резервоари за вода (во случај ако не постојат извори за вода за санитација).

За санитација треба да бидат нагласени следниве работи:

- Кој е одговорен (јавна институција или приватен сектор) ?
- Дали е потребно да се спроведе програм за обука за санитација?
- Ниво на планирање за санитациски активности

5.7.3 Храна и исхрана

Обезбедувањето на храна има за цел да ги задоволи потребите на погоденото население за време на итна состојба. Планот за подготвеност треба да дефинира, пресмета и утврди на кој начин ќе се обезбедува храна при итни состојби од различен интензитет и со различно влијание. За време на фазата за подготвеност, треба да се даде одговор на следниве прашања:

- Кој е одговорен за процена на потреби за храна и координација на овој елемент во рамките на операцијата за обезбедување одговор на итната состојба?
- Која храна е достапна на локално ниво, во регионот, и во земјата? Кои се капацитетите и цените на локалните пазари?
- Која храна традиционално е прифатлива и ја користи населението кое може да биде погодено од итната состојба?
- Од што треба да биде составена кошничката со храна?

- Кои калориски норми се потребни во различни климатски средини (пример: во ладни планински средини) ?
- Кои се основните потреби на малите деца?
- Кои системи за дистрибуција на храна се користат во областа, регионот, земјата? Како тие може да се користат во случај на итна состојба?
- Дали непогоденото население кое се наоѓа близу до локацијата каде се случила итната состојба ќе се помогне со храна? (ова прашање се појавува кога непогоденото население е исто така изложено и ранливо, дури и во нормални околности).
- Кој е одговорен за комуникации со владини и меѓународни донатори за храна (на пример: Светска Програма за Храна), невладини организации и други агенции?
- Какви се нормите за складирање на храна? Какви капацитети за складирање се достапни?

5.7.4 Логистика и транспорт

Операциите за обезбедување одговор при итни состојби наложуваат и транспорт на хуманитарна помош, персонал и опрема на местото на катастрофата. Заради тоа логистичките и транспортни прашања се важни за обезбедување на успешен одговор. Следниве аспекти за логистика и транспорт треба да се имаат во предвид при процесот на планирање.

- Дефинирање на нормални патишта за испорака на помош до предвидените области погодени од катастрофа и погодено население.
- Утврдување на пристаништа и аеродроми кои ќе се користат
- Утврдување на места за складирање
- Специфицирање на начин на транспорт (сувоземен пат, железница, воздушен сообраќај) и прашања како што се нивна достапност и цена на чинење.
- Утврдување на достапност на гориво и гаражи. Дали има одредени ограничувања?
- Дефинирање и воспоставување соработка со владини служби и министерства одговорни за царински постапки; Постигнување договор со соодветни владини структури за обезбедување на поволности за увоз на хуманитарна помош.
- Подготовка на листа на резервни делови кои можат да бидат потребни за возила; Обезбедување на прелиминарни договори со добавувачи.
- Дефинирање на веројатно влијание на временски околности на логистичката работа.
- Дефинирање и спроведување на обука за персонал и оддели одговорни за логистика при итна состојба.

5.7.5 Други потреби

Планот исто така треба да содржи поединости за задоволување на основни потреби поврзани со засолниште, вода и храна. Други работи кои што треба да бидат вклучени во планот се на пример: сапун за хигиена, и превенција на заразни болести, кебиња, резервоари за вода и кибрити. Бидејќи ситуациите можат да се разликуваат, списокот на основни работи треба да се состави врз база на населението кое веројатно ќе биде погодено од катастрофата. Планот треба да ги има во предвид следниве прашања:

- Работи кои ќе бидат потребни и кои се достапни
- Норми за складирање – кои се локалните капацитети за складирање?
- Достапни резерви на кебиња, резервоари за вода, гориво за подготовка на храна, шпорети, прибор за јадење и облека.
- Дали постои воспоставен дистрибутивен систем?
- Кој е одговорен за менаџмент на овие стоки и за процена на потреби?

5.7.6 Здравје и исхрана

Пристапот до безбедна вода, добри санитарни услови во живеалиштата и соодветната исхрана помагаат да се избегнат болестите. Овие прашања треба да се разгледаат пред да се започне одреден медицински програм. Следниве прашања поврзани со здравство и исхрана треба да се земат во предвид во процесот на планирање:

- Кој е одговорен за задоволување на потребите во сферата на здравство и исхрана?
- Каков е локалниот систем за здравствена грижа и на кој начин функционира за време на итна состојба?
- Каде може да се направи вакцинација за заразни болести?
- Кои се потребите од дополнителна исхрана (деца, бремени жени и доилки) или посебни програми за доисхрана?
- Кои владини или невладини агенции се одговорни за здравствена грижа, превенција на болести и кампањи за јавно здравје? Каква улога игра вашата агенција?
- Дали здравствената заштита е различна во зима? На кој начин? Кои специјални мерки треба да се имаат во предвид при итна состојба во зима?
- Кои мерки треба да се преземат за различни популациски групи (деца, бремени жени и др.) ?

- Какви лекаства и медицинска опрема се потребни? Што може да недостасува? Дали се потребни дополнителни количини од овие работи?
- Дали има достапно капацитети за складирање? Ако нема што треба да се направи?

5.7.7 Засолниште

Во одредени случаи потребно е обезбедување на итно засолниште за луѓето чии куќи се уништени или се небезбедни за живеење. За таа цел може да треба итна поправка на куќите, обезбедување на шатори и церади за времено засолниште, или за засолнување на лица кои останале без своите домови во јавни згради, како што се на пример училишта.

Следниве прашања треба да се имаат во предвид во процесот на планирање:

- Кој е одговорен за менаџирање и процена на потреби поврзани со засолниште?
- Која е државната политика во однос на засолнување на погодено население? Која владина структура е одговорна за координирање на оваа работа?
- Дали има идентификувано локации за засолнување во случај на големи итни состојби?
- Како ќе се идентификуваат овие локации? Дали има потешкотии поврзани со поседот на овие локации? Кои потенцијални проблеми можат да се појават во локалната заедница?
- Кои потешкотии можат да произлезат во зима/лето?
- Каков вид на помош ќе биде потребна за луѓето кои ќе се сместат кај роднини или пријатели?
- Како може теренот да влијае на засолнувањето? Дали има достапни градежни материјали на локално ниво?
- Дали е потребно да се набават шатори, градежен материјал, најлони?

5.7.8 Служба за барање и спојување на семејства

Едно од приоритетните работи во операциите за обезбедување помош е брзото иницирање на барање на исчезнатите луѓе и воспоставување семејни врски. Семејството е основна социјална единица во повеќето друштва и игра клучна улога во задоволување на потребите и решавање на проблемите во заедницата. Агенциите одговорни за барање и спојување на семејства треба да ги имаат во предвид следниве прашања во нивната работа:

- Кој е одговорен за менаџирање на барање на исчезнати лица и повторно воспоставување на семејни врски?

- Кои методи или пристапи ќе се користат за спроведување на овие активности?
- Кои комуникациски методи ќе се користат за спојување на одвоени членови на семејство?
- Кои други агенции и владини структури се одговорни за овие операции? Кое ниво на координација е потребно со овие структури?
- Во која фаза на одговорот треба да се започнат операциите за барање на исчезнати лица (нормално околу 24 – 48 часа, затоа што многу луѓе успеваат да се најдат едни со други во текот на овој период) ?
- Како ќе се информира погоденото население за оваа услуга?
- Кој ќе работи во службата за барање?
- Кои методи и форми се потребни за оваа служба да биде поефективна (пример: информативни картички/регистрациски картички, формулари за барање и др.) ?

5.7.9 Заштита и безбедност

Плановите за безбедност треба да определат кој е одговорен за заштита и безбедност. Покрај тоа планот треба да идентификува акции кои треба да се преземат за заштита на погоденото население и нивниот имот како и безбедноста на луѓето кои обезбедуваат итен одговор. Нормално, ова ќе биде одговорност на локалната полиција.

6. Обезбедување на имплементација на планот

6.1 Јавна свест

Соработката помеѓу агенциите за одговор при катастрофи и јавноста е од суштинско значење за успех на операциите за одговор на катастрофите. Основата на ваквата соработка може да се воспостави во текот на фазата за подготвеност за катастрофи. Агенциите кои што се вклучени во операциите за одговор треба да ја информираат јавноста во областите подложни на катастрофи за официјалните планови и договори за одговор на можни катастрофи во тие области, како и да ја едуцираат јавноста за основите локални мерки за подготвеност при катастрофи кои може да ги преземе населението за да се намали влијанието и ефектите на потенцијалната катастрофа. Планот треба да идентификува кои локални мерки за подготвеност може да се преземат како и начинот за известување на населението во случај на итна состојба.

6.2 Обновување на планот

Плановите со време застаруваат како резултат на општествени, економски, организациски и други промени. Многу е тешко планот да остане валиден и релевантен и тоа може да се оствари преку редовно ревидирање и обновување на планот. Планот треба да содржи одредби колку често ќе се врши негово ревидирање (пример: секои 6 месеци, секоја

година) и луѓето кои се одговорни за обновување на планот. Информациите кои треба редовно да се обновуваат се следниве:

- Контакт информации (пример: број на телефон, факс, е-маил адреси и др.) на персоналот и агенциите за итен одговор.
- Планови за логистички транспорт
- Структури за подготвеност при итни состојби
- Достапни ресурси

6.3 Врски со националниот план

Примарна задача и одговорност на владата е да осигури безбедност и подготвеност на граѓаните и да ја координира работата на различни организации кои се вклучени во обезбедување одговор при катастрофи. При одредена катастрофа улогата на Црвениот крст/Црвената полумесечина и невладините организации е да делуваат како помошници на владините служби.

Од таа причина, одговорните лица од Црвениот крст треба да воспостават врски и односи со соодветните институции за да се осигури дека планот за подготвеност при катастрофи и соодветните политики се во согласност со општата рамка на плановите за подготвеност при катастрофи на владата со цел да не се дуплираат напорите на владата.

6.4 Вежби, симулациски обуки и ревидирање на план

Единствен начин да се знае дали планот функционира е тој да се имплементира, евалуира и ревидира согласно со потребите. Ова може да се направи на еден од следниве 2 начини: вежби за увежбување на активностите за одговор и ревидирање на плановите откако ќе се случи одредена итна состојба.

Вежбите и обуките ги тестираат претпоставките и процедурите во планот. Вежбите ги покажуваат силните и слаби страни на планот за подготвеност при катастрофи. Во идеални околности вежбите треба да бидат системски, со учество на националните друштва, владини агенции, невладини организации и други групи и организации кои би биле вклучени во одговор при одредена катастрофа. Вежбите се исто така единствениот начин плановите да останат валидни и тие претставуваат средство за проверка на плановите и овозможуваат по потреба, нивно модифицирање и усогласување зависно од состојбите.

Друга можност за евалуација на ефективноста на планот за подготвеност е по случувањето на одредена итна состојба. Врз база на одговорот, организациите може да ги ревидираат нивните планови за подготвеност и да ги обновуваат со цел да се усогласат со реалните состојби, можности и предизвици во одредена катастрофална ситуација. Прашањата кои треба да се постават за време на вакво ревидирање се следниве:

- Што предизвикало најмногу смртни случаи и штета? Што може да направи националното друштво за ублажување или спречување на вакви состојби во иднина?
- Кои биле главните потешкотии во доставување на помош на погоденото население? Како може ова да го подобри националното друштво во иднина?
- Како функционираше системот за предупредување? Кои подобрувања се потребни?
- Кои грешки се направени? Кои промени треба да се направат за да се избегнат овие грешки во иднина?
- Што е направено добро? Како може да гарантираме дека ќе продолжиме ова добро да го правиме?
- Која роба била доволна, која недоволна? Како може ова да се компензира во иднина?
- Какво било нивото и квалитетот на координација на националното друштво со други надворешни агенции? Која дополнителна координација е потребна? Како може да се подобри оваа координација во иднина?
- Кои биле слабите и силните страни на планот за подготвеност при катастрофи? Како може да се модификува планот со цел да се подобрат слабите страни?

Анекс 1

Пример на план за подготвеност при катастрофи на националното друштво

Вовед	Цел на планот за подготвеност при катастрофи. Врска со други планови за подготвеност и организација и развој. Опис на процесот на планирање и луѓето/службите кои ќе бидат вклучени.
Политика за подготвеност при катастрофи на националното друштво	Националното друштво треба да усвои политика која ја уредува рамката за делување на планот на подготвеност при катастрофи на националното друштво.
Улога и цели на подготвеноста при катастрофи на националното друштво	Општи улоги и цели на националното друштво во сферата на подготвеност при катастрофи
Цели	Список на програмски цели кои опишуваат кои се очекувањата и резултатите кои треба да се реализираат на полето на подготвеност при катастрофи
Профил на земјата во однос на катастрофите: историја на катастрофи, видови и ефекти.	Опис на катастрофите кои се разработуваат во планот, како и краток осврт на нивната историја и на географските области и население кои се најранливи од овие катастрофи.
Национална политика за менаџирање на катастрофи	Кратка изјава која ги сумира политиките и плановите на полето на менаџирање на катастрофи во земјата, и улогата на националното друштво во рамките на владината политика или план за подготвеност при катастрофи
Структура за подготвеност при катастрофи на националното друштво	Структура на националното друштво и општинските организации на Црвен крст
Регионална поделба и улоги на полето на подготвеност при катастрофи	Улоги и одговорности на регионалните канцеларии за подготвеност при катастрофи
Координација со Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина и МКЦК.	Договор за координација и комуникација со Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина и МКЦК за време на периоди и ситуации поврзани со итно делување при катастрофи
Координација со влада	Опис на координативни врски и договори со владини министерства и оддели во периодот пред катастрофа, за време на катастрофа и по случувањето на катастрофата.
Координација со невладини и меѓународни организации	Координација и комуникација со невладини и меѓународни организации на полето на

	подготвеност и делување при катастрофи.
Активирање на системот за одговор при катастрофи на националното друштво	Опис на процедури за активирање на планот за одговор при катастрофи и на кој начин тоа ќе се реализира.
Активности и ресурси за одговор при катастрофи на националното друштво	Опис на видови на активности за одговор при катастрофи во кој ќе се вклучи националното друштво и ресурсите и персоналот со кој располага
Систем за рано предупредување	Опис на типот на системот за рано предупредување и процедурите на националното друштво за активирање на одговорот.
Процена на потреби	Политики и оперативни процедури за спроведување и известување на процени на потреби при катастрофи.
Ангажирање и обука на волонтери	Опис како ќе се ангажираат и обучуваат вработени и волонтерите во сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи.
Подигање на свеста на јавноста за катастрофи	Активности и цели за подигање на свеста на јавноста за опасностите од катастрофите кои ќе ги спроведува националното друштво
Набавка, складирање и дистрибуција на хуманитарна помош	Го опишува начинот на кој се врши набавката, складирањето и дистрибуцијата на хуманитарната помош.
Финансиски аранжмани и сметководствени процедури	Ги опишува процедурите и политиките поврзани со финансиските аранжмани и сметководствени процедури за време на одговорот при катастрофа.
Донации меѓународни апели	Ги опишува политиките и процедурите поврзани со прием на донации, обезбедување на парични средства во државата и упатување на апел.
Процедури за известување	Ги опишува правилата и процедурите за поднесување извештаи за итни операции за хуманитарна помош, од теренско ниво, од магацини и депоа, од централата и известување за локални донатори.
Работа со медиуми	Ги опишува политиките, процедурите и персоналот кој ќе работи со медиумите пред, за време на и по катастрофата.
Имплементација на планот и одржливост	Опишува на кој начин ќе се мобилизираат ресурсите, планови за обука и вежби за подготвеност, и процедури за ревидирање и обновување на планот.
Подготвеност при катастрофи базиран во локалните заедници	Ги опишува политиките и целите за поддршка на подготвеноста при катастрофи на локално ниво.
Анекси	Мапи, буџети, ресурси, роба, стокови резерви, опрема.

Анекс 2 Потенцијални потреби при итни состојби

	Земјотреси	Поплави	Движење на население	Суша
Барање и спасување	Ч	У	Р	У
Прва помош	У	Р	Ч	У
Итна евакуација	У	У	С	У
Вода и Санитација				
Дистрибуција, складирање, обработка		Ч	ЧС	Р
Изнаоѓање алтернативни извори	Р	ЧС	У	Р
Отстранување на измет		ЧС	Р	Р
Отстранување на отпадоци	Р	Р	С	Ч
Лична хигиена	С		У	Р
Контрола на инсекти и штетници	ЧС	Ч	Р	Ч
Храна и исхрана				
Краткорочна дистрибуција	П	Р	Р	Р
Долгорочна дистрибуција	Р	Ч	Ч	Р
Дополнителна исхрана		П	Р	Р
Земјоделе	П	Р	Ч	Ч
Контрола на исхрана	Ч	Р	П	П
Засолниште				
Итно засолниште	П	Р	П	П
Згради / структури	РУ	К	Р	К
Кебиња	ПУ	К	Р	П
Гориво за загревање на живеалишта	К	Р	Р	П
Прибор за кујна	ПС	Ч	Р	П
Здравје				
Лична хигиена	ЧС	Р	П	У
Реконструкција, транспорт, опрема	К	К	Р	П
Лекарства	ЧС	Р	С	К
Вакцинација	П	К	П	У
Контрола на дијареа	У	Р	К	П
Контрола на заразни болести	У	П	С	У
Социјална заштита и служба за барање				
Социјални услуги	КЧ	КЧ	ЧС	К
Деца на улица	Р	П	П	Р
Училишта / Образование	Р	Р	Ч	КЧ
Служба за барање	П	П	Р	ЧК

Потреби кои често се појавуваат	Ч
Потреби кои поретко се појавуваат	П
Потреби кои ретко се појавуваат	Р

Потреби во селски средини	С
Потреби во урбани области	У
Потреби поврзани со климата	К

1. Само ако дојде до промена на подводните текови
2. Ако бунарите и нормалните извори на вода се контаминирани или се непристапни
3. Ако се уништени главните системи за наводнување
4. Само во случај на ненадејни поплави
5. Само првите неколку дена за да се помогне на погоденото население

Анекс 3 Работен лист за планирање: Итни потреби и ресурси

Искористете го овој формулар за да идентификувате потенцијални потреби и потенцијални ресурси за задоволување на овие потреби.

Вид на катастрофа _____: (напишете ја)

Потенцијални итни потреби	Типична потреба?	Потенцијални итни ресурси Улоги / Одговорности (да / не)			
		Локално население/ волонтери	Национално друштво	Цивилна заштита	Други?
Итни потреби					
Барање и спасување					
Прва помош					
Итна евакуација					
Вода и Санитација					
Дистрибуција, складирање, обработка					
Отстранување на измет					
Итна санитација					
Храна и исхрана					
Краткорочна дистрибуција					
Долгорочна дистрибуција					
Контрола на исхрана					
Засолниште					
Итно засолниште					
Градење и поправка на засолништа					
Дистрибуција на кебиња					
Дистрибуција на гориво за загревање на живеалишта					
Здравје					
Здравствен персонал					
Лекарства					
Кампања за вакцинација					
Контрола на дијареа					
Следење на епидемии					
Други видови на итни потреби? Набројте го подолу					

Анекс 4 Организациски улоги

Овој формулар може исто така да се искористи за идентификување на потенцијални улоги за итен одговор.

	Права помош	Други потреби	Барање и спојување семејства	Безбедност	Засолниште	Здравје и исхрана	Логистика и транспорт	Снабдување со храна	Санитација	Снабдување со вода	Операции за потрага и спасување	Односи со јавност и информирање	Предупредување и известување
Погодено население													
Локално ангажиран персонал													
Персонал од здравствен сектор													
Структури на цивилна заштита													
Полиција													
Црвен крст / црвена полумесечина													
Против пожарна служба													
Невладини организации													
Агенции на Обединети нации													
Други													

Анекс 5: Упатство за подготовка на локален план за подготвеност при катастрофи

1. Цели на планот
2. Процена на заедницата
  - Кои се слаби страни и силни страни?
  - Кои се ресурсите и ранливи состојби на заедницата (мапирање на заедницата) ?
3. Однос со националната агенција за кризен менаџмент и други агенции
4. Системи за предупредување
  - Каков вид на системи се користат и како функционираат?
  - Кој што прави кога ќе се добие предупредување?
5. Евакуациски процедури
  - Кој дава наредба за евакуација и кога?
  - Кои патеки на движења треба да се следат?
  - Кој ќе се грижи за луѓето во заедницата на кои им е потребна посебна помош (лица идентификувани како најранливи, хендикепирани, болни лица) ?
6. Итно засолниште
  - Каде ќе бидат лоцирани – кои објекти се избрани за оваа цел (пример: училишта) ?
  - Која опрема е достапна и кој е одговорен?
  - Кој ќе ги менаџира засолништата и како?
7. Барање и спасување
  - Кој е одговорен?
  - Која опрема е достапна и каде се наоѓа?
8. Процена на потреби и штета – првична и тековна процена
  - Кој е одговорен?
  - Како ќе се спроведува? (формат за извештај)
9. Чистење на патишта/расчистување на рушевини
  - Кој е одговорен?
  - Која опрема е достапна и каде се наоѓа?
10. Комуникации
  - На кој начин ќе се остварува контактот на заедницата со надворешниот свет по катастрофата?
  - Кои други средства се достапни?
11. Ред и мир/безбедност
  - Кој е одговорен?

12. Транспорт

- Кој е одговорен за транспортот при итни состојби?
- Кои возила се на располагање и каде се наоѓаат?
- Каков договор може да се направи со сопственици на возила пред катастрофата?

13. Поправка на комунални услуги (вода, струја, телефон)

- Кој е одговорен?

14. Здравствена грижа

- Кој ќе ја координира првата помош?
- Кои клиници, опрема и материјали се достапни?
- Колку обучени лица по прва помош има во заедницата и која е нивната улога?

15. Лична поддршка за погоденото население од катастрофи

- Кој има искуство или обука?
- Кој ќе ја координира оваа помош?

16. Социјална поддршка

- Што ќе се прави за да се обезбеди засолниште, храна и облека за лицата кои имаат вакви потреби?

17. Хуманитарна помош

- Кој ќе го идентификува најранливото население и на кој начин ќе се направи тоа?
- Како може да се обезбеди итна помош по катастрофата?
- Кој ќе биде одговорен за добивање и дистрибуирање на помошта?

18. Надворешна поддршка

- Што има достапно?
- На кој начин се поднесуваат барања за поддршка?
- Кој е одговорен за поднесување барања?

19. Тестирање на локалниот план

- Како ќе се спроведе ова?

20. Ревизија и обновување на локалниот план

- Колку често ќе се прави ова?
- Како ќе се прави ова и кој ќе биде вклучен во процесот?

21. Дисеминирање на локалниот план

- Како ќе се врши дисеминацијата?
- Како членовите на заедницата ќе можат да дадат свој придонес во подготовката на планот?
- Кој е одговорен?

22. Намалување на ризици

- Како ќе се идентификуваат активностите за намалување на ризици?
- Кој ќе ги спроведе овие активности?
- Кој ќе ги финансира овие активности?

23. Анекси

- Приложете карти од заедницата, податоци за ранливост и процена на капацитети, контакт, имиња и адреси, список на луѓе одговорни за поединечни активности, список на луѓе одговорни за поединечни активности, формулар за процена на штети/потреби, и др.

Модул за намалување на ризици

Вовед

Овој модул е еден од деветте модули кои се подготвени од страна на Одделот за подготвеност при катастрофи на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина во Женева. Овој модул може да се користи како независна студија, како упатство на темата и за обезбедување на обука за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи.

Целта на овој документ е да го користат планери и професионалци од сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи и итни состојби во Федерацијата и во националните друштва. Овие модули може да бидат исто така интересни и за невладини организации заинтересирани за подготвеност и дејствување при катастрофи, владини агенции за справување со кризни состојби, локални комисии за подготвеност при катастрофи и единици за обука на тема цивилна заштита.

Материјалот може да се користи како:

- Општ референтен материјал за подготвеност и дејствување при катастрофи
- За обука на обучувачи и за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како алатка за спроведување ориентациска обука за делегати и службеници за подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како упатство за процена или планирање на способности и вештини за подготвеност и дејствување при катастрофи.

Овој материјал се заснова на пристапот за проучување на различни опасности и катастрофи, и пред се има за цел да се примени во сферата на подобрување на подготвеноста при секакви кризни опасни ситуации. Меѓутоа, ве секоја земја може да има различни специфични контексти па заради тоа различни делови од модулите треба да се применуваат според специфичниот контекст и ситуацијата во дадената ситуација.

Модулите и белешките за обучувачите се наменети да се користат при спроведување на обуки и семинари за подготвеност и дејствување при катастрофи но обучувачите се поттикнуваат да го користат и адаптираат материјалот согласно со локалните потреби во нивните држави.

Деветте модули кој го сочинуваат овој прирачник се следниве:

1. Вовед во подготвеност при катастрофи
2. Планирање на активности за подготвеност при катастрофи
3. Намалување на ризици
4. Подигање на свеста за катастрофите во заедниците

5. Процена на итни потреби при катастрофи
6. Информирање и известување во катастрофи
7. Подобрување на координација
8. Подобрување на основни вештини за обука
9. Планирање на проекти

Цел и целна група

Овој модул ги претставува меѓусебно поврзаните концепт на опасности, ранливост и ризици и нивното асоцирање со активности и стратегии за намалувањето на ризици. Во последниот дел од модулот се презентирани општи и посебни мерки за намалување на ризици според одредени опасности како и мерки кои може да се имплементираат во локалните заедници.

Овој модул може да го користи било кој има општи одговорности за планирање и програмска имплементација на полето на намалување на ризици од катастрофи. Останатиот нетехнички персонал кој сака да стекне дополнителни знаења во однос на елементите кои ги чинат луѓето ранливи на катастрофи и стратегиите и мерките за намалување на нивните ризици исто така може да има корист од читање на овој модул.

Главни точки

- Фактори кои влијаат на ранливост
- Зошто и како поединците различно гледаат на ризиците
- Опасности на кои е изложена заедницата, ризици и мапирање на капацитети
- Односот помеѓу опасности, ранливост, капацитети и ризици
- Различни видови на мерки за намалување на ризици
- Стратегии за намалување на ризици кои се специфични во однос на посебни опасности
- Стратегии за намалување на ризици базирани на состојбите во заедницата кои се специфични во однос на посебни опасности

1. Вовед

Катастрофите се случуваат кога природните или технолошките опасности имаат влијание врз луѓето и животната средина. Луѓето со поголеми ресурси — економски и социјални — честопати имаат поголем капацитет да се справат со ефектите од опасностите отколку луѓето кои се посиромашни во општественото опкружување.

Брзиот пораст на бројот на населението, урбаната или масовната миграција преку границите, нееднаквиот посед на земјата, недостатокот на образование и свест, и недостатокот на земјоделско обработување на

одредени маргинални земјишта доведува до ранливи состојби како што се небезбедно домување во згради и други живеалишта, уништување на шумите, неисхранетост на населението, невработеност, премала вработеност во средини каде постојат можности за вработеност, неписменост и др.

Поединците и организациите кои се одговорни за планирање на намалување на ризици и мерки за итен одговор на итни состојби треба да започнат пред се со разбирање на природата и веројатноста на случувањето на одредени опасности со кои може да се соочат луѓето. Тие мора да ги проценат социјалните елементи кои се предмет на одреден ризик (луѓе, структури, служби и активности) како резултат на опасностите ако и кога ќе се случат.

Планерите исто така треба да имаат солидни разбирања на специфичните ранливи состојби на целната популација како и капацитетите за нивна ефективна поддршка и дизајнирањето на значајни мерки за намалување на ризици кои ги надградуваат силните страни на целната популација а истовремено ги намалуваат нивните ранливи состојби. Тие исто така мора да разберат како општеството или целната популација гледа на своите ризици и какво значење ставаат на намалување на специфичните ризици.

Концептите на ранливост, опасност и ризик се динамично поврзани. Односот на овие елементи може да се изрази со едноставна формула која го илустрира концептот дека колку е поголема потенцијалната појава на опасност и колку е поранливо населението, толку ќе биде поголем и ризикот. Исто така, важно е да се напомени дека човековата ранливост на катастрофите е взаемно поврзана со човечкиот капацитет за справување со ефектите од катастрофите.

ризичи = опасности x ранливи состојби

Следниве дефиниции служат како ориентација за овие меѓусебно поврзани концепти.

Ранливост: Човечката ранливост претставува релативен недостаток на капацитети на човекот или општествената група да го предвиди, да се справи, да го издржи и да се опорави од влијанието на опасноста.

Ранливоста има две компоненти: изложеност на опасности (пример. суша, земјотрес, и др.) и отоскопијата за справување и опоравување од нив (како резултат на недостаток на ресурси). Бидејќи човечката ранливост е неизбежно поврзана со концептот на човековиот капацитет, подолу, исто така нудиме дефиниција за тој концепт.

Структуралната или физичка ранливост претставува степенот до кој структурата или услугата е веројатно оштетена или нарушена со настанот предизвикан од дадената опасност. За една зграда се вели дека е ранлива на потресите од земјотресот ако во нејзината градба недостасуваат елементи кои ќе можат да бидат отпорни на ефектите од ваквите потреси.

Капацитети: *Човечките капацитети* се квалитетите и ресурсите на поединец или заедница да предвидат, да се справат, да бидат отпорни, и да се опорават од влијанието на одредена опасност. Според Мери Андерсон, човечките капацитети ги вклучуваат материјалните ресурси на човекот или заедницата (храна, животни, алатки); социјалните и организациски капацитети (лидерство, групи во заедницата); и мотивациските капацитети (идеи, работни вредности, ефикасност).

Опасноста се дефинира како потенцијална појава, во определен временски период и географска област, на природна појава која може да има големо влијание на животот на луѓето, на имотот или на активностите до степен кој што може да предизвика катастрофа. Методите за предвидување на различни опасности и веројатноста и фреквенцијата на нивно појавување се разликува во голема мера според видот на опасноста.

Ризик се однесува на неочекувани или предвидени загуби (изгубени животи, повредени луѓе, уништен имот, и нарушени економски активности) од влијание на определена опасност како резултат на одреден ризик во определен временски период. Ризикот се дефинира различно од страна на луѓето во различни ситуации. Ризикот гледан од страна на политичар или менаџер за катастрофи, е различен од ризикот како што го разбираат научниците или осигурителните компании или од страна на семејство кое живее во зона подложна на земјотреси.

2. Фактори кои влијаат на човековата ранливост

Пред да се подготват програми за намалување на ризици, важно е да се разберат некои од поглавните фактори кои го прават населението ранливо. Овие фактори може да бидат:

- Сиромаштија
- Пренаселеност
- Брза урбанизација
- Промени во начинот на живеење
- Деградација на животната средина
- Недостаток на свест и информирање
- Војна и граѓански немири

Во дискусиите подоле, ќе видите дека овие 7 фактори честопати се меѓусебно поврзани. На пример, сиромаштијата честопати резултира со миграции на луѓето во урбани средини по потрага за работа. Ограничените ресурси и можностите во урбаните средини резултираат со населување на луѓето на небезбедни локации што може да доведе до тензии кои водат до граѓански немири.

2.1 Сиромаштија

Повеќето студии кои се однесуваат на катастрофите покажуваат дека побогатите членови на населението или ја преживуваат катастрофата без последици или пак се во состојба брзо да се опорават. Сиромаштијата генерално ги прави луѓето по ранливи на влијанието на опасностите. Сиромаштијата објаснува зошто луѓето во урбани средини се принудени да живеат на ридови кои што се подложни на лизгање на земјиште или зошто луѓето се населуваат близу до вулкани или реки кои еден ден ќе направат поплави. Сиромаштијата исто така објаснува зошто гладта се појавува како резултат на недостатокот на куповна моќ да се купи храна отколку на недостаток на храна.

Справување со суша: ранливи состојби и капацитети

Луѓето кои живеат во области подложни на суши како што е областа Сахел, очекуваат суши на отприлика секои 7 години. Во овој период тие понекогаш се соочуваат со сезонски недостатоци на храна пред секоја жетва. Сите овие елементи претставуваат “очекувани” итни состојби. Луѓето продаваат одредени резерви, одгледуваат посеви кои се отпорни на суша и генерално успеваат да се справат со состојбата. Сепак тие не се во можност да се развиваат како семејства или заедници како резултат на овие редовни итни состојби. Меѓутоа, кога има 2 лоши години една до друга, тогаш луѓето не се во можност да се справат со ситуацијата. Тие мора да продаваат одредени средства за производство, па дури и земјиште. Сиромашните стануваат посиромашни додека богатите луѓе во заедницата добиваат од овој процес по пат на купување на имот од сиромашните.

Од: Прирачник за ранливост и капацитети на Меѓународната Федерација на Црвен крст и Црвена полумесечина

2.2 Пренаселеност

Има очигледна врска помеѓу бројот и обемот на загуби од катастрофата и бројот на населението. Ако има повеќе луѓе и структури на местото каде што се случила катастрофата, тогаш е поголема веројатноста дека влијанието од катастрофата ќе биде поголемо.

Порастот на населението значи дека луѓето ќе бидат принудени да живеат и работат во небезбедни области и дека се повеќе луѓе се натпреваруваат за ограничен број на ресурси (како што се работни места и земјиште), што може да доведе до судири.

2.3 Брза урбанизација

Брзиот пораст на население и миграциите се поврзани со феноменот на брза урбанизација. Ова се карактеризира со сиромашно рурално

население или цивилно население во област на судири кое се движи кон градските области во потрага по економски можности и безбедност. Како резултат на тоа, има се помалку достапни можности. Натпреварувањето за ограничените ресурси, што е последица на брзата урбанизација, може да доведе до катастрофи предизвикани од човекот.

Земјотреси и ранливост во Каиро, Египет: земјотресот од 1992 година.

На 12 Октомври, 1992 година, земјотрес со јачина од 5.6 степени според Рихтеровата скала го потресе Каиро, Египет и приградските области. Земјотресот кој што може да се смета за умерен, па дури и мал, доколку се случел во Јапонија или по Западниот брег на Соединетите Американски Држави, уништи стотици згради и куќи во руралните области и резултираше со над 500 загинати и 4000 повредени лица. Поголемиот дел од штетата, смртните случаи и повреди се случија во густо населената градска населба во Каиро каде паднаа стотици стари, лошо изградени и веќе оштетени објекти.

Повеќето од објектите кои паднаа беа изградени во спротивност со законите и регулативите за градба. На пример, 14 спратната зграда која падна и уби 61 лице во богатата северна приградска област Хелиополис, првично била изградена како 6 спратна или 8 спратна зграда. Преостанатите спратови биле нелегално доградени – практика која е честа во Каиро. Покрај домовите и претпријатијата, исто така беа оштетени и повеќе училишта. Во една од анкетите спроведени на национално ниво се вели дека ќе бидат затворени 1.087 сериозно оштетени училишта, додека друга анкета вели дека на 5.870 училишта им е потребна или голема или делумна поправка или реставрација.

Ефектите од земјотресот не беа ограничени само на Каиро. Во 3 од сериозно погодените села во долината на западен Нил, над 2.600 куќи биле целосно уништени. Уништените куќи беа правени од цигли од кал и греди, како и помодерни градби кои не биле дизајнирани да издржат ниту минимален потрес од земјотрес.

Преземено од: канцеларија за странска помош при катастрофи – годишен извештај 1993, Вашингтон, Агенција за Меѓународен Развој

2.4 Промени во начинот на живеење

Сите општества постојано се менуваат и се во постојана фаза на транзиција. Овие транзиции честопати се испреплетени со големи внатрешни поместувања и нееднаквости и оставаат значителни траги во однос на недостатоци за постоење на механизми за справување. Овие транзиции вклучуваат рурално население кое се движи кон урбани области како и рурално и урбано население кое се движи од едно економско ниво кон друго.

Овие транзиции исто така може да вклучуваат значителни промени во однос на менаџирање на економијата или политичкиот систем во земјата. Многу од земјите во поранешниот Советски Сојуз се имаат соочено со оваа екстремна транзиција од централизирана економија кон пазарна економија што доведе до значително зголемување на ранливоста на населението.

Кога луѓето се движат од рурални во урбани центри, тие може да го изгубат социјалниот систем за поддршка или пак мрежа која традиционално би им обезбедила поддршка за опоравување од одредена катастрофа. Бидејќи овие традиционални механизми за справување можеби нема да постојат во новото опкружување, населението значително станува зависно од надворешна интервенција со цел да се овозможи процес на опоравување. Конфликтните и транзициски културни практики може да доведат до граѓански судири.

2.5 Деградација на животната средина

Многу катастрофи се предизвикани од деградацијата на животната средина. Уништувањето на шумите води кон брз проток на вода од дождовите што придонесува за појава на поплави. Компаниите кои што се ангажирани во црпење на минерали од земјата честопати на местото на ископите натрупуваат токсични материи кои може да доведат до појава на различни болести кај населението. Сушата и нејзиното времетраење е примарно природна појава, но развојот на земјоделието и системот на дистрибуција на храна може да ги влошат околностите. Слично на тоа, климатските промени за кои се смета дека се резултат на глобалното затоплување може да резултираат со повеќе катастрофи како последица на опасности како што се поплавите и опустошување на земјиштето.

2.6 Недостаток на свест и информирање

Катастрофите исто така може да се случат кога луѓето кои се ранливи на нив едноставно не знаат како да останат понастрана од нив и кои заштитни мерки да ги преземат. Ова може да биде резултат на недостаток на свесност за мерките кои треба да се преземат како што се на пример градење на безбедни објекти на безбедни локации. Некои луѓе може да не ги знаат безбедните евакуациски патишта и процедури додека други може да не знаат каде да се обратат за помош во време на катастрофи.

Меѓутоа, во повеќето области кои се подложни на катастрофи, постои големо разбирање во однос на можните закани и одговор на катастрофите. Ова знаење треба да се инкорпорира во напорите за обезбедување на надворешна помош.

2.7 Војна и граѓански немири

Војните и граѓанските немири може да се сметаат како опасности односно екстремни настани кои произведуваат катастрофи. Војните и граѓанските немири честопати резултираат со раселено население кое е поранливо

како резултат на нивното раселување. Причините за војни и граѓански немири можат да бидат натпреварувања за ограничените ресурси, верска и етничка нетолеранција, и идеолошки разлики – истите фактори кои ја зголемуваат ранливоста во однос на катастрофите.

3. Перцепција на ризик

Поединците и организациите кои се одговорни за дизајнирање и имплементација на ефективни мерки за намалување на ризици мора да имаат во предвид како целното население гледа на овие ризици. Непристрасна, научна или професионална процена на ризици иако може да биде технички точна, честопати нема да ги земе во предвид локалните перцепции на ризици и достапните избори за нивно намалување.

ако експертите сакаат да се потпрат врз техничките податоци и статистики, општото население и целната популација не е секогаш во хармонија со овие статистички концепти и ќе ги базира своите перцепции врз основ на други вредности, филозофии, концепти и пресметки.

Ризиците од катастрофи веројатно нема да се сметаат за важни кај населението кое се соочува со многу поголеми секојдневни закани како што се на пример недостатокот на храна или болестите. Дури иако ризикот од катастрофа е многу важен тешко дека ќе може да се спореди со ризикот од смртност кај децата во општество каде има многу лош систем за примарна здравствена заштита. Онаму каде ресурсите и капацитетите се ограничени и секојдневните ризици се премногу големи, тешко е да се инвестира време и пари во намалување на потенцијални ризици од опасности.

Повеќето луѓе кои се под влијание на катастрофи, кои веќе живеат во сиромаштија, не гледаат вистинска разлика помеѓу потребите кои произлегуваат од катастрофи и оние кои им резултираат од секојдневните проблеми – тие мора да се справат со сите нив.

Секојдневни проблеми во Лима, Перу: недостаток на вода

Во многу земји еден од главните проблеми во урбаните средини е отстранувањето на индустриските отпадоци и домашните отпадоци. Дополнителен проблем е недостатокот на вода, ситуација која постои во Лима, Перу. Многу луѓе во сиромашните области на градот Лима користат отпадна вода за полевање на зеленчук кој што потоа го јадат луѓето. Оваа практика честопати резултира со појава на тифус, хепатитис и голема инциденца на дијареални болести.

Извор: програм за обука за менаџирање на катастрофи, УНДП, 1995 година

Населението во областите подложни на катастрофи може исто така да ги надвлееат можните ризици со потенцијалните бенефиции. Живеењето покрај фабрика за обработка на хемикалии може да претставува одреден ризик но истовремено има бенефит од можност за вработување за населението кое живее во блиското опкружување. За оние кои што избрале да живеат близу фабриката, бенефициите како што се вработувањето може да ги надвлееат ризиците кои можат да произлезат од хемиски несреќи.

Слично на тоа, ризиците кои се придружни на вакцинацијата и патувањето на работа генерално се сметаат за прифатливи бидејќи бенефитот е очигледен уште на прв поглед. За повеќето луѓе во заедницата, изложеноста на опасности од природата и околината нема некој одреден бенефит – изложеноста едноставно е последица на живеење или работење на одредена локација. Генерално нивото на прифатлив ризик се зголемува согласно со бенефитот кој произлегува од изложеноста на ризикот.

Онаму каде имаме ограничено ниво на писменост и пристап до медиуми и други извори на информирање, луѓето нема да бидат свесни или пак нема да знаат за опасностите кои им се закануваат. Губењето на традиционални знаења за локални закани исто така може да ја намали свесноста за намалување на опасности во определен временски период. Перцепцијата на луѓето во однос на определени ризици може да се намали за време на периоди на брза социјална и технолошка промена или кога постојат долги периоди помеѓу поголеми катастрофи.

Организациите како што се Црвениот крст/Црвената полумесечина можат да дадат посебен придонес за подигање на свеста на населението по пат на информирање на јавноста за потенцијалните ризици. Програмите за подигање на свест не само што се корисни за зголемување на перцепциите во однос на ризиците, туку се исто така важни за едуцирање на јавноста дека ризиците можат да се спречат како и за поттикнување на јавноста да учествува во сопствената заштита.

Желбата на заедницата да направи нешто за своите ризици не зависи целосно од актуелното ниво на ризици. Честопати ова е субјективен избор кој се базира на просудување. Организациите и персоналот одговорен за планирање на програми за подготвеност при катастрофи треба да бидат свесни за оваа реалност и да имаат избалансирани научни или професионални просудувања во однос на општествени, економски, културни и политички процени на ризици спроведени од поединци и заедници кои се соочени со ризиците.

4. Мапирање на опасности, ризици и капацитети на заедницата.

Еден начин за подигање на свеста и менување на перцепциите за потенцијални ризици е преку ангажирање на поединци и групи во подготовка на локални мапи за опасности, ризици и капацитети на заедницата. Овие мапи може да бидат корисни за прикажување на

генерални шеми на ризици кои се закануваат на определена популациска група како и капацитетите кои ги поседува ова население за надминување на овие ризици.

Мапите за ризици на заедниците може да се користат и за следење на општи итни состојби како што се невработеност, недостаток на исхрана, небезбедно домување и ограничен пристап до здравствена грижа. Сите овие елементи стануваат по акутни за време на природна катастрофа. Овие мапи исто така може да се користат за да се види какви се локалните ресурси и капацитети – како што се вештини, резерви на храна, можности за итно сместување, општествени организации во заедницата, корпоративен сектор, локални лидери, културни вредности и извори на транспорт како што се училишни автобуси или пак запрежни возила – кои може да им помогнат на заедниците да се справат со катастрофите.

Конечно мапирањето на опасностите може да помогне во подготовка на планови кои може да ја намалат опасноста врз заедницата и идентификација на евакуациски планови за ризични области.

Наставници, ученици, социјални и здравствени работници, волонтери на Црвен крст, и други во заедницата може да ги подготват овие мапи преку користење на едноставни алатки: со боички и хартија. Информациите кои што ќе се соберат може да помогнат за планирање на мерки и иницијативи за планирање на намалување на ризици. Пан-Американската Здравствена Организација има идентификувано 4 главни чекори за подготовка на мапирање на ризици и капацитети во заедницата.

1. Идентификување и приоритетизирање на листа на заеднички проблеми и потреби
2. Посета на области и локации во заедницата кои се изложени на ризици
3. Врз база на овие посети, подгответе поединечни детални мапи кои покажуваат опасности, ранливи луѓе и ресурси во случај на итна состојба. (Во идеални околности се подготвува поединечна мапа за следниве елементи: една за опасности, една за ранливи категории на население и една за капацитети и ресурси во заедницата.
4. Организирање на локален комитет за катастрофи да ги испланира мерките за намалување на ризици и/или да формулира локален план за подготвеност и дејствување при итна состојба

Сите планови кои што се генерирани врз база на овие мапи треба да се дискутираат и дисеминираат во заедницата – во идеални околности преку состаноци и презентации во заедницата. Стратегиите за намалување на ризици исто така треба да бидат реални и остварливи и да немаат очекувања кои не можат да се исполнат.

5. Намалување на опасности наспроти намалување на ранливост

Од равенката подолу може да се види дека заштитата наспроти ризиците може да се оствари преку отстранување на причините (намалување или модифицирање на опасноста) или преку намалување на ранливоста.

Ризик = опасности x ранливост

Во одредени околности, некои природни опасности може да се намалат. Градењето на канали покрај бреговите на реките ја намалува шансата од поплави на околните области. Исто така е можно да се спречат потенцијално познати клизишта на земјиште и одрони преку стабилизирање на притисокот на земјата, градење на потпорни ѕидови и подобрување на одливноста на падините.

Инженерските работи може да содржат деструктивни елементи во однос на определени природни опасности или пак може да ја одвратат опасноста со канали и ископувања. Во некои случаи садењето дрва може да биде ефикасен начин за намалување на потенцијалите за поплави и клизишта на кал, или за забавување на опустошувањето на земјиштето.

Очигледно, спречувањето на индустриските несреќи е најдобар метод за спречување на овие катастрофи. Пожарите, истурањето на хемикалии, технолошките и транспортни несреќи, се опасности кои во суштина може да се спречат. Фокусот на ублажувањето на катастрофите за овие катастрофи кои ги предизвикува човекот е во суштина да се спречи појавата на овие опасности или да се намали нивното влијание ако се случат.

Локалните мерки за надградба на капацитети имаат за цел да ја намалат ранливоста на луѓето преку надградба и зајакнување на вештините и компетенциите во локалните заедници, организациските системи и способности и нудење на стимулативни мерки за намалување на ризици. Тие исто така им помагаат на локалните заедници да се подготват да одговорат на ефикасен начин во случај на катастрофа.

Бидејќи претставниците на локалното население на областите кои се погодени од катастрофи се всушност првите кои ќе се најдат на лице место на катастрофата – потребно е за нив да се спроведат активности за барање и спасување како и обезбедување на итна помош за нивните семејства, пријатели и соседи. Организациите како што се Црвениот Крст и Цивилната Заштита играат важна улога во подобрување на вештините и знаењата на овие “спонтани” дејствувачи при катастрофи. Нудењето едукација и обука за мерки за подготвеност, основни техники за спасување, и прва помош и итен третман, треба да биде важна компонента на плановите за намалување на ризици.

Овие организации може исто така да играат улога во помагањето да се организира локалното население или населби во однос на одредени активности за намалување или ублажување на ризици. Локалните области

честопати ја имаат потребната технологија или знаење за да се намали нивната ранливост, но може да им недостасува одредена клучна локална или општествена структура која ги спречува да ги имплементираат овие мерки со кои што ќе се намали ранливоста.

Целта на организирањето на локално ниво на активности за намалување на ризици е да се зајакне локалното население да делува заедно со цел да ги надмине потенцијалните бариери за спроведување на успешна акција.

Кај катастрофите ова може да биде имплементација на локална кампања за подигање на свеста каде ќе се укаже на ризиците од катастрофите и на одредени едноставни градежни техники за зајакнување на домовите и претпријатијата. За намалување на ризици од лизгање на земјиште, локалното население може да се мобилизира да гради структури со појак темели, да ја зајакне основата на градбите, да засади шуми по падините и да направи бариери од дрва кои ќе ги штитат од одрон на камења.

6. Мерки за намалување на ризици

Опсегот на мерките за намалување на ризици може да се класифицира во следниве категории, а сите тие поединечно се дискутираат подоле во текстот:

- Општествени мерки
- Мерки за физичко планирање
- Економски мерки
- Мерки за инженерство и градење
- Мерки за менаџмент и институционална меморија

6.1 Општествени мерки

Намалувањето ризици ќе се случи кога има консензус дека е тоа нешто што е пожелно, изводливо и за тоа постојат средства. Планирањето поврзано со намалување на ризици треба да има за цел да изгради “безбедносна култура” каде сите членови на општеството се свесни за проблемите со кои се соочуваат; знаат како да се заштитат себеси; и ќе ги подржат напорите за заштита на другите, на општеството и на локалното население како целина.

Кампањите за јавна едукација имаат за цел да ја креираат оваа безбедносна култура. Свеста на јавноста може да се подигне на повеќе начини, од краткорочни, високо профилни кампањи со користење на медиуми, литература и постери, до подолгорочни, ниско профилни кампањи кои се спроведуваат преку општата едукација.

Планирањето на активности за подигање на свеста и подготвеноста при катастрофи не може да се направи одвоено од секојдневните животни активности на луѓето. Заради тоа овие програми се најефективни кога се поврзуваат со тековни или непосредни дневни потреби во заедницата како

што се основната здравствена грижа, користењето на плитка вода за пиење, санитацијата, првата помош во фирми и локалните заедници.

Целта е да се постигне секојдневна свесност за можност за појава на опасности при што луѓето ќе бидат во можност да преземат свесни мерки на претпазливост. Тие треба да бидат свесни што треба да направат во случај на опасност; да бидат свесни при изборот на нивната куќа, поставувањето на плакарите или шпоретите во домовите, или пак квалитетот на градба на ѕидот околу дворот, што придонесуваат за подобра безбедност на луѓето.

Спречување и третман на дијареа во Бангладеш

Најефективен начин за заштита на децата од болести и епидемии е да се вклучат нивните мајки. Во многу заедници, мајките се традиционалните обезбедувачи и заштитници на нивните деца. Ако овие природни силни страни се поддржат со основна здравствена и нутритивна едукација, мајките ќе се грижат нивните деца да бидат вакцинирани, дека ќе водат разумна диета, и дека ќе можат да подготвуваат едноставни солуции со сол и шеќер (орална солуција за рехидратација) во случај на дијареа – што ќе ги заштити нивните деца од влијанијата на катастрофите и ќе спаси многу млади животи.

На пример, во Бангладеш, селанките се обучуваат со пораки составени од 7 чекори за превенција и третман на дијареа и за начинот на кој што може да подготват солуција за орална рехидратација во своите домови. Потоа, тие одеа од село во село, од врата до врата и ги учеа другите жени за оваа едноставна терапија која може да спаси живот. На овој начин, беа опфатени 12 милиони домаќинства – далеку повеќе од што на било кој начин може да се опфатат домаќинствата преку конвенционалната здравствена служба. На овој начин тие беа запознати за значењето на оралната терапија за рехидратација и третирањето на дијареата кај децата.

Розмари Фејд, стоп за катастрофите, број 24, 1995 год.

Локалното инволвирање во процеси за планирање на намалување на ризици може да се направи преку јавни состаноци и консултации; јавни анкети; дискусии на одлуки на специјални состаноци и вклучување во подготовката на мапи за опасности, ризици и капацитети. На подигањето на свеста може да се работи преку редовни вежби, симулациски вежби, квизови и др.

Во болниците, училиштата и големите згради, неопходно е да се вежба што треба да прават станарите во случај на пожар, земјотрес или друга опасност. На овој начин се подига свеста и односот кон катастрофите.

6.2 Мерки за физичко планирање

Важна улога во намалувањето на ранливоста е внимателниот избор на локации за нови објекти – посебно ако станува збор за училишта, болници и други инфраструктурни објекти. Во урбаните области деконцентрацијата на елементи посебно во случај на ризици претставува важен принцип. Во суштина услугите кои се обезбедуваат од една централна локација се секогаш поризични отколку службите кои што се обезбедуваат од повеќе мали објекти. Овој принцип исто така се однесува и на густината на населението: колку е поголема концентрацијата на население толку поголеми ќе бидат и последиците од катастрофата.

6.3 Економски мерки

Поврзаноста помеѓу различни сектори на стопанството може да има поголеми последици од катастрофите отколку што ќе биде штетата на физичката инфраструктура. Разновидноста на економијата е важен начин за намалување на ризици. Силната економија (стопанство) е најдобриот начин за одбрана од катастрофа. Кај силните економии, владите може да користат економски стимули за поттикнување на поединци или институции за преземање на активности за ублажување на катастрофите.

6.4 Мерки за инженерство и градење

Инженерските мерки може да се движат од опсежни инженерски работи за зајакнување на поединечни згради па се до мали проекти во заедниците. Кодексите за практикување на заштита при катастрофи (како што се градежни правила) нема да бидат ефективни освен доколку тие не се прифатат и не се разбрани од заедницата. Важна компонента на овие мерки е обука на локалните изведувачи со техники кои инкорпорираат подобра заштита во традиционалните структури – како што се згради, патишта и градење на одливни корита.

6.5 Мерки за менаџмент и институционална меморија

За градење на соодветни заштитни мерки при катастрофи потребно е време. Тоа се прави преку програм за едукација, обука и институционална надградба за обезбедување на професионално знаење и компетенции.

7. Стратегии за намалување на ризици

Овој дел е фокусиран на специфични активности за намалување на ризици поврзани со следниве опасности:

- Земјотреси
- Движење на земјиште
- Вулкански ерупции
- Поплави и опасности од вода
- Бури (тајфуни, урагани, тропски бури и торнада)

- Суши и опустошувања на земјиште
- Хемиски и индустриски несреќи

За сите овие опасности подоле се претставени општи стратегии за намалување на ризици и мерки за намалување на ризици во локалните заедници. Општите стратегии за намалување на ризици честопати чинат многу пари или за нив се потребни обемни законски решенија и за нив е потребна поддршка од владата, приватниот сектор или донаторите. Локалните мерки чинат помалку и промовираат употреба на локално достапни ресурси и капацитети.

7.1 Земјотреси

Општи стратегии за намалување на ризици

Има неколку стратегии за ублажување на опасности од земјотреси. Структурите може подобро да се решат со инженериски мерки да ги издржат вибрациските сили и владите може да подготват законски решенија за сеизмичко градење и повисоки стандарди на конструкциски градби. Владите може исто така да осигурат дека важните јавни згради ќе се градат според највисоки сеизмички стандарди. Дополнителни мерки може да бидат спроведување на програми за обука за подобрување на градежни техники во градежната индустрија како и спроведување на програми за едукација на јавноста за овие техники.

Покрај структурното инженерство, ефектите на земјотресите може да се ублажат преку имплементација на планирање на локации за намалување на урбаната густина на геолошки области каде се чувствуваат засилени вибрации на земјиштето. Покрај тоа, треба да се нудат стимулативни мерки за рушење на небезбедните згради или објекти на небезбедни локации или, што е можеби полесно, да се подобри нивото на нивната безбедност.

Кампањите за едукација на јавноста со поддршка на владата се исто така важни. Речиси секоја земја има средства за комуникација со најоддалеченото локално население, или преку медиуми или преку неформални комуникациски мрежи. Може да се дизајнираат програми за подигање на свеста на јавноста за да се стигне до секое ранливо лице со што може значително да се намалат општествените и материјални трошоци кои би ги причинил одреден земјотрес. Пример за информации кои можат да се споделат се следниве:

- Причини за земјотреси и сигнали за предупредување
- Подигање на свеста за ризиците од катастрофи и начини за минимализирање на ранливоста на луѓето
- Практични начини за зајакнување на ранливи куќи
- Што да се прави во случај на земјотрес (со можно учество во симулациски вежби) ?

- Како да се формираат тимови за поддршка и барање на повредени луѓе и други активности за опоравување од катастрофи ?
- Обука за прва помош и учество во тимови за борба против пожари

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Важен елемент за ублажување на последиците од земјотресите е подигање на свеста и учество на населението во локалните заедници. Познавањето на ризиците од земјотреси и желбата да се живее во куќи кои се безбедни од сеизмички сили помага во мотивацијата за градење на сеизмички објекти. Знаењето што да се прави во случај на земјотрес може да се унапреди преку учество во вежби и програми за подигање на свеста за заштита од земјотреси. Исто така може да се формираат локални тимови за борба против пожари, барање и спасување и прва помош. Овие тимови може да бидат одговорни за подготвеност и одржување на противпожарните апарати, градежен алат и друга опрема за цивилна заштита.

Локалните организации и служби треба да подготват планови за подготовка и дејствување при итни состојби. Планот треба да ги содржи следниве елементи и активности:

- Идентификација и обука на тимови за операции за барање и спасување
- Обезбедување на достапност на опрема за детектирање
- Идентификација и обука на тимови за процена при катастрофи
- Идентификација на безбедни локации и засолништа за итни состојби каде може да се смести ранливото население
- Обука на персоналот за укажување прва помош
- Планирање на алтернативно снабдување со вода
- Подготовка на планови за расчистување на улици за итен пристап
- Подготовка на итни комуникациски системи и пораки до јавноста поврзани со нивната безбедност
- Обука на тимови за да се утврди дали се зградите безбедни за вселување
- Подготовка на планови за поплави за сомнителни области
- Координирање на подготвителни активности со волонтерски организации

7.2 Движење на земјиште (Лизгање на земјиште, лизгање на кал и др.)

Општи стратегии за намалување на ризици

Примарна стратегија за ублажување на последици од лизгање на земјиште е планирање на локации со цел да се избегне користење на опасни области за населување или пак за лоцирање на важни градежни

структури. Покрај тоа ризикот од лизгање на земјиште може да се намали по пат на креирање на поплитки агли на падините преку ископување на горните слоеви на земја; преку зголемување на протокот на вода и површинскиот истек; и преку градежни работи како што се градење на потпорни наслаги, потпорни сидови, и вметнување на потпорни држачи во земјиштето.

Терасните падини и садењето на шуми исто така може да го спречи движењето на површинскиот материјал. Доколку се очекува, шутот може да се насочи во посебно изградени канали и бариери за заштита од паѓање на карпи како што се мрежи, канали, брани, со цел да се заштитат населбите.

Повеќето експерти не мислат дека е добро решение да се зајакнат постојните објекти и инфраструктура за ублажување на штета од лизгање на земјиште, бидејќи ранливоста на структурите кои се изградени на патот на клизиштето е речиси 100 процентно. Зајакнување и заштитни мерки на овие локации е можно преку дренажа на земјиштето, модификација на падините (намалување на аголот на падините) и повторно пошумување на падините.

Бетонските сидови исто така може да послужат за стабилизирање на овие локации. Во предвид може да се земат и големи инженериски работи за зајакнување на локацијата.

Програмите за едукација на јавноста може да содржат опис на климатските состојби или на опасностите кои предизвикуваат лизгање на земјиште како и активностите кои треба да се преземат кога постојат такви околности. За таа цел треба да се подготват и вежбаат евакуациски планови за областите кои подлежат на големи ризици, посебно кога ризикот за појава на лизгање на земјиште е меѓусебно поврзан со закана од сеизмичка и вулканска активност или поплава.

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Најопасните лизгања на земјиште честопати се случуваат како резултат на активности на луѓето. Чести причини за појава на лизгање на земјиште се градење на патишта, куќи, и други инфраструктурни објекти. Заради тоа најнеефективни мерки за подготвеност се оние мерки кои се преземаат пред луѓето да населат одредена осетлива област. Програмите за едукација на јавноста помагаат луѓето да ги разберат причините и ефектите од клизиштата како и обезбедување на поддршка за луѓето за идентификација на нестабилни области и избегнување на нивно населување.

Заедниците треба да се обучат да препознаат потенцијални нестабилни земјишта, да идентификуваат активни области каде се случува лизгање на земјиште и да избегнуваат градење на куќи на опасни локации. Покрај тоа, заедниците може да го намалат ризикот од лизгање на земјишта преку градење на структури со силни темели, на цврста подлога, спречување на

сечење на шумите на падините, стабилизирање на падините преку градење тераси и пошумување и градење на бариери со дрва и земјиште.

Областите за кои постои сомнеж дека може да бидат погодени од лизгање на земјиште мора да се следат за да се овозможи навремено предупредување и евакуација. Методите за мониторинг подразбираат набљудување на теренот и мерење на вибрациите и поставување на електрични огради или мрежи за држење на земјиштето.

Итното споделување на информации е многу важно на места кои подлежат на одрони или лизгање на земјиште. Во вакви случаи потребно е користење на медиумите или други информативни системи.

Системите за следење и предупредување треба редовно да ги информираат жителите кога има обилни дождови и кога се подига нивото на речните системи.

7.3 Вулкански ерупции

Општи стратегии за намалување на ризици

Потенцијалните методи за намалување на влијанието на вулкански ерупции вклучуваат планирање на локации за да се осигури дека областите кои се во близина на вулканот не треба да се користат за важни активности и за градење на канали, брани или пренасочување на лавата и протокот на шутот подалеку од населените места по пат на користење на инженериски работи. Следењето на вулканите е многу важно и може да обезбеди важни информации за вулканската активност.

Ризиците кои произлегуваат од вулканските ерупции исто така може да се намалат преку промовирање на огноотпорни структури како и инженериски структури кои ќе го издржат дополнителниот товар на пепелта.

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Заедниците играат важна улога во ублажувањето на ризиците од вулкански ерупции. Членовите на заедницата треба да бидат свесни за вулканските ризици и треба да ги идентификуваат потенцијалните опасни зони. Покрај тоа, заедниците и семејствата може да подготват и да увежбуваат евакуациски планови. Тука треба да бидат содржани и системи за мониторинг и рано предупредување за да се алармира локалното население при ерупции.

7.4 Поплави и опасности од вода

Општи стратегии за намалување на ризици

Главните стратегии за намалување на ризици од поплави и опасности од вода вклучуваат контрола на користење на земјиште како и планирање на користење на земјиште со цел да се избегне лоцирање на чувствителни

капацитети во рамнини кои може да бидат поплавени. Сидовите и каналите и насипите покрај реките и морските сидови по бреговите може да ги заштитат рамниците од поплави (иако насипите може да создадат други програми со текот на времето или пак на друго место по течението на водата).

Структурите кои се лоцирани во рамниците треба да се градат на начин кој што ќе овозможи отпорност од поплавената вода и да имаат подигнати подови за да се намали штетата од поплавата. Браните се важни за собирање на водата за да може потоа да се испушта со посакуваната брзина. Насипите и браните може да се оштетат од земјотреси. Заради тоа тие внимателно мора да се градат за да бидат способни да издржат максимални нивоа на вода бидејќи ако се направат грешки тие ќе значат многу повеќе штета отколку воопшто да ги немало овие градби.

Регулирањето на водата (забавување на обемот на вода која протекува низ одредена област) може да се направи преку градење на резервоари, зголемување на вегетацијата и градење на системи за одлив на водата. Отстранувањето на тињата или копањето подлабоки канали и градење на алтернативни патишта за дренажа (нови речни канали и цевководни системи) може да спречи прелевање на реките.

Превентивните мерки за одбрана од поплави може да го намалат ризикот од штети. Времени мерки можат да бидат блокирање или запечатување на влезовите или прозорите и користење на вреќи со песок за спречување на влез на водата. Трајни мерки може да бидат користење на дизајнирани конструкции отпорни на опасност од поплава како што се градење на објекти високо над можното ниво на поплавување.

Куките може да се подигнат по пат на структурни средства (платформи) или преку подигањето на нивото на земјиште со пополнување на земјиштето. Градбите треба да се подалеку од водните површини. Земјиштето околу градбите и инфраструктурата треба да биде заштитено од ерозија. Коритата треба да се стабилизираат со сидни конструкции или вегетација, посебно во близина на мостовите.

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Поголемиот дел од смртни случаи и деструкцијата предизвикана од поплави може да се спречи со мерки за подготвеност. Заедниците може активно да се вклучат во намалување на ризиците од поплави. Кога е потребно градење на објекти во области подложни на поплави куките треба да се градат со материјали кои се отпорни на штета од вода и да имаат силни темели.

Подигањето на свеста за опасности од вода може да се рефлектира во животните практики како на пример градење на просторот за спиење и за складирање намирници во куките на повисоки нивоа. Циклусите на садење на житарици може да се модифицираат за да се избегнат сезоните на поплави и треба да се садат култури кои се отпорни на поплави.

Членовите на заедницата исто така треба да бидат свесни дека сечењето на шумите ќе ја зголеми можноста од поплави.

Заедниците може да го намалат ризикот од штети преку подготовка на планови за евакуација во случај на поплави во кои ќе се определат насоките за евакуација како и распоредот на чамци или друг вид на транспорт и опрема за спасување. Системите за мониторинг и предупредување на локално и регионално ниво се исто така важни компоненти на стратегијата за намалување на ризици.

Населението во областите подложни на поплави обично има одредени традиционални методи за справување со поплави. Некои аспекти од планирањето и дејствувањето при поплави може да се менаџираат на ниво на заедницата и да се надградуваат со надворешна помош. Тие се:

- Објава на предупредување на локално ниво
- Учество во борба против поплави преку организирање на работни групи за поправка на брани или расчистување на шут, редење на вреќи со песок и други активности
- Обезбедување поддршка за опоравување на погодени земјоделски површини
- Планирање на итни резерви со храна и чиста вода за пиење
- Идентификување на традиционални мерки за подготвеност и утврдување на нивната ефикасност

Програмите за подигање на свеста кај јавноста за опасности од поплави може да ги содржат следниве компоненти:

- Појаснување на функцијата на рамниците кои може да се поплават, нивната локација и шеми за одводнување.
- Идентификација на опасности од поплави и сигнали за предупредување.
- Совети за обезбедување на имот од поплави и подготовка на лични планови за евакуација.
- Појаснување на локалните планови за евакуација и системите за предупредување, и соодветни активности во периодот по случување на катастрофата.
- Акцент на личната одговорност за спречување на поплави/ублажување на поплави во секојдневните животни практики. Тука се подразбираат соодветни земјоделски практики, превенција на уништување на шумите и одржување на системите за одводнување.
- Обезбедување на патишта за евакуација – во секоја населба треба да има јасно назначени патишта за евакуација и назначени безбедни повисоки локации каде ќе може да се засолни населението.

- Евакуациските процедури треба да се вежбаат на редовна основа како и начините за дисеминирање на предупредувања преку радио, телевизија, сирени и свона за алармирање.

7.5 Бури (тајфуни, урагани, тропски бури и торнада)

Општи стратегии за намалување на ризици

Главните стратегии за намалување на ризици од бури подразбираат добро информирана јавност во однос на опасноста и постоење на ефективен систем за предупредување. Многу е важно да постојат инженериски структури кои ќе можат да ги издржат силите на ветерот согласно со нормите за издржливост на ветер за структурни и неструктурни елементи. Покрај тоа, многу е важно главните објекти да се лоцираат во помалку ранливи области (како на пример во завет во подножје на рид), засадување на дрвореди за да се намалат ризиците од бури.

Исто така многу е важно јавните објекти да може да издржат силен ветер и во нив да може да се изградат засолништа за да се намали ризикот по живот на луѓето кои живеат во небезбедни домови. Посевите исто така може да се заштитат преку воведување на земјоделски практики и култури кои се поотпорни на силни ветришта.

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Заедниците може да помогнат во намалување на ризици од настанување на штети од бури преку подготовка на евакуациски планови и системи за предупредување кои би се спровеле во случај на бура; преку градење на ветро-отпорни објекти; преку обезбедување и прицврстување на елементи кои може лесно да одлетаат и да предизвикаат штета или повреда на друго место, како што се плехови, огради и сообраќајни знаци; преку градење на засолништа во силни и ветро-отпорни објекти; преку преземање на заштитни мерки за пловните објекти, градежни објекти; и преку заштита на објектите за складирање храна од бури.

7.6 Суши и опустошување на земјиште

Општи стратегии за намалување на ризици

Иако не можеме да ги контролираме врнежите на дожд, сушите и опустошувањето на земјиштето може да се намалат преку подобри практики на користење на земјиште и менаџирање на водните ресурси, како што се воведување на практики за штедење на вода, градење системи за наводнување, менаџирање на шумите и контрола на употреба на земјиште како и шеми за пасање на стоката.

Главната стратегија за намалување на ризици од суша и опустошување на земјиште е рационално користење на вода, менаџирање на водни ресурси, градење брани, цевководи или акведукти, конзервирање на земјиштето и намалување на ерозија преку соодветно градење брани, нивелирање,

градење, намалување на сеча на дрва за греење, воведување на флексибилни шеми за земјоделие и садење култури, подигање на свест за бенефиции од популациска контрола, и развој на едукативни програми и програми за обука.

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Заедниците може да изградат соодветни контролни брани, резервоари за вода и да направат напори за соодветно садење на култури и шуми за да се намалат ризиците од суша и опустошување на земјиштето. Исто така може да се променат шемите за садење на култури и одгледување на соодветен добиток, воведување на политики за штедење на вода, градење на подобри бунари, воведување на добар систем за наводнување и воведување на алтернативни неземјоделски индустрии.

7.7 Хемиски и индустриски несреќи

Општи стратегии за намалување на ризици

Технолошките катастрофи може да се намалат преку подобрување на безбедносните стандарди во фабриките и користење на подобра опрема, со предвидување на можни ризици согласно со дизајнот на фабриката, преку подготовка на соодветни оперативни процедури, преку безбедно и регулирано отстранување на опасни материи, и преку соодветно планирање на мерки за подготвеност.

Покрај тоа стратегиите за намалување на ризици вклучуваат и користење на огноотпорни материјали, градење на противпожарни бариери или инсталирање уреди за извлекување на чад, подобрување на детекторите и системите за предупредување, подобро планирање преку подобрување на капацитетите за борба против пожари и загадување, и планирање на обезбедување итна помош и евакуација за вработените во фабриките и населбите во нивното опкружување. Покрај тоа редовно треба да се спроведуваат вежби во соработка со локалната противпожарна служба и други служби во заедницата.

Ефектите од технолошките катастрофи може да се намалат преку обезбедување точни списоци и мапи во однос на локациите каде се складирали токсични/опасни материи и нивните карактеристики со цел да бидат запознати и информирани лицата кои обезбедуваат одговор на технолошките катастрофи. Важна одлика во однос на мапирањето на опасности е определувањето на можни зони и интензитет на контаминација.

За оваа цел потребно е да се има знаење за природата на хемикалиите а потребно е и да се имаат податоци за несреќи кои што се случиле во минатото. Покрај тоа, чекорите кои што ќе се преземат за ограничување или намалување на капацитетот за складирање на опасни или запаливи хемикалии ќе ја намали веројатноста од појава на технолошка катастрофа.

Мерки за намалување на ризици во заедниците

Заедниците треба да учествуваат во активности за следење на нивото на загаденост, да спроведуваат инфекции и безбедносни стандарди и да работат на планот на подобрување на безбедносната регулатива. Тие исто така треба да подготват евакуациски планови кои треба да се следат во случај на технолошки катастрофи како и за регулирање на транспортни патишта за пренос на опасни материи подалеку од училиштата и населени резиденцијални области. Локалните лидери и служби исто така имаат важна улога во однос на хемиските и индустриските несреќи. Тие ги застапуваат нивните граѓани. Нивните обврски се:

- Комуникација со локалните власти и лидери од индустријата во однос на прашања поврзани со добросостојбата на локалното население
- Комуникации со граѓаните за програми поврзани со заштита на јавното здравје и животна средина
- Поттикнување на локалните организации да учествуваат и спроведуваат обуки за безбедност и подготвеност

МОДУЛ ЗА ПОДИГАЊЕ НА СВЕСТ ЗА ПОДГОТВЕНОСТ ПРИ КАТАСТРОФИ ВО ЗАЕДНИЦАТА

Вовед

Овој модул е еден од деветте модули кои се подготвени од страна на Одделот за подготвеност при катастрофи на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина во Женева. Овој модул може да се користи како независна студија, како упатство на темата и за обезбедување на обука за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи.

Целта на овој документ е да го користат планери и професионалци од сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи и итни состојби во Федерацијата и во националните друштва. Овие модули може да бидат исто така интересни и за невладини организации заинтересирани за подготвеност и дејствување при катастрофи, владини агенции за справување со кризни состојби, локални комисии за подготвеност при катастрофи и единици за обука на тема цивилна заштита.

Материјалот може да се користи како:

- Општ референтен материјал за подготвеност и дејствување при катастрофи
- За обука на обучувачи и за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како алатка за спроведување ориентациска обука за делегати и службеници за подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како упатство за проценка или планирање на способности и вештини за подготвеност и дејствување при катастрофи.

Овој материјал се заснова на пристапот за проучување на различни опасности и катастрофи, и пред се има за цел да се примени во сферата на подобрување на подготвеноста при секакви кризни опасни ситуации. Меѓутоа, ве секоја земја може да има различни специфични контексти па заради тоа различни делови од модулите треба да се применуваат според специфичниот контекст и ситуацијата во дадената ситуација.

Модулите и белешките за обучувачите се наменети да се користат при спроведување на обуки и семинари за подготвеност и дејствување при катастрофи но обучувачите се поттикнуваат да го користат и адаптираат материјалот согласно со локалните потреби во нивните држави.

Деветте модули кој го сочинуваат овој прирачник се следниве:

1. Вовед во подготвеност при катастрофи
2. Планирање на активности за подготвеност при катастрофи
3. Намалување на ризици

4. Подигање на свеста за катастрофите во заедниците
5. Процена на итни потреби при катастрофи
6. Информирање и известување во катастрофи
7. Подобрување на координација
8. Подобрување на основни вештини за обука
9. Планирање на проекти

Главни елементи на овој модул

- Пристапи и стратегија за подигање на свест за подготвеност при катастрофи во заедницата
- Чести теми кои треба да се имаат во предвид при подигање на свест за подготвеност при катастрофи во заедница
- Медиуми и пораки за ефективно комуницирање со јавноста
- Основни чекори при планирање иницијативи за подигање свест за подготвеност при катастрофи
- Помош за идентификација и анализа на целни групи кои ќе ги добијат пораките за катастрофата
- Примери и идеи за подигање на свест на јавноста за катастрофи и намалување на ризици

1. Вовед

1.1 Што е подигање на свест за подготвеност при катастрофа во заедница?

Иницијативите за подигање на свест за подготвеност при катастрофа во заедница кои помагаат во информирањето и обуката на локалното население во однос на тоа како да се подготви за природни катастрофи и итни состојби може да ја намали ранливоста на населението кон одредени опасности. Овие иницијативи не наложуваат потреба од големи финансиски средства ниту пак бараат ангажман на голем број на луѓе. Она што е потребно е да постои стратегија за подигање на свест за подготвеност при катастрофа во заедница која што е опортунистичка во однос на периодот и која што е интегрирана со другите локални развојни стратегии во заедницата.

Иницијативите за подигање на свест за подготвеност при катастрофа во заедница може да бидат составени од индивидуални активности – како што се на пример теренски посети на села за одржување на состаноци за подигање на свест за опасности од земјотреси, или лепење на плакати за подготвеност при земјотреси на објекти во заедницата.

Друг по опсежен пристап за подигање на свест за подготвеност при катастрофа во заедница е да се испланира серија на координирани активности – на пример, сеопфатна кампања за подигање на свест за

подготвеност при катастрофа во заедница може да се имплементира за време на определена недела за активности за подигање на свест за опасности од катастрофи, при што медиумите ќе објавуваат различни пораки за катастрофи на радио, ТВ, и во весниците; одржување на вежби за подготвеност при катастрофи во училиштата; истакнување на постери на општински згради.

Трет пристап, и веројатно најефективен на ниво на заедница, е стратегија која интегрира подигање на свест за подготвеност при катастрофа во заедница во рамки на пошироките здравствени и развојни цели на заедницата – на пример во Источна Африка се прават напори да се подигне нивото на подготвеност преку програми за прва помош во локалните заедници.

1.2 Планирање на активности за подигање на свест за опасности од катастрофи со цел да се обезбеди максимално влијание

Планирањето на активности за подигање на свест за катастрофите и подготвеност при катастрофи, изолирано од дневниот и секојдневните грижи на луѓето ретко ќе успее. Ова се случува како резултат на тоа што интересот на луѓето за подготвеност при катастрофи се намалува ако има поминато долг период помеѓу случување на одредени катастрофи.

Заради тоа, активностите за подигање на свест за опасности од катастрофи ќе имаат поголемо влијание ако се интегрираат во пошироки програмски стратегии кои тежнеат да ги надминат секојдневните проблеми и опасности во заедницата – како што се основна здравствена грижа, недостаток на вода, недостаток на санитарни места, несобирање на смет, прва помош во заедницата и на работно место.

Иако заедницата може да биде изложена на различни природни и технолошки опасности, честопати во реалноста луѓето може да не ја гледаат практичноста на препораките и пораките во делот на подготвеност при катастрофи кога се обидуваат да се справат заедно со своите семејства во тешки и сурови економски опкружувања. Иако овој модул се фокусира посебно на пораки за подигање на свест за подготвеност при катастрофи, важно е националните друштва да истражуваат начини за интегрирање на овие пораки во посеопфатен пристап за едукација на заедницата.

На пример на Карибите, некои национални друштва помагаат во формирањето на комитети за менаџирање во заедниците кои имаат одговорност за спроведување на активности за подготвеност при катастрофи и за адресирање на други различни потреби во заедницата – како што е решавање на конфликти или пак собирање на отпадоци. Волонтерите и вработените од националните друштва кои имаат формални одговорности за подигање на свест за катастрофи во заедниците уживаат поголем кредибилитет кај локалното население и полесно им е да дискутираат на теми поврзани со подготвеноста при катастрофи при нивниот ангажман во животот во заедницата.

2. Теми и комуникациски предлози за подигање на свест за катастрофи

2.1 Теми

Активностите за подигање на свест за катастрофи во заедниците генерално се поврзуваат со една или повеќе од следниве теми:

- Потенцијални катастрофи, итни состојби и опасности специфични за регионот, и нивните ефекти
- Ниско буџетни мерки кои може да ги преземе локалното население за спречување и подготовка за катастрофи и итни состојби
- Мерки кои ги преземаат владата и официјалните служби и менаџери за катастрофи и итни состојби за спречување, подготовка и одговор на катастрофите
- Официјални системи за јавно предупредување и информирање при катастрофи, евакуациски рути, времени засолништа и како и кога овие информации се комуницираат

2.2 Комуникациски предлози

Пораките за подигање на свест за катастрофи варираат зависно од целната публика и медиумот кој се користи (пример: брошура, постер, реклама во весник). Планерите за подигање на свест за катастрофи мора добро да ја разберат својата примарна целна група – односно лицата кои ќе ги примаат и делуваат по информациите поврзани со подигање на свест за катастрофи. Покрај тоа планерите треба да следат одредени основни комуникациски упатства за катастрофите, кои содржат:

- Природа и потенцијал на ризикот
- Човечките и физички елементи кои се најранливи или нај изложени на ризик
- Безбедносни акции за спречување и подготовка за потенцијална катастрофа
- Безбедносни и преживувачки активности кои треба да се преземат кога ќе се случи катастрофата
- Безбедносни, преживувачки активности и активности за опоравување кои треба да се преземат откако ќе се случи катастрофата
- Официјални извори кои треба да се контактираат за добивање на дополнителни информации
- Објавите за подигање на свест за катастрофи треба да му обезбедат на населението чувство на контрола. Покрај тоа што на населението ќе му се каже за ризикот, важно е да му се обезбедат и практични препораки кои ќе му помогнат на населението да се справи и да го намали влијанието на опасноста. Информациите треба да бидат презентирани на едноставен, нетехнички и ненаучен

жаргон. Пораките треба да бидат директни и кратки. Треба да се користат и графикони и слики за да се илустрираат главните точки на акција. Во идеални околности, различни организации за подготвеност при катастрофи би требало да обезбедуваат слични и доследни пораки за подигање на свест за катастрофи во однос на тоа како населението треба да се подготви и што да прави по случувањето на катастрофата.

3. Планирање на иницијативи за едукација на јавноста

Правилното планирање е клучно за започнување на успешни иницијативи за подигање на свест за катастрофи. Во овој дел се опфатени следниве чекори за планирање на активности за подигање на свест за катастрофи:

1. Дефинирање на целите на иницијативата за подигање на свест за катастрофи
2. Селектирање и анализа на примарни публики
3. Формирање на тим за планирање на подигање на свест за катастрофи
4. Формирање на партнерства за соработка во заедницата
5. Распоред на време и локации за настани за подигање на свест за катастрофи за остварување на максимално влијание
6. Дискутирање на потенцијални активности и ресурси
7. Утврдување на соодветен медиум или формат
8. Подготовка, имплементација и следење на план за акција

Покрај тоа во анекс 1 е прикажан и работен лист кој треба да се користи како упатство за планирање на активности за подигање на свест за катастрофи.

3.1 Дефинирање на цели на иницијативата за подигање на свест за катастрофи

Планирањето треба да почне преку утврдување на главната цел и очекуваните резултати од иницијативата за подигање на свест за катастрофи. Треба да се утврди дали иницијативата е сочинета од изолирана активност, серија на активности, или координирана кампања за подигање на свест за катастрофи. Главната цел кажува што сакате да остварите додека очекуваните резултати нудат специфични мерливи показатели.

На пример, ако главната цел е да се зголеми знаењето на децата за безбедност од пожари во домот, тогаш очекуван резултат може да биде одржано предавање на пожарникар во 3 училишта во рок од следните 6 месеци. Друг очекуван резултат може да биде заедничко организирање на натпревар од страна на Црвениот крст и цивилната заштита за деца за

подготовка на постери за заштита од пожари за време на *Недела за подигање на свест од пожари*.

Иако главната цел на иницијативата треба да биде подигање на свеста на јавноста, очекуваните резултати ќе зависат од природата на целата публика. Во претходниот пример учениците може да се учат за опасностите кои може да се случат доколку си играат со оган покрај објекти кои се лесно запаливи. Сопствениците на куќи, од друга страна може да се поттикнат да купуваат детектори за чад и противпожарни апарати. За секоја публика, мора да се прашаат следниве 2 прашања:

1. Што треба да разбере специфичната публика?
2. Кои активности може да ги преземат?

3.2 Селектирање на целни заедници и примарна публика

Секое национално друштво треба да знае кои заедници и региони во земјата се најранливи на катастрофите. Тогаш може да се преземат активности за подигање на свеста за катастрофи во заедниците во овие заедници и региони. Селекцијата може да се прави врз база на локацијата на заедницата во многу ранлива и зона подложна на опасности, нејзината пристапност во случај на катастрофа, минатата историја поврзана со катастрофите и локалните ресурси. Штом ќе се идентификуваат приоритетните заедници, може да се подготват специфични стратегии за адресирање на потребите во овие заедници.

Има многу начини за категоризација на различни сегменти на населението. Секоја ситуација наложува различен вид на сегментирање. Категориите на примарни публикации може да бидат следниве:

- Работници со различни занимања
- Деца
- Наставници
- Жени, глави на семејства
- Селски лидери
- Бизнисмени
- Тинејџери
- Глави на семејства
- Стари лица
- Професионални групи

Бидејќи ресурсите се ограничени и не може да се опфатат сите публикации, планерите за подигање на свест за катастрофи треба да утврдат кои публикации се приоритетни во однос на добивање на пораката. На пример, планерите може да решат целта да им биде лицата кои се нај изложени на

ризик како што се на пример децата, старите лица, физички и ментално хендикепирани поединци, или лица со ограничена писменост.

3.2.1 Анализа на потреби на примарна публика

Откако ќе се идентификува примарната публика, планерите треба да се обидат да дознаат колку што е можно повеќе кои се специфичните потреби, работи кои ги претпочитуваат и карактеристики на целната публика. Колку повеќе се знае за целната публика, толку подобро може да се дизајнира и навремено достави пораката. За да се осигури максимално влијание добро е да се знаат следниве работи:

- Какви луѓе ја сочинуваат оваа група? Дали се тие деца, возрасни, стари лица, студенти, градежни работници, директори, факултетски образовани луѓе, самци, женети/мажени лица?
- Кои се специјалните карактеристики и потреби на оваа група? Земете ги во предвид факторите како што се возраст, образование и ниво на писменост, пол, занимање, мотивации, културни и социјални интереси, активности и преферирани опции за забава.
- Што групата веќе знае за катастрофи?
- Од кои извори групата типично ги добива информациите: весници, телевизии, радио, пошта, јавни средби, од човек на човек?
- Кои се највлијателните лица за оваа група: наставници, родители, роднини, лидери? Дали има други луѓе во заедницата кои ги слуша и почитува групата (пример: стари лица или свештенство)?

Информациите за примарната публика може да се добијат од различни извори. Идеално, треба да се организираат интервјуа лице во лице или состаноци со претставници на целната публика. Кога тоа не е можно треба да се користат секундарни извори на информации. На пример, преку иницијативата за подигање на свест за катастрофи е насочена на младите ученици, планерите за подигање на свест за катастрофи може да зборуваат со наставниците на децата.

Други извори на информации може да бидат локални социјални служби, агенции, училишта, групи од соседството или заедницата, верски организации, противпожарна служба, локални радио станици и весници, претставници на цивилна заштита во заедницата, и други кои имаат спроведено активности за подигање на свест за катастрофи. Примарната публика подобро ќе ја прими пораката ако пораката е скроена според потребите на ситуацијата на публиката.

3.3 Формирање на тим за планирање

Ако одредено лице добие задача да испланира иницијатива за подигање на свест за катастрофи, тој/таа може да започне со подготовка на список на лица кои може да бидат заинтересирани да се приклучат на тимот за планирање. Следна работа, може да се види што може да понуди секое

лице како на пример: експертиза, волонтерско време, организациски вештини, контакти и професионални мрежи, спонзорство, и финансиска поддршка. Конечно оние кои што ќе бидат најмногу од корист и кои ќе бидат посветени за заедничка работа, треба да се поканат да му се приклучат на тимот.

Поединците во тимот за планирање на подигање на свест за катастрофи не треба да бидат професионалци од редот на лица одговорни за менаџирање на итни состојби. Во тимот може да бидат вклучени пожарникари или лица одговорни за цивилна заштита, но исто така и наставници, почитувани лица од заедницата, бизнисмени или лидери, родители и волонтери. Вклучувањето на луѓе со различна позадина и искуство може да има многу предности меѓу кои:

- Пристап до поголем број на идеи и видувања
- Споделување на работни одговорности помеѓу луѓето
- Проширување на мрежата на потенцијални контакти, поддржувачи и спонзори

Тимот мора да биде сочинет од ентузијастички кои можат да помогнат во планирањето и промовирањето напори за подигање на свест за катастрофи. Идеално, некој од примарната публика за подигање на свест за катастрофи треба да биде во тимот или да биде достапен да го советува тимот. Во мали земји во почетокот може да е неопходно да се формира тим за планирање на национално ниво за да се обезбеди соработка на терен.

Многу често организациите во заедницата имаат ограничени ресурси и поголема е веројатноста дека ќе се натпреваруваат отколку да соработуваат освен доколку процесот на планирање се санкционира на национално ниво.

Иако е важно да се има барем двајца или тројца луѓе во главниот тим за планирање кои може да обезбедат лидерства и континуитет во текот на процесот на планирање и имплементација, други членови може да ротираат во тимот согласно со потребите. Одредени лица кои добро ја познаваат заедницата, може да се ангажираат во раната фаза за да помогнат во обезбедувањето контакти и поддршка од влијателни лица и познаници во државни служби или претпријатија.

Друг пристап може да биде интегрирање на планирањето за подигање свест за катастрофи во поширокиот развој на заедницата и едукациските цели во заедницата.

Во примерот за Карибите прикажан претходно, некои национални друштва имаат помогнато во формирање на комитети за менаџирање на итни состојби во заедницата кои ја преземаат одговорноста за спроведување на активности за подготвеност при катастрофи и за адресирање на други

идентификувани потреби во заедницата – како на пример решавање на конфликти или отстранување на смет.

3.4 Формирање на партнерства за соработка во заедницата

3.4.1 Можности за соработка

Една од првите задачи на тимот за планирање е да идентификува потенцијални партнерства за соработка во заедницата со други организации, групи и агенции. Организации на жени, наставнички здруженија, менаџери за итни операции, пожарникари, волонтерски организации во заедницата, претпријатија, корпорации, фондации и медиумите може да ви помогнат да дисеминирате информации, да ви се обезбеди спонзорство за настан, да обезбедите простор за одредена активност, да ги обезбедите потребните материјали или други ресурси за вашата работа. Тимот за планирање може да започне преку подготовка на список на потенцијални партнери на кои ќе се наведе што тие може да придонесат и на кој начин може да се контактираат.

Потенцијалните партнери треба да знаат што се бара од нив. Тие исто така ќе бидат по подготвени да учествуваат во овие напори ако знаат каква корист ќе произлезе за нив од ова партнерство. Бенефициите кои може да произлезат за нив може да бидат следниве:

- Форум за дискусија и решавање на проблеми во заедницата
- Можност за унапредување на добри односи во заедницата
- Подигање на свеста за одредена опасност кај жителите во заедницата
- Можност за подобрување на работните односи помеѓу владини институции и граѓанското општество
- Локално и колективно партнерство за решавање на проблеми во заедницата
- Подобен визибилитет во заедницата
- Можност за надградба на организациски капацитети и други вештини
- Можност за мрежно работење
- Зголемена позитивна медиумска покриеност, кредибилитет и визибилитет
- Можност да се придонесе за добросостојбата во заедницата

3.4.2 Список на потенцијални партнери

Следниве субјекти може да бидат потенцијални партнери за поддршка на иницијатива за подигање на свест за катастрофи:

- Телевизиски станици
- Училишта, колеџи и универзитети
- Локални центри и групи во заедницата
- Верски организации

- Младински клубови, студентски домови
- Стари лица во заедницата
- Женски клубови, организации
- Трговски друштва, асоцијации
- Банки и кредитни унии
- Здравствени центри, болници, клиники
- Спортски клубови
- Библиотеки, кина, театри, циркуси
- Компани за водоснабдување, електростопанство, топлификација, телекомуникации
- Весници, списанија
- Друштво на Црвен крст/Црвена полумесечина
- Цивилна заштита
- Невладини организации
- Противпожарна служба

3.4.3 Партнерства со локални бизниси или корпорации

Сите организации имаат интерес да ги заштитат своите вработени и објекти во случај на катастрофа. Бизнисите зависат од своите вработени и нивните клиенти со цел да опстанат и да остварат профит. Локалните бизниси и индустрии може да бидат заинтересирани и да сакаат да дистрибуираат информации за заштита на своите вработени и клиенти и, како резултат на тоа да ги намалат потенцијалните загуби. Компаниите препознаваат дека вработените кои се подготвени за катастрофи во својот дом има помала веројатност да отсутнуваат од работа по случувањето на катастрофа – кога на компаниите тие ќе им бидат најпотребни.

Големите компании и бизниси можеби ќе сакаат да дадат свој придонес во роба и услуги, експертиза, одвоено време, објекти или опрема. Компаниите исто така може да дадат придонес за печатење на материјали или за организација на одреден настан. Секогаш е можно националните друштва и компаниите да направат договор со кој ќе имаат взаемна корист преку имплементација на заеднички активности во локалните заедници.

Локално партнерство на корпоративниот сектор и Црвениот крст на Јамајка

Црвениот крст на Јамајка учествува во иницијатива преку потпишување на договор со неколку големи хотели во земјата. Идејата е националното друштво да обезбедува обука за хотелскиот персонал во делот на подготвеност и дејствување при земјотреси. За возврат хотелите се подготвени да дадат придонес за активностите на Црвениот крст. Хотелите ќе имаат корист со тоа што ќе им се намалат исплатите на осигурителни премии за своите вработени како резултат на подобрените капацитети на луѓето од спроведената обука.

Извор: Учење од минатото: Нацрт извештај: евалуација на програмите за подготвеност при катастрофи, подготвено од Џон Мичел за

одделот за подготвеност и дејствување при катастрофи, Ноември 1999 година

Во продолжение се претставени дополнителни идеи за партнерства со локални бизниси или корпорации:

- Поттикнување на локалните компании (телекомуникации, водоснабдување, електростопанство, топлификација) да вклучат периодични информации за подготвеност и делување при катастрофи на своите сметки и фактури или писма информатори
- Поттикнување на големите компании да дистрибуираат информации за подготвеност при катастрофи и да одржуваат работилници за подготвеност при катастрофи за сите свои вработени.
- Барање до корпорациите за печатење на брошури и флаери со основни мерки за подготвеност при опасности и катастрофи
- Поднесување на барања до локалните продавници да закачат ваш постер или да дистрибуираат брошури на своите клиенти

Конечно, компаниите кои се вклучени во производство, складирање и отстранување на хемикалии имаат морална и честопати законска обврска да ја информираат пошироката заедницата во однос на опасностите кои произлегуваат од нивните секојдневни активности. Меѓутоа, многу често, компаниите ова не го прават бидејќи се плашат од поплаки од јавноста. Затоа е важно да се соработува со овие компании и да се вклучат во процесот на планирање за намалување на ризици од катастрофи затоа што е можно да се дојде до взаемно прифатливи решенија и компромиси.

Текстот подолу ни претставува пример на програм за намалување на ризици од хемиски индустриски катастрофи по пат на креирање на партнерства во заедницата помеѓу владата, индустријата и локалните организации.

Програм за спречување и ублажување на локални несреќи на светскиот центар за заштита на животната средина

Програм за спречување и ублажување на локални несреќи на светскиот центар за заштита на животната средина менаџира справување со ризици по животната средина преку обезбедување поддршка на индустријата и локалните организации за спречување или ублажување на несреќи. Преку тесна соработка со владата, индустријата, и лидерите во заедницата на локално и национално ниво, оваа организација им помага на заедниците изложени на ризици да ја подобрат проценката и комуникациите во однос на индустриски и други ризици, да подготват планови за подготвеност при итни состојби, и да ги подобрат вештините за одговор при итни состојби.

Целните заедници се избираат врз база на ризиците од катастрофи предизвикани од човекот кон луѓето и нивниот имот. Примерен фокус се дава на фабрики каде се произведуваат запаливи и токсични хемикалии а

се имаат во предвид и локации кои претставуваат ризик како резултат на тоа што таму се складираат и транспортираат овие хемикалии.

Откако ќе се утврдат потенцијалните локации и објекти оваа организација го насочува своето внимание на локални иницијативи и остварува соработка со индустриски групи, државни службеници, регулаторни агенции и лидери во заедницата кои се залагаат за минимализирање на ризиците од технолошки катастрофи. Во Вера Круз во Мексико оваа организација работи на намалување на инциденцата и влијанието на големите индустриски катастрофи кои произлегуваат преку манипулирањето и транспортот на опасни материи во одредени урбани средини. Активностите на овој програм се насочени во следниве области:

- Процена на ризици на хемиски фабрики и индустриски комплекс
- Подготвеност за хемиски катастрофи и обуки за спречување на несреќи
- Спроведување на семинари за обука и подигање на свест во заедниците
- Организација на вежби за подготвеност при катастрофи
- Обука за противпожарна заштита и контрола на опасни материи во индустриски објекти

Извор: Програм за спречување и ублажување на локални несреќи на светскиот центар за заштита на животната средина – интернет страна, <http://www.wec.org/iedslamp.htm>

3.4.4 Партнерства со организации во заедницата

Локалните организации од заедницата може да бидат важни партнери за спроведување на јавни иницијативи. Вакви организации може да бидат младински клубови, општински организации на Црвен крст, невладини организации, организации за спроведување на ред и мир, организации на жени, групи на ветерани, верски организации, и др.

Иако локалните организации не можат секогаш да обезбедат финансиски ресурси, честопати тие се во можност да обезбедат луѓе – што е еднакво важен ресурс. Честопати членовите на овие групи сакаат да се инволвираат во обезбедување на поддршка во заедницата на различни начини. Секоја група има своја мрежа која може да помогне во организација на одредена активност за подигање на свест за катастрофи. Во продолжение ви претставуваме неколку идеи за партнерства во локалната заедница:

- Работа со родители во локалните училишта за инкорпорирање на работилница за подготвеност при катастрофи која може да се одржи на еден од нивните состаноци

- Работа со локалните наставници во училиштата за инкорпорирање на пораки за подготвеност при катастрофи во нивните наставни планови
- Спонзорирање на натпревар за изработка на најдобар постер од страна на децата во кој се прикажани чекорите за постапување во случај на итна состојба или катастрофа
- Работа со локални организации за организација на работилници за подготвеност и ублажување на последици од катастрофи на состаноците на овие организации
- Организација на показни штандови со материјали за подготвеност при катастрофи на различни фестивали, саеми и други големи настани
- Изложување на постери и брошури во локални библиотеки и пазари

3.4.5 Партнерства со локални медиуми

Медиумските партнери може да дисеминираат пораки за подготвеност при катастрофи преку печатење на статии преку емисии во медиумите и преку дониран простор за рекламирање. Контактите и соработката со медиумите треба да се негуваат и редовно да се обновуваат.

3.5 Распоред на време и локација на капацитети за подигање на свест за катастрофи со цел да се оствари максимално влијание

3.5.1 Време и локација

Кога се планира настан за подигање на свест за катастрофи, важно е да се одреди соодветно време и место за да се обезбеди максимално влијание и интерес на одредена целна публика. Генерално, настаните за подигање на свест за катастрофи не треба да се планираат близу или за време на празници за да не се одземе потребното внимание. Локацијата каде ќе се одржи настанот за подигање на свест за катастрофи треба да одговара на местата каде што вообичаено оди, работи или се забавува вашата целна публика.

3.5.2 Заедничка организација на настани

Наместо сами да организирате некој настан, настаните може да ги организирате во соработка со други организации или пак да бидете гостин на нечиј друг настан. На пример, тимовите за планирање на активности за подигање на свест за катастрофи може да решат да ги координираат нивните настани на локални фестивали, саеми, градски состаноци, пазарни денови и собири во заедницата. Тимот за планирање може исто така да оствари контакти со локалните здравствени клиники и да побара од нив да дистрибуираат флаери или брошури на пациентите.

3.5.3 Планирање на годишни настани

Доколку сакате да бидете успешни во однос на подигање на свест за катастрофи би било добро доколку ова го организирате секоја година што со време може да прерасне во годишна традиционална активност. На пример, во многу земји и заедници се организира недела за подигање на свест за катастрофи кога многу групи и организации работат на подигање на свест за катастрофи преку упатување на различни пораки за промовирање на подготвеност при катастрофи.

3.5.4 Сезони на катастрофи

Некои катастрофи се случуваат циклично и се случуваат во одредени годишни времиња. На пример, шумските пожари најчесто се случуваат во периодот лето – есен. Големите поплави обично се случуваат на пролет. Кога потенцијалните катастрофи се сезонски, пред-сезонскиот период е времето кога луѓето се најмногу заинтересирани за пораки поврзани со подигање на свест за катастрофи.

3.5.5 Активности по случување на катастрофа

Свеста на јавноста е на највисоко ниво откако ќе се случи катастрофата. На пример, целиот свет пројави интерес за ризиците од нуклеарните центри по несреќата со нуклеарниот реактор во Чернобил во Мај 1986 година. Многу локални заедници го искористија овој настан како средство за подигање на свеста за опасности, ризици и градење на мерки за подготвеност од несреќи во нуклеарни центри во нивна близина.

Недела за подигање на свест за катастрофи во Фиџи

Фиџи е земја која има доживеано неколку катастрофални циклони во својата историја. Циклонот Оскар во 1983-та година и циклоните Ерик и Нигел во 1985-та година, предизвикаа вкупна штета од 1.2 милијарди долари. Во 1993-та година циклонот Кина резултираше со загуби од над 300 милиони американски долари. Поплавите кои ги предизвикаа овие циклони оставија илјадници луѓе без домови, со оштетени посеви и руинирана инфраструктура и приватен имот. Во земја како што е Фиџи каде ресурсите за големи проекти за ублажување на последиците од катастрофи се ограничени, многу е важно да се има добра подготвеност при катастрофи и стратегија за намалување на ризици од катастрофи.

Заради тоа, секоја година Црвениот крст на Фиџи и други заинтересирани организации и групи заедно ја организираат *Неделата за подигање на свест за катастрофи* која се одржува пред сезоната на циклоните, која што трае од Ноември па до месец Април. Пораките кои што се упатуваат во текот на оваа недела се однесуваат на следниве работи: здравје, лична безбедност, заштита на храната, градење на засолништа и ефективно користење на достапните ресурси. За време на неделата на радио се емитуваат пораки за подготвеност при катастрофи, а во дневните весници

се печатат статии за ефектите од претходни катастрофи. Во училиштата се организираат натпревари на тема *Како да се намалат влијанијата од катастрофите*, а невладините организации и Црвениот крст на Фиџи помагаат во дистрибуција на памфлети, брошури и календари.

Адаптирано од Недела за подигање на свест за катастрофи во Фиџи, од Риши Рај, Министерство за инфраструктура на Фиџи, билтен за спречување на катастрофи број 14, Јули – Август 1993, стр. 19

3.6 Споделување на идеи за потенцијални активности за подигање на свест за катастрофи

Генерално пред да се подготви иницијатива за подигање на свест за катастрофи, тимот за планирање треба да одвои време за споделување идеи во однос на можни активности и медиуми кои ќе се користат за пренесување на потребните пораки и информации. На пример, ако целта е да се подигне нивото на свест кај децата на возраст од 7 до 10 години за безбедност од пожари во домот идеи во однос на оваа тема може да бидат следниве:

- Презентации во училиштата одржани од пожарникари
- Вклучување на теми за подготвеност при катастрофи во наставната програма на училиштата
- Организација на квизови во училиштата
- Организација на натпревар за изработка на најдобар постер на тема подготвеност при катастрофи
- Изработка на боенки за деца на тема подготвеност при катастрофи
- Снимање на песни кои ќе се емитуваат на радио
- Изработка на цртани филмови на тема подготвеност при катастрофи кои ќе се емитуваат на телевизија
- Лепење на постери на пазари, библиотеки и други јавни локации
- Телевизиски емисии на тема подготвеност при катастрофи

Откако ќе се споделат идеи на темата, тимот за планирање може да разгледа која опција е најприфатлива. Овој општ пристап е поефективен наместо да се прифати првата идеја која ќе се предложи. Откако ќе се чујат повеќе идеи тие може да се евалуираат според одреден сет на критериуми. Критериумите може да бидат следниве:

- Дали активноста може да се заврши во определена временска рамка?
- Дали цената е прифатлива (дали може да се најдат доволно средства)?
- Дали има доволно луѓе и волонтери?

- Дали активноста ќе стигне до доволен број на луѓе кај нашата примарна публика?

3.7 Избор на комуникациски медиуми и активности

3.7.1 Комуникациски медиуми

Секоја примарна публика ќе одговори различно на различни презентации и методи за дисеминација на информации. Ако ресурсите овозможуваат најдобро да се има различен формат на пораки и да се комуницираат на повеќе начини и повеќе одеднаш. Ако тимот за планирање ја знае својата публика ќе биде полесно да се избере најефективно средство за да се стигне до неа.

Ако тимот за планирање не ги знае навиките и преференциите на примарната целна публика, тогаш треба да се направи истражување за да се види која е најсоодветната информација. Штом ќе се подготви пораката и ќе се изберат медиумите, најдобро е таа да се тестира на репрезентативен примерок на луѓе од целната публика со цел да се обезбедат повратни информации. Во продолжение следува список на потенцијални медиуми кои може да се искористат за оваа цел:

- Листови со податоци
- Брошури
- Статии или реклами во весник
- Флаери, летоци
- Постери
- Букмаркери
- Радио и телевизија
- Фотографии
- Презентации
- Театарски претстави
- Вежби за подготвеност при катастрофи
- Шопинг торбички
- Телефонски именици
- Кибрити
- Излози на продавници или библиотеки
- Различни собири/состаноци во заедницата
- Предавања во училиште
- Инкорпорирање во постојни владини програми (програми за здравствена едукација), во кои ќе се вклучат кратки информации за подготвеност и дејствување при катастрофи

Следниов текст претставува пример на кампања за подигање на свест организиран од Црвената полумесечина на Бангладеш.

Кампања за подигање на свест за заштита од циклони во Бангладеш

Црвената полумесечина на Бангладеш ги имплементира следниве активности за подигање на свест за заштита од циклони во крајбрежните подрачја кои се подложни на влијанија од циклони:

Подигање на свест на јавноста со поддршка на волонтери: како дел од нивната обука, волонтерите на Црвената полумесечина на Бангладеш во погодените заедници, учат начини за контактирање, мотивирање и дисеминирање на информации за подигање на свест за подготвеност од циклони во нивните заедници.

Вежби за подготвеност од циклони: тие редовно се одржуваат од страна на волонтерите во присуство на локално население од многу жители од погодените заедници.

Драма претстави: со цел да се подигне свеста на населението во селата кои се подложни на катастрофи од циклони, националното друштво има ангажирано искусен тим на актери кои изведуваат драмски претстави во кои се истакнува значењето на подготвеноста на населението да се справи со циклонските активности. Над 200.000 луѓе имаат присуствувало на вакви драмски претстави.

Постери, флаери и брошури: овие информативни материјали редовно се дистрибуираат до населението во крајбрежните области. На нив се содржани посебни упатства во однос на евакуација, толкување на сигнали за предупредување и инструкции за рибарите кои живеат во заедниците подложни на циклонски активности.

Прикажување на филмувани/видео стории: Црвената полумесечина на Бангладеш во соработка со метеоролошката служба на Бангладеш и одделот за филм и публикации на владата на Бангладеш подготвуваат документарни филмови/видео за подготвеност и дејствување при катастрофи кои се прикажуваат во крајбрежните села на Бангладеш.

Кампања: пред самата циклонска сезона се организира јавна кампања во соработка со владата, невладин и јавен сектор за подигање на свест за заштита од циклони.

Радио/телевизија: пред започнување на сезоната на циклони, на телевизиските и радио канали се прикажуваат и емитуваат посебни филмови и програми за подготвеност при циклони.

Извор: ЦПП, програм за подготвеност од циклони, Црвена полумесечина на Бангладеш

3.7.2 Активности и настани за подигање на свест за катастрофи

Секоја иницијатива и активност за подигање на свест за катастрофи е посебна и треба да се подготви за одредена целна популација и целна публика. Тимовите за планирање на активности за подигање на свест за катастрофи може да имаат голема корист доколку ги проучат искуствата и идеите од други лица кои работат на оваа проблематика. Следниов список може да се искористи за креативно размислување на тимот за планирање во однос на подготовка и дисеминација на пораки и информации за подигање на свест за катастрофи.

- Подготовка на материјали кои може да се изложат во јавни згради или собирни места да се претстават минати катастрофи и преземени активности за одговор на катастрофи.
- Утврдување на маркери за потсетување на жителите за минати катастрофи
- Подготовка на барање до локалната телефонска компанија да се вклучат информации за итни состојби во телефонскиот именик (пример: карти на кои ќе се прикажат подложни региони на катастрофи или локации за итно сместување).
- Во време на ризични годишни времиња, јавните комунални претпријатија со сметките може да доставуваат и информации за опасности кои може да предизвикаат катастрофи на кои ќе биде прикажано како населението да се заштити кога ќе се случи катастрофата.
- Барање до работодавците да дистрибуираат брошури за можни ризици до своите вработени.
- Дистрибуција на сезонски информации на амбалажа на различни производи за храна и хигиена.
- Одбележување на ден или недела за подготвеност при катастрофи за време на кои може да се организираат локални настани во соработка со локалните власти.
- Организирање на натпревар за изработка на најдобар постер на тема подготвеност при катастрофи со младите во училиштата.

3.8 Планирање на стратегии за подигање на свест за катастрофи во локалните заедници

Планирањето и имплементацијата на стратегијата за подигање на свест за опасности од катастрофи наложува користење на основни вештини за проектен менаџмент. Откако ќе се утврдат пошироките цели и примарната публика, планерите треба да испланираат детални задачи и чекори за имплементација на предвидените активности. Тимот за планирање исто така треба да идентификува ресурси и да подготви буџет и да лоцира парични средства за имплементација на иницијативите. Прирачникот за подготовка на проекти е одлична алатка која треба да ја искористите во процесот на планирање.

Анекс 1 — Работен лист за планирање

Овој работен лист може да послужи како упатство за планирање на активности за подигање на свест за катастрофи. Навратете се повторно на модулот ако ви се потребни повеќе информации за да се пополнат деловите од овој работен лист.

I. Наслов на активност или иницијатива за подигање на свест за катастрофи:

II. Целна заедница (или заедници):

III. Цел:

IV. Специфични цели:

V. Главни теми со акцент на катастрофата:

VI. Примарна публика и карактеристики:

- Возраст:
- Локации каде најчесто луѓето се среќаваат:
- Културни, општествени активности во кои се вклучени луѓето: Каде се случуваат активностите?
- Преферирани начини за добивање информации:
- Што знаат луѓето за опасностите и ризиците?
- Степен на образование:
- Список на други карактеристики:
- Кај може да се побараат и од кого може да се добијат повеќе информации за примарната публика?

VII. Тим за планирање

Набројте ги сите луѓе кои може да бидат заинтересирани за планирање и имплементација на оваа активност, и каква улога може да играат тие. Кој треба да ги контактира и поканете ги да земат учество на работата во комитетот за планирање?

VIII. Партнерства за соработка во заедницата

Дискутирајте кој може да биде потенцијален партнер. Користете табела како оваа подоле за да ги дефинирате специфичните улоги за секој партнер.

Име на лица или организации кои треба да се вклучат	Која ќе биде нивната улога? Каков придонес може да обезбедат?	Кога треба да се внесат во процесот?
Против-пожарна служба	Обраќања во училишта, показна работа со возилото на против-пожарната служба пред библиотека или друг јавен објект	Во специфични фази на процесот на планирање и за време на самиот настан
Цивилна заштита	Учество во работата на комисијата за на планирање	За време на целиот процес

IX. Медиуми и формати за комуникации

Кои медиуми ќе се користат за комуницирање на пораки за подигање на свест за опасности од катастрофи?

Кој ќе биде вклучен во критикување и обезбедување повратни информации за активноста и за подготовка на материјали за едукација на јавноста?

МОДУЛ ЗА ПРОЦЕНА НА ПОТРЕБИ ПРИ ИТНИ СОСТОЈБИ

Вовед

Овој модул е еден од деветте модули кои се подготвени од страна на Одделот за подготвеност при катастрофи на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина во Женева. Овој модул може да се користи како независна студија, како упатство на темата и за обезбедување на обука за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи.

Целта на овој документ е да го користат планери и професионалци од сферата на подготвеност и дејствување при катастрофи и итни состојби во Федерацијата и во националните друштва. Овие модули може да бидат исто така интересни и за невладини организации заинтересирани за подготвеност и дејствување при катастрофи, владини агенции за справување со кризни состојби, локални комисии за подготвеност при катастрофи и единици за обука на тема цивилна заштита.

Материјалот може да се користи како:

- Општ референтен материјал за подготвеност и дејствување при катастрофи
- За обука на обучувачи и за учесници на семинари на тема подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како алатка за спроведување ориентациска обука за делегати и службеници за подготвеност и дејствување при катастрофи
- Како упатство за проценка или планирање на способности и вештини за подготвеност и дејствување при катастрофи.

Овој материјал се заснова на пристапот за проучување на различни опасности и катастрофи, и пред се има за цел да се примени во сферата на подобрување на подготвеноста при секакви кризни опасни ситуации. Меѓутоа, ве секоја земја може да има различни специфични контексти па заради тоа различни делови од модулите треба да се применуваат според специфичниот контекст и ситуацијата во дадената ситуација.

Модулите и белешките за обучувачите се наменети да се користат при спроведување на обуки и семинари за подготвеност и дејствување при катастрофи но обучувачите се поттикнуваат да го користат и адаптираат материјалот согласно со локалните потреби во нивните држави.

Деветте модули кој го сочинуваат овој прирачник се следниве:

1. Вовед во подготвеност при катастрофи
2. Планирање на активности за подготвеност при катастрофи
3. Намалување на ризици
4. Подигање на свеста за катастрофите во заедниците

5. Процена на итни потреби при катастрофи
6. Информирање и известување во катастрофи
7. Подобрување на координација
8. Подобрување на основни вештини за обука
9. Планирање на проекти

Цел и целна група

Овој модул ги претставува основните концепти и пристапи поврзани со различни ситуации на катастрофи и процена на потреби при итни состојби и ги презентира потребите од помош по катастрофата, посебно во однос на различни видови на природни катастрофи. Покрај тоа овој модул презентира различни формати за известување на националните друштва во однос на процена на катастрофите кои може да се користат при подготовката на извештаи.

Овој модул е соодветен за персонал со помало искуство при спроведување на процена на потреби при катастрофи или за пополнување на меѓународни апели откако ќе се случи одредена катастрофа. Овој модул нема за цел да идентификува детални секторски потреби – ова е обично работа на секторските специјалисти.

Главни аспекти

- Цел на процена на потреби при катастрофи
- Врската помеѓу процена на потреби при катастрофи и донесувањето одлуки за дејствување при итни состојби
- Основни методи и алатки за собирање на информации за процена и начини за минимализирање на грешки и неправилности при спроведување на процена
- Типични несакани ефекти и потреби кои произлегуваат по случувањето на катастрофа како резултат на специфични видови на опасности
- Формат за известување при спроведување на процена на потреби при катастрофи
- Приоритети за дејствување при итни состојби и процена на потреби
- Пример формат за анкета на потреби на домаќинства при итни состојби

1. Преглед на процена на потреби во случај на катастрофи

1.1 Улога на националните друштва во подготвеност при катастрофи

Во случај на катастрофа која предизвикува голема штета и/или загуба на човечки животи, одговорноста на националното друштво во земјата е да обезбеди хуманитарна помош за луѓето погодени од катастрофата.

Формата на помош која ќе се обезбеди и улогата на националното друштво во операциите за обезбедување на хуманитарна помош треба да се договори со владата на државата пред да се случи некоја катастрофа и тоа да се инкорпорира во план на националното друштво за подготвеност при катастрофи како и во планот на владата онаму каде тоа е можно.

Националното друштво во ваква операција ќе делува како помошник на владата согласно со мандатот и основните принципи на меѓународното движење на Црвениот крст и Црвената полумесечина. Откако ќе се утврди посебната улога на националното друштво во операцијата за хуманитарна помош од суштинско значење е бргу да се постапи со нејзината имплементација. Процената на потреби во случај на катастрофи значително ќе помогне во имплементацијата на соодветен одговор по случувањето на катастрофа.

1.2 Цел на процената на потреби во случај на катастрофи

Процената на потреби во случај на катастрофа ќе послужи воглавно да исполнат две суштински цели на националното друштво. Како прво ќе помогне во утврдување на приоритетите и плановите за одговор на националното друштво.

Како второ може да послужи како поддршка за подготовка на меѓународен апел за обезбедување на надворешна помош за националното друштво доколку обемот на катастрофа е толку голем што националното друштво не е во можност да ги исполни своите хуманитарни обврски со сопствените ресурси со кои што располага.

Форматот кој е прикажан во Анекс 1, може да се користи за формирање на основа на меѓународен апел за помош координиран преку федерацијата, или пак може да се користи за олеснување на спроведувањето на проценка на потреби во случај на катастрофи, дури и кога не е потребен итен апел.

Во вториот случај, процената на потреби во случај на катастрофи ќе им помогне на одговорните лица во националното друштво да определат и имплементираат соодветни мерки за одговор на итната состојба. Со цел да испланираат ефективен одговор, одговорните лица во националното друштво треба да се запознати со следниве работи:

- Дали постои итна состојба?
- Демографски податоци за погоденото население и број на погодено население
- Детали за итната состојба (причини, локација, обем на катастрофа, и др.)
- Состојбата на погоденото население (број на смртни случаи)
- Капацитетите и ресурсите кои се на располагање да се обезбеди одговор на локално ниво, вклучително со организациските и логистички капацитети

- Степенот и видот на потреби и приоритети важни за спасување на животи на погоденото население
- Веројатност за случување на повторни проблеми или потреби

Почетната точка за секоја процена е идентификација на можните корисници на информации и нивните потреби поврзани со природата на информациите. Податоците кои содржат одредени перцепции и согледувања, бројки и факти, стануваат корисни информации само кога имаат свое значење, кога се релевантни и разбирливи во одредено време и место, за специфични цели.

1.3 Приоритети поврзани со обезбедување одговор на итната состојба

Одговорот на итната состојба треба да ги адресира непосредните приоритетни потреби кои резултираат од катастрофата. Приоритетните потреби по одредена катастрофа честопати ги содржат следниве елементи:

1. Обезбедување на основни потреби за опстојување на луѓето: вода за пиење и хигиенски и санитарни потреби, соодветна храна, соодветна медицинска помош, засолниште (сместување и облека) и гориво (за готвење и греење);
2. Заштита на настраданите од катастрофата од физичко насилство и агресија, посебно при катастрофи каде има бегалци и внатрешно раселени лица;
3. Обезбедување на психолошка и социјална поддршка за лица кои претрпеле психолошки и социјален стрес предизвикан од катастрофата;

Националните друштва и федерацијата се несомнено активни на првото ниво, повремено на второто ниво и се повеќе на третото ниво. Штом ќе се задоволат основните потреби за поддршка на добросостојбата на луѓето, вниманието може да се насочи кон други помалку ургентни но важни потреби.

2. Итен одговор базиран на итни процени

Организациите кои се вклучени во обезбедување на одговор на итната состојба треба да направат процена на итната ситуација и да ги изберат нивните цели пред да имплементираат активности за одговор при катастрофи. Организациите кои обезбедуваат хуманитарна помош без да направат претходно процена на влијанието на катастрофата, потребите кои произлегуваат како резултат на катастрофата, како и локалните капацитети за одговор на катастрофата, веројатно ќе нудат помош која не е неопходна и ќе биде несоодветна и веројатно нема да резултира на потребите на локалното население погодено од катастрофата.

Идеално итниот одговор треба да биде составен од следниве три фази: процена на ситуацијата, селектирање на цели и идентификување на интервенциски алтернативи, и имплементирање на одговор базиран на целите и алтернативите.

Процената на катастрофата треба да биде континуиран и повторлив процес. Ова произлегува од фактот што околностите, достапноста на информации, и итните потреби се менуваат со текот на времето. Кога и колку често ќе се спроведуваат различни процени ќе зависи од видот на катастрофата, достапните ресурси и специфичните информативни потреби.

Генерално, информациите треба да се собираат почесто со текот на промените на ситуацијата, и кога ќе се случат важни настани, како што е на пример секундарна катастрофа, ново движење на населението или појава на епидемија. Целите на процената и техниките за собирање на податоци ќе се менуваат со развојот на напорите за обезбедување соодветен одговор на катастрофата.

Првичните процени може да бидат брзи и не специфични, но тие треба да се подобрат со текот на времето и поголемата достапност на информации.

Јасно е дека ефективните интервенции зависат од времето и во голема мера се потпираат на веќе постојните ресурси во погодената област. Повеќето од овие работи може да бидат однапред испланирани. Но, веднаш по случување на катастрофата, нема да има доволно време за опсежни или детални процени и организирање на опсежна надворешна поддршка.

Кај земјотресите, барањето и спасувањето и првата итна медицинска грижа мора да се потпираат значително на локалните ресурси. Точните и веродостојни информации кои се даваат на лицата кои носат одлуки во однос на потребите на теренот може значително да помогнат во намалување на целокупната комплексност на логистичкиот одговор.

2.1 Процена на ситуацијата

На почетокот на било која итна состојба, првичните процени треба да бидат навремени и да им обезбедат информации на лицата кои обезбедуваат итна помош во однос на нај ургентните и непосредни потреби за спасување на животи. При катастрофи – посебно кај катастрофите кои одеднаш се случуваат или пак кај движењето на население кое е предизвикано набрзина – ќе постои голема несигурност во однос на актуелните проблеми.

Заради тоа, лидерите кои носат одлуки треба да користат систематски пристап за процена за да добијат слика каде се наоѓаат луѓето, во каква состојба се наоѓаат тие, што прават тие, кои се нивните потреби и ресурси, и кои услуги им се достапни на овие луѓе. По првичната процена, треба да се спроведе подлабока процена на потреби на итната состојба за да се

соберат информации поврзани со важни сектори и технички области од интерес.

Минималните хуманитарни стандарди за дејствување при катастрофи подготвени во рамките на Сфера Проектот може да им помогнат на организациите во приоритетизирање на потребите во однос на собирање на информации и планирање на соодветен одговор. Многу е важно пред да се спроведе теренската проценка, да се договорат логистичките работи поврзани со спроведување на процената како и стандардите кои ќе се користат во текот на операцијата и за тоа да постои договор и согласност од страна на сите членови на тимот за проценка.

Треба да се назначат соодветни задачи поврзани со спроведувањето на процената. Сфера Проектот содржи информации во следниве сектори:

- Снабдување со вода и санитација
- Исхрана
- Помош во храна
- Засолниште и планирање на локација
- Здравствени услуги

Покрај овие сектори, тимовите за проценка можеби ќе сакаат да соберат информации во однос на личните потреби и потребите на домаќинствата, штетата која му е причинета на земјоделието, стопанството и инфраструктурата, и политичката и безбедносна ситуација.

2.2 Селектирање на цели и идентификување на алтернативи

Иницијално, оваа фаза наложува анализа и толкување на податоци со акцент на идентификување на ризици за различни целни групи. Треба да постои обид да се дефинираат алтернативи за намалување на непосредните ризици. Многу е важно да се има детално разбирање на генералните ризици кои произлегуваат со одреден вид на итна состојба и како тие може да се менуваат. Некои општи ризици кои се честопати присутни во итната фаза се:

- Континуирано присуство на опасни агенси – секундарни поплави, пожар, лизгање на земјиште, екстремно ниски температури, хемиско загадување, и др.
- Губење на елементарни услуги – чиста вода, отстранување на смет, здравствена заштита.
- Несоодветно снабдување со здравствени услуги.
- Несоодветно снабдување со храна која е од суштинска потреба за преживување.
- Ефекти на сериозни климатски состојби кои произлегуваат како резултат на недостаток на засолниште, топла облека или гориво за греење.

Доколку се обезбедат соодветни информации лидерите ќе може правилно да ги насочат напорите за обезбедување на соодветен одговор на локално ниво (владини институции, Црвен крст и Црвена полумесечина), и ќе бидат во можност на кој начин најдобро да ги искористат постојните ресурси за обезбедување на итна поддршка. Покрај тоа, ќе бидат во можност да ги определат целите и интервенциските алтернативи за одговор на итната состојба на агенцијата.

Ако на погоденото население му треба помош во храна, агенцијата мора да донесе одлука како најбрзо да ја обезбеди. Дали храната ќе ја обезбеди надвор од погодената област и ќе ја транспортира во неа? Дали треба да се направи напор храната да се купи на локалниот пазар? Или дали храната треба да се обезбеди преку меѓународни програми?

Втор важен елемент во оваа фаза е да се направат соодветни предвидувања – обид да се предвиди какви ќе бидат потребите, ресурсите и како ќе се менуваат околностите со текот на времето. Проценителите треба да просудат дали ќе се обезбедат навремено потребните ресурси за справување со одредени проблеми пред да стане тоа помалку важно.

Предвидувањата се посебно важни во раната фаза, кога потребите бргу се менуваат. На пример, одлуките поврзани со обезбедување на итна медицинска нега и потрага и спасување за време на земјотреси, се толку многу временски чувствителни што дури и неколку часа одложување може да доведат до целосно уништување на ресурсите.

Исто така ќе постојат и потреби во однос на идентификување на поглавни секундарни закани во однос на преживеаното население, како што се на пример секундарни поплави или лизгање на земјиште, оштетување на хемиски фабрики или пак пожари на складишта со гориво.

2.3 Имплементирање на планови за одговор на катастрофи

Во раните фази на катастрофата активностите за проценка овозможуваат информации на лицата кои носат одлуки во однос на утврдување на цели и политики за обезбедување итна помош. Покрај тоа, информациите од процената им помагаат на лидерите да ги земат во предвид приоритетите на погоденото население и да одлучат на кој начин најдобро да ги искористат постојните ресурси за обезбедување на помош и опоравување од катастрофата.

Планирањето и имплементацијата на одговорот на катастрофа подразбираат алоцирање и распоредување на ресурси – вклучително и луѓе, опрема и роба – за задоволување на цели и спроведување на активности за опоравување и развој. За време на оваа фаза процените обезбедуваат информации за остварениот напредок, истакнувајќи ги исто така и областите на кои е потребно да се посвети дополнителна анализа и интервенции.

3. Известување за спроведена проценка на потреби при катастрофи

Иако точниот пристап за спроведувањето на процената зависи од специфичниот вид на опасноста, следниот дијаграм го илустрира концептот на спроведување на континуирани и повторливи процени во текот на сите фази на катастрофата. Дијаграмот е проследен со продлабочена дискусија во однос на различни видови на извештаи поврзани со спроведувањето на процени на потреби.

ТАБЕЛА

3.1 Предвидување и рано предупредување

Кај многу видови на природни катастрофи – поплави, бури, шумски пожари, ерупција на вулкани, цунами – треба да има воспоставено системи за предвидување и рано предупредување и комуникации. Процените за овие системи собираат и дисеминираат информации во однос на потенцијалниот развој на катастрофата, и го утврдуваат степенот на успешност за заштита на живот на населението и имотот од влијанието на очекуваните опасности.

3.2 Рано известување за катастрофи

Во првите неколку часа по случувањето на катастрофата потребно е да се преземе одлучна акција. Кај катастрофите кои одеднаш се случуваат, локалните служби треба да издадат прелиминарно, рано известување за катастрофата и тоа веднаш по случувањето на катастрофата – по можност во текот на првите 10 часа по случувањето на катастрофата.

Ова рано известување ја алармира централата дека се случила катастрофа и дава проценка на обемот и локацијата на катастрофата и итните приоритети, како што се потрагата и спасувањето и прва помош за погоденото население.

3.3 Проценка на потреби при катастрофи

По раното известување следува по комплетна проценка на потребите кои произлегуваат од катастрофата и тоа вообичаено се прави во текот на првите 12 до 36 часа по случување на катастрофата. Оваа проценка ќе обезбеди дополнителни општи информации за катастрофата: штета, итни потреби и приоритети и преземени мерки.

Проценката на потребите ќе се ажурира откако ќе се обезбедат повеќе информации и со промената на ситуацијата. Примерок на ваков формулар кој може да го користат националните друштва е прикажан во Анекс 1: формулар за поднесување извештај за спроведена проценка на потреби при катастрофа.

Вообичаено во рок од 36-72 часа по случувањето на катастрофата, тим на секторски специјалисти треба да спроведе брза, но сепак детална проценка

на специфични штети, ресурси, механизми за одговор, и прецизни потреби во различни сектори: вода и санитација, здравствени потреби, храна и исхрана, засолниште, инфраструктура и комуникација, и др.

Нивната работа ќе биде да ги предвидат секторските потреби за следните 3-7 дена, 7-28 дена и 28-90 дена. Доколку изгледа дека итната состојба ќе трае од неколку недели до неколку месеци, тогаш овие специјалисти треба да помогнат да се дефинираат специфичните интервенции за претстојниот период.

3.4 Мониторинг

После првите 3 дена, треба да се испланираат дополнителни процени, на пример кои треба да се спроведат во период од 7-15 дена, 30-60 дена и 3 месеци по случување на катастрофата. Новонастанатите околности, локалните напори и капацитети и официјалните мерки за одговор ќе влијаат на статусот на итната состојба и на потребите за поддршка.

Важно е да се следи ситуацијата и промените кои се менуваат со текот на времето за да се направи процена дали е потребна дополнителна или долгорочна помош. Исто така треба да се следи ефективноста на програмот за обезбедување на итна помош и да се направат модификации доколку има потреба.

4. Средства и методи за процена

Информациите за извештајот на проценката треба да се соберат од постојната литература, релевантни историски материјали, податоци за состојбите пред катастрофата и од дискусии и интервјуа со соодветни луѓе од науката, донатори, персонал на различни агенции, владини службеници, локални специјалисти, претставници на општествени организации, просветни работници, трговци итн.

Постојат различни методи за процена кои може да се користат за собирање на податоци. Некои од методите кои најчесто се користат се визуелни проверки на лице место, спроведување на интервјуа и анкетирање.

4.1 Визуелна проверка на лице место

Визуелната проверка на лице место е одличен начин да се стекнат информации за катастрофата. Искусните набљудувачи може брзо да соберат информации ако знаат што бараат. Меѓутоа, честопати е потребно понатамошно испитување, затоа што некои детали неможе лесно да се видат. Комбинирано со интервјуата, визуелната проверка на лице место е добар метод за иницијална процена.

Задачи за спроведување визуелна проверка на лице место

- Набљудувајте ја физичката состојба на луѓето и нивните активности;

- Поставувајте прашања
- Посетете домови на лица или засолништа, извори за водоснабдување, клиници, дистрибутивни центри
- Набљудувајте ги децата, старите лица и болните
- Набљудувајте го дневниот живот на жените (направете интервјуа со жени)
- Набљудувајте како се одвиваат услугите, сообраќајот и комуналниот систем
- Правете цртежи, фотографирајте или снимете видеа. Фотографиите, видеата, па дури и цртежите се посебно корисни во комуникациите со други во однос на реалната состојба на теренот

4.2 Интервјуа

Техниките за интервјуирање може да се поделат на интервјуа со поединци или интервјуа со групи. Исто така може да се прават **лабаво структурирани интервјуа** со клучни обезбедувачи на информации од државните институции, невладини организации и одредени целни групи на погодено население, вклучително: локални владини службеници, локални лидери и експерти, локални медиумски извори, и лидери на целната група. Целта е да се обезбедат фактички информации кои вкрстено се проверуваат со други извори.

Групните интервјуа, спроведени со целни групи, локални лидери или државни органи, може да бидат корисни за вкрстено проверување на информации со голем број на испитаници. Во одредени случаи групните интервјуа може да бидат важни за да се добие претстава за одредени прашања кои влијаат на сите членови на групата. Меѓутоа не смее премногу да се потпирате на групните интервјуа затоа што тоа може да доведе до информативни празнини, затоа што може да има прашања кои не се дискутираат во групата или пак затоа што одредени луѓе може да не бидат застапени во јавните групи (посебно кога станува збор за жените).

4.3 Репрезентативен примерок

Репрезентативниот примерок е метод преку кој се прави генерализација на целата популација врз база на карактеристиките (репрезентативниот примерок) на популацијата. Резултатите се пресметуваат врз основ на пропорционалноста на населението кое поминало низ интервјуа или анкета споредено со целокупниот број на население. Информациите кои се собираат преку метод на испитување на репрезентативен примерок може да се добијат преку спроведување на интервјуа или прашалници во писмена форма.

Постојат 2 вида на техники за испитување на примерок: **веројатен и намерен**. Примерокот кој се базира на веројатност почива на ригорозни статистички методи. Тој е скап, и потребно е многу време за негова имплементација како и специјална обука за да може точно да се примени.

Другите методи најчесто се користат за спроведување на интервјуа со оние кои се нај пристапни (достапен примерок) или со поединци кои се верува дека ја претставуваат популацијата која е предмет на интерес (намерен/целен примерок).

4.4 Потпирање на секундарни извори

Националните друштва понекогаш ќе зависат од добивање на информации од владини агенции, невладини организации или групи во заедницата. Кога се потпираме на информации од други агенции, важно е тие информации да се проверат дали се точни и дали одреден извор на информации е во контрадикторност со друг извор на информации. Особено кога работите со секундарни податоци, ако е можно проверете ја конзистентноста помеѓу повеќе извори со слични податоци. Кога се евалуираат информации за вршење на процена, имајте ги во предвид следниве работи:

- Кој ја спровел процената? Какво искуство/експертиза имаат тие во оваа област?
- Колку време потрошил тимот за процена на теренска работа? Дали тие ја посетиле локацијата на лице место?
- Кого го интервјуирал тимот за процена? Кои важни кориснички групи биле испуштени при спроведувањето на процената?
- Ако извештајот од процената содржи статистички податоци, дали се тие примарни или секундарни податоци? Ако се секундарни податоци кој е оригиналниот избор? Дали тимот е стручен да ја пресуди валидноста на статистичките информации? Ако не е, кои експерти треба да бидат консултирани?
- Која е веројатноста дека одреден сегмент од популацијата (пример: етничка група, класна група, националност, географска група, верска или ранлива група), да не е адекватно проценета?
- Имајќи го во предвид изворот на информации какви недоследности може да бидат присутни во наодите од процената?
- Дали одредени невладини организации или владата имаат интерес да прикажат недоследни/пристрасни информации?
- Кои се владините интереси за прикажување на недоследни/пристрасни информации? Дали владините информации може да не водат во погрешна насока?

5. Минимизирање на недоследности во процената

Сите методи за собирање на податоци се судираат со проблемот на пристрасност. Пристрасноста води кон погрешно толкување на одговорите или погрешни анализи што води кон заклучоци кои не ги претставуваат точните резултати, односно гледишта на погоденото/целното население. Во најлош случај, програмите кои се базираат на пристрасни информации може да предизвикаат штета на населението кое требало да биде

помогнато и да доведе до негативна репутација на агенцијата која обезбедува поддршка.

Пристрасноста може да се појави како резултат на наведувачки прашања (прашања кои ве наведуваат на одговорот), лошо сročени или лошо разбирливи прашања, слаби техники за избор на репрезентативен примерок или одредена друга пристрасност на проценителите. Специјални форми на пристрасност може да бидат следниве:

Просторна пристрасност

Понекогаш проценителите ја утврдуваат положбата на процената за да им биде на нив лесно достапна и удобна. Наместо да патуваат во областа каде е потребно, проценителите ја вршат процената од нивното возило без да излезат од него.

Предвидена пристрасност

Проценителот оди на локации каде веќе има достапни контакти и информации и каде што процената веќе можеби ја спровеле други.

Персонална пристрасност

Клучните информатори имаат тенденција да бидат лица кои се на високи позиции и имаат способност да комуницираат на јазик познат на проценителот. Тие може но не мора да бидат запознати или пак почитувани со лицата кои тежнеат дека ги застапуваат.

Сезонска пристрасност

Процената се спроведува за време на периоди кога има убаво време односно областите каде што временските прилики не се добри, се избегнуваат. На тој начин, многу типични проблеми остануваат незабележани.

Специјализирана пристрасност

Специјалноста на проценителот го заслепува и ограничува во увидувањето на потреби надвор од неговата/нејзината специјалност. На пример, специјалист за засолништа може примарно да врши процена само на потребите поврзани со засолниште, запоставувајќи ги потребите во однос на храна и вода.

Политичка пристрасност

Информаторите презентираат информации кои се блиски на нивната политичка агенда. Проценителите бараат информации кои се совпаѓаат со нивната политичка или лична агенда.

Културолошка пристрасност

Се прават неточни претпоставки врз база на личните културолошки норми. Проценителите не ги разбираат културните практики на погоденото население.

Класна, етничка пристрасност

Потребите и ресурсите на различни класи на луѓе или различни етнички групи не се вклучуваат во процената. Локалните проценители може да имаат ваква етничка пристрасност, или клучните обезбедувачи на информации може да доаѓаат од редот на само една одредена општествена класа или етничка група.

Лице кое спроведува интервју или истрага

Проценителите може да бидат тенденциозни во однос на концентрирање на информации кои се совпаѓаат со првично определени видувања и хипотези што доведува тие да бараат доследност во одредени сегменти уште во најраната фаза, што може да им попречи да не забележат докази кои се недоследни со нивните првични наоди. Проценителите исто така може да останат повеќе пристрасни до мислење на одредени елитни, клучни обезбедувачи на информации.

Пристрасност на клучни обезбедувачи на информации

Пристрасноста на клучните обезбедувачи на информации се внесува во резултатите од процената.

Родова пристрасност

Проценителите зборуваат само со мажи или пак машки спроведувачи на интервјуа, интервјуираат само жени, или обратно.

Период во денот или временски распоред

Процената се спроведува во период од денот кога одреден сегмент од населението е недоволно или пак прекумерно застапен.

Пристрасност на репрезентативен примерок

Испитаниците не се претставници на целната група. Добро е да се познаваат различните видови на пристрасност а тоа е првиот чекор да се минимализира влијанието на пристрасноста во вашата процена.

5.1 Тријангулација

Тријангулацијата е метод за минимизирање на пристрасност која им наложува на вршителите на процена да бараат, споредуваат и поврзуваат повеќе извори на информации. Тријангулацијата се базира на принципот

дека податоците мора да се добијат најмалку од 2 други познати извори на информации. Види слика подолу. Информациите за итни процени мора да дојдат од различни извори со цел да се обезбеди релативно точна процена на ситуацијата.

Слика

Тријангулацијата може да се оствари по пат на користење на различни техники или пристапи за процена или преку користење на различни показатели за истиот феномен и консултирање на различни извори. Различните пристапи или показатели може да се спроведат со двете стрелки прикажани во дијаграмот погоре. Клучот во користењето различни пристапи е да се најдат различни методи или техники кои не се предмет на ист вид на пристрасност.

Не се потпирајте на единствен метод или на единствена мерка во однос на проблемот. Тријангулацијата може да се примени речиси на сите аспекти на подготвување и имплементација на итната процена.

5.2 Тимски и заеднички процени

Користењето на тимскиот пристап на процена, и обрнување внимание на составот на тимот за процена е уште еден начин кој помага во намалување на пристрасноста. Преку вклучувањето на различни видови на специјалисти и генералисти во тимот и преку рамномерната родова застапеност, може да се избегнат многу видови на пристрасност. Следниов пример обезбедува преглед на улоги и компетенции кои може да се имаат во предвид кога го составувате тимот за процена.

Тим за процена

- Координатор на тим
- Специјалист за логистика
- Епидемиолог за јавно здравје
- Специјалист за храна и исхрана
- Специјалист за засолниште
- Специјалист за заштита на животна околина
- Специјалист за вода и санитација

За да се придодадат и други гледишта и различни размислувања во тимот, во него може да се вклучат и различни локални и надворешни членови на тимот. Локалните луѓе може да се добро запознати со локалната ситуација и обичаи, но тие може да донесат и одредени видови на локална пристрасност и ограничени видувања што може да биде штетно во однос на точноста на процената. Од друга страна, надворешните членови од тимот ќе бидат помалку запознати со ситуацијата, но пак затоа ќе дадат придонес со својата експертиза и нивните непристрасни гледишта што е исто така корисно во спроведувањето на успешна процена.

6. Алатки за процена

Листите за проверка, табелите за идентификација на недостатоци и прашалниците, се алатки за процена кои може да помогнат во спроведување на систематска процена на потреби на итната состојба.

6.1 Листи за проверка

Листите за проверка се веројатно најлесната и најкомплетната алатка за првична брза процена. Листата за проверка претставува скратена листа која им помага на проценителите да ги запамтат клучните работи и да постават одредени прашања. Листата за проверка исто така може да биде корисна за документирање на обезбеден одговор на катастрофата.

6.2 Графикони за идентификација на недостатоци

Графиконите за идентификација на недостатоци се прикажани на следниот дијаграм, и се користат за организирање на информации и за идентификување на недостатоци помеѓу постојните и потребните ресурси и потреби кои треба да се задоволат за обезбедување на одговор на итната состојба.

Приказ за идентификација на недостатоци при итни состојби								
Потреби при итни состојби	Погодено население	Локална самоуправа	Влада	Граѓанска заштита	Црвен крст	Министерство за здравство	Обединети нации	Други организации
Медицински потреби								
Јавно								

здравје								
Храна								
Засолниште								
Вода								
Санитација								
Облека								

Потребите за одговор на итната состојба се наведени во првата колона а различните чинители кои обезбедуваат одговор на итната состојба, вклучително локалното население се набројани во најгорниот ред. Табелата се пополнува преку идентификување на ресурси кои ги обезбедува локалното население и владата и други организации кои дејствуваат како одговор на итната состојба. Доколку се користи овој приказ за анализирање на состојбата тој може да им помогне на организациите кои обезбедуваат одговор на итната состојба, да ги задоволат итните потреби на ефикасен и ефективен начин.

6.3 Прашалници

Кога се спроведуваат интервјуа со поединечни клучни обезбедувачи на информации или пак групни интервјуа, проценителот веројатно ќе сака да подготви или да користи прашалници. Прашалникот претставува едноставен список на прашања за поединец или група на луѓе кои треба да се одговорот усмено или во писмена форма. Внесените одговори

подоцна табеларно се прикажуваат и анализираат (види Анекс 3, пример на прашања за анкета на семејни потреби).

7. Наоѓање на шеми кои се повторуваат при итни состојби

Кога ќе се случи катастрофата клучна работа е поддршката да биде специфична, и интервенциите да бидат точно таргетирани за да се спречат човечки загуби. Заради тоа важно е да се следат одредени појави кои честопати се слични по ефектите и резултатите како и потребите за населението кога се случуваат катастрофите. Со ова не велíme дека сите итни состојби се исти затоа што не се.

Во следниов дел ќе обезбедиме приказ на типични противречни ефекти и потреби при катастрофи поврзани со различни видови на опасности. Доколку се знаат овие информации тогаш проценителите може многу подобро да ја планираат својата процена и соодветен одговор на катастрофата. Опасностите кои се разгледуваат се следниве:

- Земјотреси
- Вулкански ерупции
- Нестабилно земјиште
- Поплава и опасности од вода
- Бури (тајфуни, урагани, тропски бури и торнада)
- Суши
- Хемиски индустриски несреќи

Иако не е природна опасност, масовното движење на население кое се раселува како резултат на природна катастрофа или граѓански немири или војна исто така претставува сериозна хуманитарна итна состојба па затоа и оваа категорија е вклучена во дискусијата.

7.1 Земјотреси

Општи карактеристики

Тресење на земјата предизвикано од таласи на или под површината на земјата што предизвикува:

- Тресење на површината на земјата;
- Повторни удари;
- Цунами;
- Потреси, вибрации;
- Лизгање на земјиште;

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – штета или загуба на структури или инфраструктура. Може да се случат пожари, штети на брани, лизгање на земјишта и поплави.
- *Настрадани* – честопати бројот на настрадани е голем, посебно близу до епицентарот, во густо населени области или каде зградите не се солидно изградени.
- *Јавно здравје* – скршениците се најчестиот проблем.
- *Снабдување со вода* – можни се сериозни проблеми како резултат на оштетување на системот за водоснабдување, загадување на отворени бунари.
- *Секундарни закани* – како резултат на поплави, контаминирана вода или нефункционирање на комуналните служби.

Типични потреби за помош при катастрофи

Непосредното влијание на земјотресот влијае на сите сектори во заедницата. Локалните власти првично своето внимание треба да го насочат на активности за потрага и спасување. Мора да се обезбеди итна медицинска помош, посебно за време на првите 72 часа. Процената на потреби при итната состојба треба да се спроведе за време на првите 36 до 72 часа.

Конечно, на преживеаните ќе им биде потребна хуманитарна помош како што е храна, вода и итно засолниште. Треба да се посвети внимание на поправка на патната инфраструктура, повторно воспоставување на комуникации, комуникација со недостапни населени места и спроведување на процена на катастрофата.

На крајот на итниот период долгорочното опоравување треба да биде главен приоритет. Пост-земјотресниот период претставува можност за минимизирање на итни ризици преку донесување на соодветни закони и нормативна рамка за градење на објекти што ќе помогне на процесот на обновување на градбите. Вниманието треба да биде насочено на:

- Поправка и реконструкција на водовод, канализација, електричен систем и патна инфраструктура.
- Техничка, материјална и финансиска помош за поправка и реконструкција на куќи и јавни објекти (со инкорпорирање на соодветни техники за отпорност од земјотреси)
- Програми за обновување на стопанството
- Финансиска помош за заеми за поединци и претпријатија за економско опоравување

7.2 Течење на кал и отпадни материји и рушевини

Општи карактеристики

Течењето на кал и отпадни материји и рушевини може да се појави како резултат на големи бури, долготраен дожд, истекување на планински езера, или топење на мраз и снег во планински области. Со овој процес значителни количини на кал може да се слеваат по планината кон селата во подножјето на планината.

Многу често движењето на рушевините го попречува протокот на вода во реките. Кога ова ќе се случи, може да се формира брана што може да резултира со поплави во горното течение на реката. Прелевањето на оваа брана може да предизвика поплави и по долното течение на реката.

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – се што се наоѓа на патот по течението на рушевините обично се уништува, како на пример: патишта, мостови, електрични доводи и различни објекти. Се уништува системот за наводнување и земјоделските површини се покриваат со кал.
- *Настрадаани* – луѓето на патот на клизиштето на кал може да настрадаат. Покрај тоа, честопати луѓето може да се изгубат или повредат како резултат на секундарните поплави.

Типични потреби за помош при катастрофи

Во областите кои се директно погодени од лизгање на кал, можеби ќе има потреба од потрага и спасување на настрадано население. На изолирани локации може да има потреба од користење на специјална опрема. Исто така, веројатно ќе има потреба од итно засолниште за луѓето чии домови се уништени. Секундарните ефекти на лизгањето на кал може да бидат поплавите, па затоа се потребни мерки за дополнителна помош.

7.3 Лизгање на земјиште

Општи карактеристики

Лизгањето на земјиште може да биде од различна природа (рушење на земјиште, лизгање на земјиште, странично лизгање на земјиштето, движење на земјиштето). Лизгањето на земјиште може да произлезе како секундарен ефект на големи бури и земјотреси. Лизгањето на земјиште е по присутна геолошка појава од било која друга.

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – се што е на врвот или на патот на лизгањето на земјиштето, ќе претрпи штета. Рушевините може да блокираат патишта да ги попречат комуникациите или теченијата на реките.

Индириктните ефекти може да бидат загуба на земјоделско земјиште и шуми, поплави и намалена вредност на имотите.

- *Настрадани* – може да има смртни случаи како резултат на лизгање на земјиштето. Исто така, движењето на рушевини и кал може да предизвика илјадници загинати луѓе.

Типични потреби за помош при катастрофи

Потребите во однос на директно погодените области од лизгање на земјиште може да бидат неопходност од опрема за потрага и спасување и стручен персонал, и опрема за отстранување на земјиште. Исто така може да биде потребно засолниште за луѓето чии домови се оштетени или уништени. Треба да се консултираат експерти за евалуација на опасности од лизгање на земјиште за да се утврди дали клизиштата сеуште претставуваат закана за спасителите или жителите.

Ако лизгањето на земјиште е поврзано со земјотрес или поплава, тогаш поддршката за погодената област од лизгањето на земјиште треба да биде дел од севкупните напори за обезбедување помош при катастрофата.

7.4 Цунами

Општи карактеристики

Цунамите се бранови кои тешко може да се приметат во длабоки води и може да се на растојание од 160 километри помеѓу секој од највисоките сртови на брановите. Цунамито може да биде составено од 10 или повеќе високи сртови на бранови и може да се движи со брзина од 800 километри на час во длабоките океански води, но брзината се намалува со доаѓањето на брановите кон брегот. Цунамито обично удира на брегот со разорни бранови. Дали ќе има поплави ќе зависи од формата на брегот и плимата.

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – силата на водата може да уништи се на нејзиниот пат но најголемата штета се појавува од поплавите. Повлекувањето на бранот остава кал и наслаги што може да резултира со уништување на пристаништата и зградите и уништување на пловни објекти.
- *Настрадани и јавно здравје* – смртни случаи има како резултат на давење и повреди од рушевините кои ги носи водата.
- *Житарици и храна* – Цунамито може да резултира со уништување на нивите и посевите, резервите со храна и уништување на рибарските чамци. Земјата може да стане неплодна како резултат на поплавата од солена вода.

Типични потреби за помош при катастрофи

Првичниот локален одговор ги вклучува следниве активности:

- Имплементирање на процедури за предупредување и евакуација (пред настанот)
- Спроведување на активности за потрага и спасување во областа погодена од катастрофа
- Обезбедување на медицинска помош
- Спроведување на процена на катастрофата и следење на епидемиолошката состојба
- Краткорочно обезбедување на храна, вода и засолниште

Секундарниот локален одговор ги вклучува следниве активности:

- Поправка и реконструкција на куќи и згради
- Обезбедување на помош за земјоделците

7.5 Суши

Општи карактеристики

Намалувањето на вода и влага е посебно важно во однос на повеќе норми поврзани со добросостојбата на луѓето и животинскиот свет. Метеоролошката суша претставува намалување на врнежите, а хидролошката суша претставува намалување на водните ресурси. Земјоделската суша претставува влијанието на сушата на човечките активности како резултат на влијанието на повеќе фактори: присуство на системи за наводнување, капацитетот на земјиштето за задржување на влагата, сезоните на дождовите и адаптивното однесување на земјоделците.

Типични неповолни ефекти

- *Економски ефекти* – загуба во производство на житарици, млечни производи и животинска стока, дрвна индустрија и рибарство; пад на националниот раст и развој на економијата; загуби во приходот за фармери и други директно погодени категории; загуби во туризмот и рекреативниот бизнис; загуби за хидро-енергетската индустрија и зголемена цена на енергија; пад на производството на храна и зголемени цени на прехранбени производи; зголемен процент на невработеност како резултат на пад на производството од сушите; загуба на приходи за владата и зголемен притисок на финансиските институции.
- *Ефекти на животната средина* – штета на животното опкружување на животните и рибите; ерозија на земјиште како резултат на ветер и недостаток на вода; оштетување на растителните видови; ефекти на квалитетот на вода; ефекти на квалитетот на воздух (прашина, загадување, намалена видливост).

- *Социјално здравствени ефекти* – ефекти како резултат на недостаток на храна (неухранетост, глад); загуба на човечки животи како резултат на недостаток на храна или други услови кои се поврзани со сушата; конфликти за вода помеѓу корисниците на водата; здравствени проблеми како резултат на намалени количини на вода; пад на животниот стандард и влошени услови за живот во рурални средини; зголемена сиромаштија, намален квалитет на живот; социјални немири и судири; миграција на население во потрага по работа или заради добивање на хуманитарна помош.

Типични потреби за помош при катастрофи

На населението погодено од суша ќе му биде потребна помош за надомест на изгубените средства за време на недостатокот на храна и за надомест на нивната стока. Сериозноста на епизодата со недостаток на храна ќе ја определи природата и степенот на потреби за рехабилитација. Затоа, ако дојде до мигрирање на населението во кампови или пак значително се зголеми смртноста на населението тогаш ќе биде потребно да се имплементира сеопфатен рехабилитациски програм. Тој може да биде составен од обезбедување на здравствена грижа, совети, помош на мигрантите да се вратат назад во своите домови и материјална поддршка за рехабилитирање на домовите и за обновување на производствените активности.

Поддршката може да биде составена од обезбедување на семиња, алатки, опрема за готвење, кебиња и поддршка за опоравување на семејствата се додека не се во можност самостојно да опстојуваат. Ако влијанието на недостатокот на храна не е сериозен и повеќето од семејствата не морале да продаваат имот тогаш можеби и нема да биде потребен рехабилитациски програм. Заради тоа рехабилитациските потреби треба внимателно да се проценат и интервенциите да се испланираат согласно со секоја поединечна ситуација.

7.6 Поплави

Општи карактеристики

Има неколку вида на поплави:

- *Поројни поплави* – зголемен доток на вода, оштетени брани, топење на глечери.
- *Речни поплави* – бавно растење на нивото, обично сезонско.
- *Крајбрежни поплави* – како резултат на бури, цунами бранови, тропски циклони.

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – оштетени структури како резултат на надоаѓање на вода, рушење на објекти, и рушевини кои пловат со водата.

- *Настрадани и јавно здравје* – смртни случаи како резултат од давење но без поголем број на сериозно повредени луѓе. Можна појава на маларија, дијареа и вирусни инфекции.
- *Снабдување со вода* – можно контаминирање на бунари и површинска вода. Може да нема чиста вода за пиење.
- *Житарици и храна* – житариците и резервите со храна може да се изгубат како резултат на поплавата. Исто така може да се изгубат и животни, земјоделски алатки и семиња.
- Секундарна закана како резултат на лизгање на земјиште од врнежи или пак од движење на рушевини со водата. Штетата е поголема во долините отколку на отворени површини.

Типични потреби за помош при катастрофи

Првичниот одговор на локалните власти за поддршка на населението погодено од поплави треба да биде во форма на следниве активности:

- Потрага и спасување
- Медицинска помош
- Процена на катастрофа
- Обезбедување на краткорочни количини на вода и храна
- Прочистување на вода
- Следење на епидемиолошка состојба
- Обезбедување на засолниште

7.7 Тропски циклони

Општи карактеристики

Кога циклоните ќе го погодат копното, силни ветрови, исклучителни врнежи и бура, предизвикуваат штета проследено со секундарни поплави и лизгање на земјиште.

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – срушени и оштетени објекти од силата на ветрот, поплави, бура и лизгање на земјиште. Од поплавата може да се појави ерозија и бури.
- *Настрадани и јавно здравје* – генерално, има малку фатални случаи но може да има многу повредени на кои им е потребна болничка грижа. Бурите исто така може да предизвикаат многу смртни случаи, но кај преживеаните има помали повреди. Повредите кои се случуваат може да бидат предизвикани од летање на рушевини или од поплавите. Контаминацијата на вода може да доведе до вирусни болести и маларија.

- *Снабдување со вода* – отворените бунари и површинската вода може да се контаминираат од поплавената вода и од бурата. Нормалните извори на вода може да бидат недостапни неколку дена.
- *Посеви и храна* – силните ветрови и дождот може да ги уништат посевите, плантажите на дрва и резервите на храна. Плантажите со банани и кокос се исклучително ранливи на ваква временска појава.
- *Комуникации и логистика* – можни се сериозни нарушувања бидејќи ветрот може да ги уништи телефонските линии, антени и сателитски тањери. Може да дојде и до нарушување на патниот сообраќај.

Типични потреби за помош при катастрофи

Првичниот одговор од локалните власти, организации и население ќе биде составен од следниве мерки:

- Евакуација и обезбедување на итно засолниште
- Потрага и спасување
- Медицинска помош
- Обезбедување на храна и вода
- Прочистување на вода
- Епидемиолошко следење на состојбата
- Повторно воспоставување на логистички и комуникациски мрежи
- Процена на катастрофа
- Чистење на рушевини
- Обезбедување на семе за засадување

7.8 Хемиски и индустриски несреќи

Општи карактеристики

Хемиските и индустриските несреќи резултираат со испуштање на опасни (токсични) материи во животната средина. Овие несреќи може да се појават кога ќе се случат железнички несреќи на возови кои пренесуваат хемиски материи, при превртување на камиони, при пукање на цевководи кога доаѓа до ослободување на опасни хемикалии и гасови во животната средина, и кога ќе дојде до протекување или ослободување на материи од хемиски или нуклеарни постројки. Опасните супстанции кои се ослободуваат во воздухот или водата може да стигнат далеку.

Типични неповолни ефекти

- *Физичка штета* – штета или уништување може да се појават на структури и инфраструктура. Транспортните сообраќајки резултираат со оштетени возила и други објекти како резултат на

ударот. Индустриските пожари може да достигнат високи температури и да погодат големи области.

- *Настрадани* – многу луѓе може да го загубат животот или да се повредат и да им биде потребна медицинска грижа.
- *Посеви, животни и храна* – може да дојде до контаминација на посевите, храната и труење на животните.
- *Штета на животната средина* – контаминација на вода, воздух, и земјиште. Областите може да станат неподобни за живеење. Може да дојде до нарушување на еколошките системи на глобално ниво.

Типични потреби за помош при катастрофи

Во случај на хемиска катастрофа, медицинските тимови и тимовите за обезбедување на итна поддршка треба да ги однесат повредените лица од местото на несреќата. Сите лица треба да ја напуштат областа освен доколку не се заштитени со специјална опрема. Тие треба да останат на страна се додека не се утврди и објави дека е безбедно луѓето да се вратат во областа. Во случај на контаминација на вода треба да се обезбедат алтернативни извори за снабдување со вода.

Чистењето на теренот од ефектите на катастрофата може да налага потреба од повеќе ресурси отколку што се локално достапни. Може да биде потребна меѓународна итна помош. Погодените области треба да се следат континуирано по случувањето на катастрофата. Темелно испитување и документирање на итната состојба мора да се направи од одговорните лица.

7.9 Раселено население

Општи карактеристики

Раселеното население може да биде составено од луѓе кои се сместени во времени засолништа или кампови како резултат на масовно движење на население. Исто така лица и семејства кои не учествуваат во конфликт може да бидат принудени да ги напуштат своите домови како резултат на последиците од одреден конфликт но сепак да останат во истата земја. Раселено население може да бидат и луѓе кои се избркани или бегаат од земјата, посебно одредена етничка или национална група принудена заради економски или политички причини. Населението може да се расели и да ги напушти своите домови како резултат на суша, глад или друга катастрофа, вообичаено по потрага за храна.

Типични неповолни ефекти

- Губење на средства за живеење
- Губење на нормални извори на храна
- Недостаток на гориво за готвење
- Недостаток на вода за пиење

- Болести и пренаселеност
- Голем број на непридружувани деца
- Недостаток на засолниште

Типични потреби за помош при катастрофи

Иако потребите може да се разликуваат според ситуацијата, генерално тие ќе бидат следниве:

- Снабдување со вода и санитација
- Краткорочни и долгорочни дистрибуции на храна
- Надгледување на епидемиолошка состојба и исхранетост
- Итно засолниште
- Ќебиња, гориво за домаќинство и друга роба, лекаства, вакцини, здравствена грижа
- Општествени и социјални услуги, особено за непридружувани деца
- Воспоставување на семејни врски, заштита и безбедност

Анекс 1а – Формулар за подготовка на извештај за процена на потреби при катастрофа – со инструкции

Базирано на форматот подготвен од страна на канцеларијата за подготвеност при катастрофи на меѓународната федерација.

ПОДГОТВЕНО ОД: Име на лице кое го подготвило извештајот	ЗЕМЈА: Земја каде се случила катастрофата	РЕГИОН: Регион каде се случила катастрофата
ОРГАНИЗАЦИЈА: Име на националното друштво/ООЦК	ДАТУМ: Датум кога е подготвен извештајот	БРОЈ НА ИЗВЕШТАЈ: Број на извештај ако треба да го следат и други

Кога се подготвува формуларот обезбедете целосни и најнови информации кои ви се достапни. Покрај тоа наведете го изворот на податоци или на информации. На пример, “10.000 загинали според информациите на канцеларијата на градоначалникот на градот.” Ако изворот на информации не е познат, напишете, “Не е познат изворот на информации во моментот.”

I. Катастрофа

A. Вид на катастрофа:

Назначете го видот на катастрофата (пример: циклон, земјотрес, поплава, пожар, хемиска несреќа и др.

Б. Кога се случила катастрофата?

Назначете го датумот на случување на катастрофата. Назначете ги “датумите” ако имало повеќе последователни катастрофи. На пример, земјотрес, па последователен потрес.

В. Накратко опишете ја катастрофата (додадете дополнителни страници ако е потребно)

Обезбедете краток наративен опис на катастрофата. Кои биле карактеристики на катастрофата (сила на потрес, брзина на ветер, и др.)? Колку сериозна е штетата? Во наративниот дел прикажете колкави биле загубите и кои се краткорочните и долгорочните потреби. Колку луѓе се погодени од катастрофата и во колку региони? Овој наративен дел не треба да биде подолг од 2 до 4 пасоси. Едноставно целта ви е да дадете брза слика на катастрофата и штетата и потребите кои произлегуваат од катастрофата.

Г. Точна географска област и локација (региони, градови, села?)

Опишете го географскиот опсег на катастрофата, како и областите погодени од секундарни катастрофи (пример бура, лизгање на земјиште, поплава), име на погодени региони, градови, села:

II. Влијание / ефекти на катастрофа

А. Колку луѓе се погодени од катастрофата и колкав процент од целокупното население е погодено од катастрофата?

Напишете го бројот на луѓе кои се погодени од катастрофата – број на смртни случаи, повредени, како и број на оштетени и уништени куќи и пресметајте колкав процент од целокупното население е погодено од катастрофата. Ако е можно прикажете ја половата структура, возраст и демографски податоци на погодено население.

Б. Колку има смртни случаи како резултат на катастрофата?

Прикажете колку смртни случаи се резултат на оваа катастрофа. Исто така назначете го изворот на информацијата.

В. Колку има повредени како резултат на катастрофата?

Ако е можно, прикажете ја половата структура и возраст на погоденото население и причината за нивните повреди.

Г. Колку луѓе се раселени или евакуирани?

Исто така идентификувајте каде се отидени луѓето и ако е можно, нагласете ја половата структура, возраста и структурата на семејствата на погоденото население.

Д. Колку семејства се погодени од катастрофата?

Ако е можно, прикажете ја половата структура и возраст на погоденото население.

Ѓ. Колку домаќинства или живеалишта се целосно уништени?

Напишете колку домови и живеалишта се уништени и неможе да се поправат

Е. Каква физичка и/или финансиска штета има на имотот, зградите и инфраструктурата во погодената област?

Назначете го обемот на физичка штета и финансиски загуби по бизнисот, државните институции и приватниот имот и прикажете каква штета има на инфраструктурата (патишта, мостови, комуникациски систем, и др.).

Ж. Каква физичка и/или финансиска штета има на посевите и стоката?

Назначете ја сумата и обемот на физичката и финансиска штета на посевите и стоката.

З. Која е очекуваната финансиска штета и трошоци на корпоративниот сектор во погодената област?

Прикажете ја сумата на финансиската штета и трошоци кои ќе ги претрпи корпоративниот сектор како резултат на катастрофата.

III. Локални финансиски, материјални и човечки ресурси

А. Со какви ресурси и капацитети располага локалното население за да одговори на катастрофата, и како може да се искористат тие ресурси?

Прикажете го тоа подоле.

**ЛОКАЛНИ
РЕСУРСИ**

КАПАЦИТЕТИ

И

ПРЕДЛОЗИ ЗА УПОТРЕБА

Пример. Волонтерска група / асоцијација од соседството

Подготовка и дистрибуција на храна на раселени лица и бездомници

Б. Какви транспортни и магацински објекти (комерцијални, владини, Црвен крст/Црвена полумесечина) се веднаш достапни на локално ниво за употреба?

Назначете какви транспортни и магацински капацитети може да бидат ставени веднаш на располагање за траспортирање и складирање на хуманитарна помош.....

В. Каква е достапноста, локацијата и условите на патната мрежа, аеродроми, и железница?

Ако треба да се носи итна помош со камион, брод или воз, важно е да се назначи состојбата на патната мрежа, аеродромите, пристаништата и железницата .....

Г. Каков е капацитетот на националното друштво на Црвен крст за справување со катастрофата?

Што има до моментот направено националното друштво за обезбедување на помош за погодените од катастрофата. Што може понатаму да направи? .....

IV. Итни потреби

Обезбедете одговори на прашањата поставени подолу:

А. Дали е спроведена детална процена на потреби? Ве молиме да приложите копија на подготвеното резиме на приоритетни потреби.

Опишете ги незадоволените потреби во однос на обезбедување на засолниште, вода, санитација, храна, потреби за домаќинство (облека, кебиња, садови за готвење, гориво за готвење, и др.) и здравствени потреби (лекарства, опрема, оперативни установи за поддршка). Потребите прикажете ги во количини и со опис во однос на квалитет (на пример, на 110 возрасни лица и 200 деца им треба храна и вода за најмалку 20 дена.) По потреба прикачете и дополнителни листови за да ги прикажете потребите.

.....

.....

.....

.....

Б. Кој ја спровел процената на потреби?

.....

.....

В. Кои се најприоритетните потреби и кој ќе ги обезбеди? Пополнете ги колоните подолу според состојбата.

		ТРЕБА ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ ОД			
ПРОИЗВОД	ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА	ВЛАДА	ЦРВЕН КРСТ	НВО (наведете)	ДРУГИ (наведете)

V. Долгорочни потреби

Обезбедете одговори на прашањата поставени подолу:

Г. Што ќе биде потребно на долгорочен план (по првиот месец) и кој ќе го обезбеди тоа? Треба да се предвидат сериозните проблеми или потреби кои може да се појават во претстојните месеци како резултат на катастрофата и потенцијални идни настани (доаѓање на зима или сезона на дождови, и др.)

		ТРЕБА ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ ОД			
ПРОИЗВОД	ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА	ВЛАДА	ЦРВЕН КРСТ	НВО (наведете)	ДРУГИ (наведете)

VI. Работа на националното друштво

Д. Дајте краток опис што националното друштво предлага да се направи. (По потреба прикачете и дополнителни листови)

Напишете што предлага да прави вашето национално друштво / ООЦК како одговор на итната состојба

.....

Ѓ. Колку долго се претпоставува дека ќе трае операцијата на националното друштво?

Напишете колку долго очекувате да ја имплементирате операцијата за итен одговор на вашето национално друштво

.....

Е. Кои групи сте избрале дека ќе ги помагате и зошто?

Напишете кои групи се цел на вашата интервенција и објаснете зошто сте ја избрале оваа група и популација наспроти други групи

.....

Ж. Каков вид на транспорт и транспортни средства ќе бидат потребни и кој ќе ги обезбеди?

Напишете каков вид на транспортна поддршка ви е потребен за поддршка на итната операција за одговор на катастрофата. Исто така назначете како планирате да го обезбедите овој транспорт

.....

Ж. Кој ќе ја спроведува операцијата на националното друштво (вработени, волонтери)?

Напишете со какви човечки ресурси располагате за спроведување на операцијата за одговор на катастрофата

.....

З. Кој е одговорен за подготовка на извештаи за донатори и кога треба да се поднесат извештаите?

Напишете кој ќе комуницира и ќе поднесува извештаи до донаторите. Напишете колку често ќе ги поднесувате извештаите за следење на напредок и за спроведување на операцијата.

.....

VI. Работа на националното друштво (продолжение)

Д. Кои ресурси се потребни за работата и од каде може да се обезбедат?

Пополнете ја матрицата подоле за секој поединечен производ кој е потребен во текот на операцијата за обезбедување на помош за справување со катастрофата.

ПРОИЗВОД	ВКУПНА ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА	ДОСТАПЕН БРОЈ ВО ЗЕМЈАТА	ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА ОД СТРАНСТВО	НАЈБЛИСКА ЗЕМЈА ОД КАДЕ МОЖЕ ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ

VII. Дополнителни забелешки, Барања, или Информации

На овој формулар слободно може да додадете дополнителни информации кои сметате дека се важни за операцијата. Тие може да бидат поврзани со политичкиот контекст, локални етнички тензии, историја на катастрофи и преземен одговор во областа, и други слични контекстуализациски фактори. Ако овој формулар го користите за меѓународен апел, обезбедете дополнителни информации бо табелата за буџет на следната страна.

VIII. Буџет

Пополнете ја буџетската матрица (количина, единечна цена и вкупни трошоци).

Буџетска линија	Количина	Единечна Цена (валута)	Вкупни трошоци
Производи			
Опрема			
Транспорт			
Човечки ресурси			
Патни трошоци			
Административни трошоци			
Комуникациски трошоци			
Други трошоци			
ВКУПНИ ТРОШОЦИ			

Анекс 16 – Формулар за поднесување извештај за процена на потреби при катастрофа

Базирано на форматот подготвен од страна на канцеларијата за подготвеност при катастрофи на меѓународната федерација.

ПОДГОТВЕНО ОД:	ЗЕМЈА:	РЕГИОН:
ОРГАНИЗАЦИЈА:	ДАТУМ:	БРОЈ НА ИЗВЕШТАЈ:

Кога се подготвува формуларот обезбедете целосни и најнови информации кои ви се достапни. Ако изворот на информации не е познат, напишете, “Не е познат изворот на информации во моментот.”

I. Катастрофа

A. Вид на катастрофа:

Заокружете го видот на катастрофата:

- циклон,
- земјотрес,
- поплава,
- пожар,
- хемиска несреќа
- др. (напишете _____)

Б. Кога се случила катастрофата?

_____.

II. Влијание / ефекти на катастрофа

А. Колку луѓе се погодени од катастрофата и колкав процент од целокупното население е погодено од катастрофата?

Б. Колку има смртни случаи како резултат на катастрофата? Ако е можно, прикажете ја половата структура и возраст на погоденото население и причината за нивните повреди.

В. Колку има повредени како резултат на катастрофата? Ако е можно, прикажете ја половата структура и возраст на погоденото население и причината за нивните повреди.

Г. Колку луѓе се раселени или евакуирани? Исто така идентификувајте каде се отидени луѓето и ако е можно, нагласете ја половата структура, возраста и структурата на семејствата на погоденото население.

Д. Колку семејства се погодени од катастрофата? Ако е можно, прикажете ја половата структура и возраст на погоденото население.

Ѓ. Колку домаќинства или живеалишта се целосно уништени?

Е. Каква физичка и/или финансиска штета има на имотот, зградите и инфраструктурата во погодената област?

Ж. Каква физичка и/или финансиска штета има на посевите и стоката?

З. Која е очекуваната финансиска штета и трошоци на корпоративниот сектор во погодената област?

III. Локални финансиски, материјални и човечки ресурси

А. Со какви ресурси и капацитети располага локалното население за да одговори на катастрофата, и како може да се искористат тие ресурси?

ЛОКАЛНИ РЕСУРСИ	КАПАЦИТЕТИ И	ПРЕДЛОЗИ ЗА УПОТРЕБА
Пример. Волонтерска група / асоцијација од соседството	/	Подготовка и дистрибуција на храна на раселени лица и бездомници

Б. Какви транспортни и магацински објекти (комерцијални, владини, Црвен крст/Црвена полумесечина) се веднаш достапни на локално ниво за употреба?

В. Каква е достапноста, локацијата и условите на патната мрежа, аеродроми, и железница?

Г. Каков е капацитетот на националното друштво на Црвен крст за справување со катастрофата?

IV. Итни потреби

Обезбедете одговори на прашањата поставени подолу:

А. Дали е спроведена детална процена на потреби? Ве молиме да приложите копија на подготвеното резиме на приоритетни потреби.

Опишете ги незадоволените потреби во однос на обезбедување на засолниште, вода, санитација, храна, потреби за домаќинство (облека, кебиња, садови за готвење, гориво за готвење, и др.) и здравствени потреби (лекарства, опрема, оперативни установи за поддршка). Потребите прикажете ги во количини и со опис во однос на квалитет (на пример, на 110 возрасни лица и 200 деца им треба храна и вода за најмалку 20 дена.) По потреба прикачете и дополнителни листови за да ги прикажете потребите.

.....

.....

.....

.....

Б. Кој ја спровел процената на потреби?

.....

.....

В. Кои се најприоритетните потреби и кој ќе ги обезбеди? Пополнете ги колоните подолу според состојбата.

		ТРЕБА ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ ОД			
ПРОИЗВОД	ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА	ВЛАДА	ЦРВЕН КРСТ	НВО (наведете)	ДРУГИ (наведете)

V. Долгорочни потреби

Обезбедете одговори на прашањата поставени подолу:

Г. Што ќе биде потребно на долгорочен план (по првиот месец) и кој ќе го обезбеди тоа? Треба да се предвидат сериозните проблеми или потреби кои може да се појават во претстојните месеци како резултат на катастрофата и потенцијални идни настани (доаѓање на зима или сезона на дождови, и др.)

		ТРЕБА ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ ОД			
ПРОИЗВОД	ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА	ВЛАДА	ЦРВЕН КРСТ	НВО (наведете)	ДРУГИ (наведете)

VI. Работа на националното друштво

Д. Дајте краток опис што националното друштво предлага да се направи. (По потреба прикачете и дополнителни листови)

.....

.....

.....

Ѓ. Колку долго се претпоставува дека ќе трае операцијата на националното друштво?

.....

.....

.....

Е. Кои групи сте избрале дека ќе ги помагате и зошто?

.....

.....

.....

Ж. Кој ќе ја спроведува операцијата на националното друштво (вработени, волонтери)?

.....

.....

З. Кој е одговорен за подготовка на извештаи за донатори и кога треба да се поднесат извештаите?

.....

.....

.....

VI. Работа на националното друштво (продолжение)

Д. Кои ресурси се потребни за работата и од каде може да се обезбедат?

ПРОИЗВОД	ВКУПНА ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА	ДОСТАПЕН БРОЈ ВО ЗЕМЈАТА	ПОТРЕБНА КОЛИЧИНА ОД СТРАНСТВО	НАЈБЛИСКА ЗЕМЈА ОД КАДЕ МОЖЕ ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ

VII. Дополнителни забелешки, Барања, или Информации

На овој формулар слободно може да додадете дополнителни информации кои сметате дека се важни за операцијата. Тие може да бидат поврзани со политичкиот контекст, локални етнички тензии, историја на катастрофи и преземен одговор во областа, и други слични контекстуализациски фактори.

Ако овој формулар го користите за меѓународен апел, обезбедете дополнителни информации во табелата за буџет на следната страна.

VIII. Буџет			
Буџетска линија	Количина	Единечна Цена (валута)	Вкупни трошоци
Производ			
Подзбир			
Опрема			
Подзбир			
Транспорт			
Подзбир			
Човечки ресурси			
Подзбир			
Патни трошоци			
Подзбир			
Административни трошоци			
Подзбир			
Други трошоци			
ВКУПНИ ТРОШОЦИ			

Анекс 2: Листа за проверка за брза процена на потреби

- **Број на погодени лица на кои им е потребна помош.** Оваа бројка ќе ги определи сите други пресметки, па затоа потребите треба да бидат утврдени колку што е можно попрецизно.
- **Потреби од вода.** Идеално секое лице треба да добие 15 литри вода за пиење на ден со кое што ќе може да ги покрие потребите од питка вода, вода за готвење и вода за лична хигиена. За болниците, нормата е 100 литри по лице на ден, за пациенти и персонал. Треба да има место за снабдување со вода на секои 250 луѓе а максималното растојание од засолништето до најблискиот извор со вода треба да биде најмногу 500 метри. Секое семејство треба да биде снабдено со 2 сада за вода од 10-20 литри, како и сад за складирање на вода од 20 литри.
- **Потреби од засолниште.** Ако се користат шатори, еден шатор треба да биде за 4 до 6 лица – во идеални околности за исто семејство. Одлучете дали ви требаат летни или зимски шатори. Дали треба да бидат водоотпорни или обложени? Дали може да се користат локални засолништа за итни состојби наместо шатори? Дали е потребна дополнителна покривка за заштита од жештина или дожд? Дали треба да се обезбеди платнена покривка? Дали се потребни најлони за покривање на шаторите? Ако се користат јавни згради, за секое лице треба да се одвојат 3м² простор. Дали е планирано греење за засолништето? Ако е планирано, дали тоа ќе се грее со керозински или дизел грејни тела?
- **Потреби од храна.** Во идеални околности треба да се обезбеди минимум 2.100 кило калории по лице храна на ден. Енергетското ниво за преживување на возрасен изнесува минимум 1.000 кило калории на ден. За дополнителна исхрана треба да се додаде енергетска исхрана за да се стигне до 2.100 кило калории на ден како и специјална храна за третман на поединци кои патат од сериозна неухранетост. Овие норми треба да се следат согласно со нормите утврдени во меѓународни стандарди (сфера минимум стандарди).
- **Санитарни потреби.** Максимум 20 луѓе треба да користат 1 тоалет. Тоалетите се користат по семејства и/или според полот. Тоалетите не смеат да бидат поблизу од 50 метри од живеалиштата или не поблиску од 1 минута одење од живеалиштето. Тоалетите исто така треба да бидат оддалечени најмалку 30 метри од извори на површинска вода, а дното на полските тоалети треба да биде најмалку 1.5 метри над нивото на водата. Треба да постојат контејнери или систем за исфрлање на тврдиот отпад. Еден 100 литарски контејнер треба да биде на располагање на секои 10 семејства. Утврдете ја потребата и методите за векторска контрола (муви, глупци, комарци и др).

- **Потреби од гориво.** При спроведувањето на процената честопати се занемаруваат потребите и пристапот на луѓето до огревно дрво, јаглен или друго гориво. Не постои општо правило за пресметување на потребите, бидејќи климата, традициите и квалитетот на гориво значително се разликуваат. Проценките треба да определат кој вид на гориво е соодветен за потребите на луѓето, каде да се набави, како да се транспортира и дистрибуира и која е потребната количина за задоволување на основните потреби.
- **Потреби од здравствена грижа.** Треба да има мала клиника на секои 10.000 – 35.000 луѓе, како и болница и хируршки центар за секои 250.000 – 500.000 луѓе. Стапката на смртност треба да се следи согласно со општо прифатените меѓународни стандарди и методи (сфера минимум стандарди).

Анекс 3: пример на листа за проверка за првична здравствена процена (Сфера минимум стандарди)

Подготовка

- Обезбедете достапни информации за населението погодено од катастрофата и ресурсите од министерствата и организациите во земјата.
- Обезбедете достапни карти и фотографии направени од воздух.
- Обезбедете демографски и здравствени податоци од меѓународни организации.

Теренска процена

- Утврдете го вкупниот број на погодено население од катастрофата и пропорционалниот сооднос на деца на возраст под 5 години.
- Утврдете ја возрасната и полова структура на населението.
- Идентификувајте ги групите кои се изложени на најголем ризик.
- Утврдете ја просечната големина на домаќинства и број на семејства каде глава на семејството е жена.

Здравствени информации

- Идентификувајте ги примарните здравствени проблеми во земјата на потекло ако се работи за бегалци.
- Идентификувајте ги примарните здравствени проблеми во областа погодена од катастрофа ако не се во прашање бегалци.
- Идентификувајте претходни извори на здравствена грижа.
- Утврдете ги постојните социјални структури, и психо-социјални димензии на ситуацијата.
- Утврдете ги силните страни и покриеност на локалниот јавен здравствен систем во земјата на потекло на луѓето.

Статус на ухранетост

- Утврдете ја преваленцата на протенска-енергетска неухранетост кај населението помладо од 5 години.
- Проверете го претходниот статус на исхранетост на населението.
- Утврдете ги хиерархиските практики за распределба на храна и нивното влијание на статусот на ухранетост на жени и различни социјални и возрасни групи.

Стапка на смртност

- Пресметајте ја општата стапка на смртност.
- Пресметајте ја стапката на смртност кај деца под 5 години.
- Пресметајте ја стапката на смртност според причините кои што ја предизвикуваат истата.

Услови во животната средина

- Утврдете ги климатските состојби; идентификувајте ги географските одлики; направете процена на пристапот до погоденото население; направете процена на нивото на безбедност и насилство.
- Направете процена на локалните, регионалните и националните резерви со храна (квантитет, квалитет, видови), дистрибуциски системи, координација и услуги на постојните организации, логистика на транспортот на храна и складирање, програми за исхрана и пристап до локални извори на храна.
- Направете процена на постојните засолништа и достапност на локални материјали за засолнување, пристап, градежни земјишта, топографија и одводни системи, кебиња, облека, средства за домаќинства, гориво, стока, пари.
- Идентификувајте и направете процена на извори на вода, квантитет, квалитет, транспорт и складирање. Направете процена на санитарните услови.

Достапни ресурси

- Идентификувајте и направете процена на локалните здравствени служби: пристап до објекти, здравствен персонал, преведувачи, вода, фрижидери, агрегати во објектите, медикаменти и вакцини.

Логистика

- Направете процена на транспорт, гориво, складирање на храна, вакцини и снабдување, комуникација.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА МЕЃУНАРОДНОТО ДВИЖЕЊЕ НА ЦРВЕН КРСТ И ЦРВЕНА ПОЛУМЕСЕЧИНА

ХУМАНОСТ

Меѓународното движење на Црвениот крст и Црвената полумесечина настана како резултат на желбата да им се помогне на ранетите на бојното поле и тоа без било каква пристрасност, како и да го спречи и олесни човековото страдање секогаш кога е тоа можно. Целта на движењето е да го заштити животот и здравјето и да го почитува човекот. Промовира заедничко разбирање, пријателство, соработка и траен мир меѓу сите луѓе.

НЕПРИСТРАСНОСТ

Не прави дискриминација врз основа на национална, расна, верска и класна припадност или политичко убедување. Настојува да ги олесни страдањата на поединците, водејќи се исклучиво од нивните потреби но, давајќи приоритет на најитните случаи.

НЕУТРАЛНОСТ

Со цел да се ужива довербата на сите, Движењето не смее да зазема страни при конфликти или да учествува во контроверзни ситуации од политичка, расна, верска или идеолошка природа.

НЕЗАВИСНОСТ

Движењето е независно. Националните друштва иако делуваат како дополние на хуманитарните служби на владите и се предмет на регулирање на националното законодавство, мораат да ја зачуваат автономноста за да можат да дејствуваат во секое време, согласно со принципите на Движењето.

ДОБРОВОЛНА СЛУЖБА

Тоа е движење за давање на доброволна помош кое не е инспирирано од материјални побуди.

ЕДИНСТВО

Во една држава може да има само едно национално друштво на Црвен крст или Црвена полумесечина. Мора да биде отворено за сите и да ја извршува својата хуманитарна работа на целата територија во земјата.

УНИВЕРЗАЛНОСТ

Меѓународното Движење на Црвен крст и Црвена полумесечина, во кое сите друштва што го сочинуваат имаат еднаков статус, одговорности и должности взаемно да се помагаат, делува во целиот свет.